

Kan vi være med?

Metodebog: Ungeinddragelse i teori og praksis

UNG I DANMARK

Udgivet af: UNG i Århus, Område 12

Tak til:

Alle I unge, der har stillet jeres ekspertviden til vores rådighed i form af aktiv og engageret deltagelse i interviews, temadage, aktiviteter, undervisning, fotoprojekt, weekendtur etc. Tak for de produkter I har leveret til os i form af fotos, essays, levende og berigende beretninger om jeres liv som unge etc.

Alle I medarbejdere og ledere i UNG i 12 der har ladet jer forstyrre og på forskellige vis bidraget til, at pilotprojektet 'Mellem Verdener' har kunnet udvikle sig i nye, spændende og - til tider - uforudsete retninger. Desuden skal der rettes en stor tak til lærere og ledelse på skolerne i Harlev, Brabrand og Åbyhøj, samt Århus Kommunes team af 'Samtale Mellem Generationer' instruktører.

Alle jer, der beredvilligt har bragt jeres viden og nysgerrighed i spil i de forskellige grupper omkring projekter, adskillige af jer blot af interesse og uden løn. Imponerende at opleve et sådan fagligt engagement.

Videnscenter for Pædagogisk Udvikling for værdifuld sparring og stort engagement.

Desuden skal der rettes en tak til de forskellige instanser, der har støttet både pilotprojekt og metodebog med de økonomiske ressourcer, der har muliggjort realiseringen heraf.

Af hensyn til de unge, der har deltaget på den ene eller den anden måde i projektet, har vi valgt at anonymisere dele af eller hele deres identitet. Dette gør sig i særlig grad gældende i forhold til de cases, vi bruger til at beskrive arbejdet med den konkrete metodeudvikling. Som naturlig konsekvens heraf har vi set os nødsaget til at anonymisere identiteten på de pædagoger, der har ydet et fantastisk stykke arbejde med at efterprøve vores idéer til nye metoder i praksis. Der skal lyde en stor og varm tak til jer for jeres indsats og for jeres tålmodighed undervejs i processen.

Kan vi være med?

Metodebog: Ungeinddragelse i teori og praksis

Kolofon

Kan vi være med? Metodebog: Ungeinddragelse i teori og praksis

Projektleder: Peter Lilleheden

Grafisk design & layout: Nikolaj Søjmark, www.evolvere.dk

Fotos: Leila Ioana Mihai, Israa Ayman Ibric, Agnes Westh, Emma Marie Poulsen, Athena Eriksen, Sema Bektas og Nanna Elfrom Eliassen

Billedredigering: Pernille Holm Andersen, www.madebygirls.dk

Tekstredigering: Anja Madsen Kvols

Tryk: Johnsen Offset A/S

Udgave: 1. udgave, 1. oplag, Århus 2009

Oplag: 300 stk.

ISBN 978-87-993105-0-0

Bogen kan købes hos UNG i 12

Tlf.: 8713 9284

Mail: ungi12@mbu.aarhus.dk

Pris: 299,-

Indhold

01 I AABYHØJ ER JEG FØDT (ESSAY)	side 07
---	---------

02 INDLEDENDE ORD

Forord	side 09
Projekt 'Mellem Verdeners' udvikling	side 11
Oversigt over primære interesser i projekt 'Mellem Verdeners'	side 15

03 TEMA: UNGE SOM EKSPERTER I EGET LIV

Intro: Er eksperter ikke nogen, man bør lytte til?	side 17
Fra forestillede til forståede fællesskaber	side 17
Evalueringskemaet til deltagerne på weekendturen	side 21
Kameraøvelse	side 22
Kameraopgave	side 22
'Mellem Verdeners' i folkeskolen og folkeskolen mellem verdener	side 23
Essay - et undervisningsforløb for folkeskolens overbygning om essays	side 24
Mellem verdener – et undervisningsforløb med essays i udskoling	side 25
Et essay om ungdomskultur	side 26
Interviews med de unge på baggrund af essays	side 27
Har du X-faktor...? Tanker om et moderne dannelsesprojekt	side 28

04 TEMA: HELHEDSTÆNKNING

Intro: Demovre i klubben	side 35
Få adgang til en årgang - gennem temadage i skolen	side 35
Livets Landevej	side 38
Unge og risikoadfærd	side 41

05 TEMA: FORUNDRING FRYDER

Intro: Ny vin på gamle flasker, eller...? Forandring gennem forundring	side 47
--	---------

Forundringsøvelse gør mester	side 47
Ydmyghed betaler sig	side 49

06 TEMA: KOMMUNIKATION OG FORSTÅELSE

Intro: Kig på mig, når jeg taler til dig...!	side 59
De pædagogiske værktøjskasser	side 59
Sådan kan du komme i gang med de pædagogiske værktøjskasser	side 64
Skydeskive	side 65
Op af mudderet – en case om at skabe et trygt dialogrum	side 66
'Hvem vil spille skate med mig?' – en case om et praksisbaseret læringsfællesskab	side 67
Nyt liv i guldrammerne - en case om at skabe 'et fælles tredje' gennem fotografi	side 69
Positiv tilgang til the G-boys – en case om brugen af 'happy-shots'	side 71
Med kameraet som kammerat – en case om kreativ brug af billeder	side 72
Lune boller, poker og plads til at tumle – en case om ungeinddragelse ude i kroene	side 73
Fra B&O til B&U	side 76

07 TEMA: UNGEINDDRAGELSE

Intro: Ungeinddragelse eller ungeudpegelse	side 85
Børn og unge skal inddrages	side 85
Hvad gør vi andre, mens de unge kommer til sig selv?	side 87

08 TEMA: UD OVER HEGNET

Intro: At overskride mentale matrikler	side 93
Undskyld forstyrrelsen - et ledelsesperspektiv	side 93
Afrunding	side 96

09 TIDEN (ESSAY)	side 103
-------------------------------	----------

10 KONTAKTINFO	side 105
-----------------------------	----------

01 I Aabyhøj Er Jeg Født

'Dobbelt A bangers gi'r ikk' en fuck' – Så har vi ligesom lagt tonen, Johnson & Malone claimer 8230, og her er vi altså gangstas.

Ikke helt. Åbyhøj er en lille forstad til Danmarks andenstørste by, hvor mange af de relativt få kvadratkilometer er dækket af villa og parcelhuse. Deraf er det fakta at det er lidt halvkedeligt, og stille og roligt.

Jeg har stort set boet i Åbyhøj hele mit liv, jeg flyttede hertil som 4-årig og har altid kunne li' at være her. Dejlig tæt på byen, og alligevel lidt sit eget, med små hyggelige forretninger, gode muligheder for mange ting, til alle. Men stadig en lille forstad, hvor festerne er gennemsnitligt vilde, kriminalitetsraten er lav og kirken er i fin stand.

Men vi unge her i Åbyhøj er sgu stadig lidt stolte af, at vi kommer fra 8230. Du finder ikke mange, der er utilfredse med at bo her. Og det er da også super fedt at kunne sige, at man er vokset op samme sted som nogle af Danmarks største rappere. Samtidig har vi det godt med hinanden her, de to skoler snakker masser på tværs, og man lærer nye venner at kende gennem sport, musik og mange af de andre ting her i Åbyhøj. Jeg selv har nydt det gennem fodbolden, bare for at give et eksempel, hvor mange af mine venner har været inde omkring, og mange stadig er. Det fede fællesskab ved at sparke til en bold er fantastisk, som det også er i Hvidovre, Tårnby eller Tilst. Men her... er græsset bare bedre.

Her er ikke de vilde grupperinger, som man har hørt om andre steder. Ingen 'DK Shakerz' eller 'King\$ Club'. Man kan se nogle tendenser, men storbyens frihed smitter af. Tendenserne er der – fodbolddrengene, musikerne, nørderne. De selv-sikre fodbolddrenge, der fester med de tilhørende piger. De glade musikere, der hygger sig om deres musik. De lidt indelukkede nørder, der finder sammen omkring et spil. Men så firkantet er det ikke her, jeg sidder selv lidt ind imellem dem alle, og det er der også plads til, helt sikkert. Det er der ikke nogen, der skal høre noget for.

Men det er noget der kendetegner Åbyhøj, min og vores ungdomskultur og min omgangskreds, der er plads til de fleste. Der er mange holdninger, men der er også plads til dem.

Åbyhøj er et specielt sted, et sted jeg er opvokset og formet, et sted jeg elsker.

Mads, 9. klasse

02 Indledende ord

Forord

Idéen med bogen, du sidder med, er at videreformidle de erfaringer, vi har gjort os med projekt 'Mellem Verdener'. Bogen har tre spor, der er gennemgående:

Et spor, der vedrører Århus Kommunes Børn & Unge-politik.

Et spor, der handler om selve projektets pædagogiske og praktiske implikationer, samt 'opskrifter' på, hvordan vi konkret har gjort tingene.

Et spor, der markerer den teori, vi har fundet inspiration i. Der vil således være litteraturhenvisninger for hvert afsnit.

Disse tre spor er delt op i seks temaer, der vedrører forskellige aspekter af projektet. De seks temaer er som følger: 1) At vi har arbejdet ud fra den betragtning, at det er de unge, der er eksperterne i at være unge, 2) helhedstænkning på tværs af fag og pædagogiske indsatser, 3) kommunikationen med de unge, 4) ungeinddragelse, 5) hvordan man kan arbejde med faglig refleksion på baggrund af forundring i/over sin egen pædagogiske praksis, og endelig 6) et tema om, hvordan vi har arbejdet med at øge samarbejdet på tværs af institutioner og fag i Område 12 i Århus. Tanken er, at bogens temaer kan læses uafhængigt af hinanden efter lyst og behov - med blot den indledende beskrivelse af projektet som referenceramme.

Vi håber, at du med denne bog i hånden kan finde inspiration til at nytænke arbejdet med ungeinddragelse i din egen praksis som lærer og pædagog. Bogen er derfor udformet således, at du også vil kunne finde opskrifter og instruktioner på, hvordan du helt konkret kommer i gang med det. Bogen er altså en metodebog, der har til formål at skabe mulighederne for at du - med afsæt i vores tanker og erfaringer - kan udforske processer vedrørende ungeinddragelse og give dem den form, der passer bedst til netop de unge, du arbejder med. På den måde er bogen en håndbog, der kan bruges som opslag og kopimateriale – altså som en arbejdsbog i hverdagen. Bogens tekst-, billed- og kopimateriale er udformet af personer, der har taget del i processen, arbejdet med at udvikle de konkrete metoder og gjort sig værdifulde erfaringer ud fra projektets grundtanker. Det repræsenterer altså resultatet af en proces, hvor disse personer har været med til at omsætte teori og tanker til anvendelig praksis til gavn og glæde for de unge.

Bogen har sit udgangspunkt i Århus Kommune, men erfaringerne fra projektet vil have relevans og finde anvendelighed hos alle, der arbejder med børn og unge.

Skulle du have spørgsmål, er du altid velkommen til at kontakte os direkte (se kontaktoplysninger bagerst i bogen).

God læselyst!

Peter Lilleheden, projektleder

Projekt 'Mellem Verdener's udvikling

Af Peter Lilleheden, projektleder

Lad os først give en kort beskrivelse af pilotprojektet 'Mellem Verdener' (fyldestgørende projektbeskrivelse kan findes på www.mellem-verdener.dk). 'Mellem Verdener' er funderet i pædagogisk antropologisk teori og metode og blev etableret med henblik på at skabe nye erkendelser i forhold til ungdomskultur og for at skabe nye metoder til ungeinddragelse. Med andre ord nye måder at se det at være ung i dag på og nye måder at knytte den røde tråd fra Børn & Unge-politikken i Århus Kommune til den pædagogiske praksis i skolerne, ungdomsskolerne og klubberne. Det er jo i den daglige praksis, at idealerne om åbenhed og anerkendelse af, at det er de unge, der er eksperterne i at være unge kan og skal manifestere sig i konkret handling.

FRA A – Z PÅ KORT FORM

Projektet er forløbet i tre faser:

1. En afsøgende fase, et 'hvorfor'?
2. En beskrivende fase, et 'hvem'?
3. En implementerende fase, et 'hvordan'?

Hele projektet, der formelt startede 1. august 2008, blev indledt med, at jeg blev bedt om at holde et oplæg om ungdomskultur på en temadag for det pædagogiske personale i Fritids- og Ungdomsskoleindsatsen, Område 12 i Århus (dette område er én ud af 13 administrative enheder for fritids- og ungdomsskoleindsatsen under Århus Kommunes Børn og Ungemagistrat. Området dækker geografisk set Harlev, Brabrand og Åbyhøj og er en sammenslutning af et antal fritidsklubber, ungdomsskoleklubber, ungdomsskoleafdelinger, samt events og udviklingsprojekter for unge i Århus Kommune. Herefter forkortet 'UNG i 12'). Som inspiration til projektet valgte jeg at tage udgangspunkt i de erfaringer, jeg har gjort mig i mit arbejde med unge som folkeskolelærer og i mit arbejde med unge som klubassistent i en fritidsklub. Desuden fandt jeg inspiration i de studier af unges bevægelse mellem sociale arenaer

som skole, fritidsklub, hjem osv., jeg har foretaget i pædagogisk-antropologisk regi, i såvel det vestlige Århus som i Nepal. Disse studier har haft til formål at afdække, hvad de unge foretog sig, når de opholdt sig på steder, hvor de var sammen uden voksen tilstedeværelse (på nær mig som 'en slags voksen').

Efter en vellykket afholdelse af førnævnte temadag blev vi enige om at forfølge de nye, krøllede og nysgerrige tanker og idéer, der var opstået i forbindelse med temadagen.

Fritids- og ungdomsskoleleder (herefter FULEder), Jette Dahl Nielsen, Vice-FULEder, Thomas Stenumgaard Lind, administrativ medarbejder, Lis Jensen og jeg selv satte os derfor til at udarbejde en konkret projektbeskrivelse og skrive en række ansøgninger til diverse fonde. Til vores store held valgte *De samlede Århusianske Fritids- og Ungdomsskoleers uddannelsespulje* at støtte projektet med alle de økonomiske midler, der skulle til for at gennemføre projektet. Herefter gik vi i gang med at etablere en struktur for projektet. Vi valgte at forsøge os med en tilgang, hvor vi etablerede fire forskellige grupper omkring projektet: en gruppe – der bestod af repræsentanter fra Videncenter for Pædagogisk Udvikling, Videncenter for Integration, Center for Rusmiddelforskning, Danmarks Pædagogiske Universitetskole og Lærer- og Pædagogseminariene i Århus – skulle arbejde med ungdomskultur primært på et teoretisk plan. En anden gruppe etablerede vi med repræsentanter fra en række af de sociale arenaer, de unge bevæger sig mellem, nemlig: foreningslivet, arbejdsmarkedet, fritids- og ungdomsskoleindsatsen, skoledelen, kulturlivet, biblioteket, SSP, politiet og forældre. Denne gruppe skulle have til formål at reflektere over projektets udvikling og sikre, at vi fik ungdomslivet belyst fra andre vinkler end lige vores egen. Endelig oprettede vi en inspirationsgruppe bestående af pædagogisk personale fra UNG i 12, der skulle hjælpe med at tilrettelægge pædagogiske aktiviteter på tværs i UNG i 12 samt en metodegruppe bestående af pædagogisk frontpersonale, der skulle arbejde med løbende at afprøve de metoder, vi udviklede, i praksis.

Herefter holdt vi møder med repræsentanter fra Videncenter for Pædagogisk Udvikling, samt områdechef og skoleledere i Område 12 for at 'sælge' idéen. Da idéen var

blevet behørigt modtaget hos de relevante instanser, valgte jeg at holde en inspirationsworkshop med en gruppe antropologer og repræsentanter fra Videncenter for Pædagogisk Udvikling med det formål at finde frem til, hvilke etnografiske metoder, der kunne være anvendelige i forhold til arbejdet med de unge og dermed relevante at inddrage i projektet. Desuden holdt Lisbeth Galtung, der kom på banen som pædagogisk-antropologisk projektmedarbejder, og jeg en opstartsworkshop med projektets metodegruppe. Efter denne opstartsworkshop, sparrede vi løbende med deltagerne i metodegruppen og holdt to opfølgende metodeworkshops med dem.

Sideløbende hermed lavede Lisbeth Galtung og jeg feltarbejde i klubberne i UNG i 12 for at få den fornødne forståelse for, hvad det vil sige at være ung i området, og for at afprøve vores metoder i det små.

Dette indledende arbejde mandede ud i en weekendtur til en klub i Grenå, som vi havde lånt til formålet. Vi ville benytte lejligheden til at afprøve et koncept, hvor vi tog af sted en weekend med en gruppe unge i alderen 13-16 år. Det primære sigte med turen var at tale med de unge om, hvordan de oplevede deres ungdomsliv, samt hvilke ønsker og behov, de havde i forhold til den pædagogiske indsats, der ydes omkring dem. Vi lod således de traditionelle underholdende aktiviteter som musik, fest osv. komme i anden række i vores planlægning af turen. En nærmere beskrivelse af denne tur kommer under tema 1. At tilrettelægge indholdet og formen på dette koncept og – ikke mindst – at gennemføre det viste sig at være en kæmpe arbejdsopgave, særligt fordi vi valgte at invitere ud fra hele målgruppen i UNG i 12 gennem skolernes 7. – 9. årgang i stedet for blot at vælge de unge, vi i forvejen kendte fra klubberne. På den måde fik vi unge med fra hele området, og vores indsats viste sig at blive rigeligt belønnet i form af en fantastisk tur, hvilket de unges evaluering i særdeleshed bevidnede.

Desuden afholdt vi en temadag for hele 8. årgang på hver af de fem skoler i Område 12 bl.a. med det formål at synliggøre fritids- og ungdomsskoleledelsens tilbud og indsats for de unge i området. Dette krævede møder med skolelederne på de

fem skoler samt flere omgange af planlægningsmøder med lærere i alle 8. årgangsteams på skolerne. Endelig skulle selve temadagenes indhold jo planlægges og udformes, vi skulle hyre de fornødne instruktører, som vi valgte fra SSPs 'Samtale Mellem Generationer' team, og selvfølgelig afholde selve temadagene.

Undervejs nåede vi også at afholde tre temadage for de ansatte i UNG i 12 med hjælp fra inspirationsgruppen. Her fokuserede vi på tre ting: et generelt kompetenceløft i forhold til forståelsen af ungdomskultur, at skabe en højere grad af samarbejde på tværs af institutionerne i området samt at skabe incitamentet til udvikling af det daglige pædagogiske arbejde på baggrund af forundring over egen praksis. Desuden har viceFUleder i UNG i 12 Thomas Lind og jeg holdt diverse oplæg om projektet for andre klubber, FU-områder, folk fra LU-Østjylland (Landsforeningen af Ungdomsskoleledere), deltagere på Nordisk Storstadskonference osv. (se også kommunikationsdiagrammet for projektet).

Efter vores positive oplevelse med at lade de unge arbejde med kamera til at dokumentere, hvad der har betydning for deres ungdomsliv i forbindelse med såvel weekendturen som i metodegruppen, valgte vi at starte et fotohold med fotograf, Pernille Holm Andersen, der også har hjulpet de unge med at tage billeder til denne bog. Dette hold arbejdede med ungdomskultur som omdrejningspunktet. Desuden har vi arbejdet med at evaluere projektet og sikre overdragelse og fremtidssikringen af det.

På et tidspunkt i foråret 2009 blev vi i projektledelsen enige om at lade vores erfaringer med projektet manifestere sig i denne metodebog. Et arbejde, der har involveret udfærdigelse af konkrete cases, fondsansøgninger, engagement af skribenter, redigering samt lay-out af bogen mv.

Afslutningsvis har vi arbejdet med at stable konferencen 'Kan vi være med?' med oplæg og diverse workshops d. 6. maj 2009 på benene som en del af bestræbelsen på at videreformidle vores erfaringer med dette projekt.

DET VAR TANKEN, AT...

Dette projekt har som tidligere nævnt været grundet i den pædagogiske antropologiske teori og metode. Antropologen, Kirsten Hastrup skriver, at: *'Antropologien træder ind imellem helheden og den enkelte og viser, hvordan de er hinandens forudsætninger'*. Som antropolog er man vant til at gå nysgerrigt, åbent, udforskende, forundret og eksperimenterende til værks for at finde ud af, hvad det er, der er på spil blandt de mennesker, hvis sociale relationer, man har valgt at studere - hvad enten det er en landsby i regnskoven på Papua Ny Guinea, en gruppe unge i landsbyen Panga i Nepal eller en folkeskole i Pandrup. Netop denne interesse i at vide noget om nogen, tænkte vi, kunne bruges til at finde ud af og forstå, hvilke behov de unge har i forhold til de pædagogiske indsatser i skole, klub og ungdomsskole. Vi valgte således at tage udgangspunkt i en forundring over, hvorfor der blandt de unge er generelt faldende interesse for at benytte sig af fritids- og ungdomsskolerens tilbud, når de når omkring 9. klasse. Hvad laver de mon i stedet?

Antropologen vil gerne snuse rundt i de interessante gråzoner, der nogle gange eksisterer mellem de idealer, vi mennesker giver udtryk for at have og den praksis, vores handlinger udmønter sig i. Mellem det vi siger, vi gør, og det, vi reelt gør, for her kan der nogle gange være ret interessante forskelle at observere. Vi ønskede således at blive klogere på, hvad der sker i spændingsfeltet mellem idealerne i Århus Kommunes Børn & Unge-politik og den pædagogiske praksis, der danner rammer for en stor del af de unges daglige liv. Samtidig var vi interesserede i at undersøge forholdet mellem de unges åbenlyst store mobilitet – både i det fysiske rum og i forhold til kommunikation – og det faktum, at vi lærere og pædagoger har det med at lade vores indsatser afgrænse af de matrikler, vores institutioner er placerede på, og de hegn, der omgiver dem. Jeg vil senere komme ind på, hvordan jeg ubevidst selv har ladet min tænkning i mit arbejde som lærer og klubassistent styre af disse mentale og fysiske hegn mellem institutionernes matrikler.

Til den indledende hjernegymnastik i forhold til, hvad der mon sker 'derude' mellem de unges forskellige sociale verdener, lod vi os blandt andet inspirere af profes-

sor ved socialpsykologi på Roskilde Universitetscenter, Lars Dencik, der skriver om, hvordan unge i bevægelsen *mellem* sociale arenaer som skole, klub, ungdomsskole, hjem, fritidsjob, sportsforeninger osv. eksistentielt set står alene. Hans pointe er, at der kun er dem selv til at trække 'den røde tråd' hele vejen rundt.

En anden kilde til inspiration var den franske filosof, Marc Augé, der skriver om 'steder' og 'ikke-steder'. Augé mener, at 'ikke-steder' i modsætning til 'steder' hverken er relationelle, historiske eller identitetsskabende. 'Ikke-steder' er ifølge Augé de rum, vi primært blot passerer gennem i vores dagligdag og ikke opholder os længe i. Han mener desuden, at vi typisk ikke skaber faste sociale relationer i disse rum. 'Ikke-steder' kan være eksempelvis i busser, i indkøbscentre, på stisystemer, i parker, i lufthavne osv. Det kan også være i internettets virtuelle univers. Hvor et 'sted' – eksempelvis hjemmet, klubben, skolen osv. - kan henhøre til vigtige begivenheder i vores personlige liv og har deres egen unikke historie, er 'ikke-steder' primært situations- og formålsbestemte. 'Steder' kan derfor, ifølge Augé, på den måde være rum for betydningsdannelse og fællesskabsfølelse. Det kan ikke-steder sjældent. Vi brugte Augés teorier og udfordrede dem, da vi ikke var enige med ham. Vi diskuterede således, om ikke de fællesskaber, de unge skaber på disse augé'ske 'ikke-steder', OGSÅ har betydning for dem. Om de unge mon i virkeligheden netop søger derud i disse rum med det formål at få fred fra os voksne og på den baggrund gør dem til 'steder' for fællesskaber af særlig betydning for dem? Vi diskuterede også, hvordan vi i så fald skal forholde os i vores pædagogiske arbejde til dette. Hvad sker der mon derude på parkeringspladserne, legepladserne, boldbanerne, i indkøbscenteret, i kælderskakterne, tunnellerne, på stisystemerne, i buskadserne osv. Spørgsmålene blev hurtigt mange: Hvordan kunne vi få en større viden om de unges liv, som de former sig på disse arenaer og de fællesskaber, de indgår i der? Hvordan kunne vi få en større viden om, hvad der foregår derude 'mellem verdener'? Hvordan kunne vi blive bedre til at tænke 'ud over hegnet' og bryde med vores tilbøjelighed til at knytte vores indsatser til de matrikler, vi arbejder på?

Dette var vores udgangspunkt. Men da vi valgte en åben og eksperimenterende

tilgang i dette projekt, ændredes vores fokus, efterhånden som vi fandt ud af, hvad der reelt er på spil i de unges liv, hvilket er helt i tråd med den etnografiske metode. Dette bevirkede, at vores arbejdshypoteser har ændret sig undervejs i processen. I stedet for at snuse rundt derude i hælene på de unge, fandt vi ud af, at det var mere interessant, passende og relevant at arbejde med at finde en særlig dialogform og et særligt 'dialogrum' i samværet med de unge, hvor de unge kunne få mulighed for selv at sætte ord på, hvad der er på spil i deres liv, som de udspiller sig i bevægelsen mellem disse forskellige 'verdener'. På den måde ville vi bedre kunne belyse, hvilke behov de unge derfor har i forhold til den pædagogiske indsats og de rammer, vi som lærere, ungdomsskolelærere og pædagoger osv. arbejder med at skabe for dem og med dem. Hermed kom ungeinddragelse til at udgøre selve omdrejningspunktet i dette projekt. Vi ser denne ændring af projektets overordnede fokus som et kvalitetsstempel, idet vi voksne ikke på forhånd har defineret de unges udfordringer. Vi har rent faktisk anerkendt dem som værende eksperter i eget liv og dermed søgt at knytte en rød tråd mellem idealerne i Børn & Unge-politikken og hverdagens praksis i skoler, klubber osv., der udgør rammerne om de unges livsverdener.

Vi lagde os således fast på at forankre projektet i følgende tre målsætninger:

At anskue de unge som eksperter i eget liv.

At have en konsekvent anerkendende og åben tilgang til de unges liv.

At stræbe mod den størst mulige grad af helhedstænkning mellem fag og pædagogiske indsatser.

De tre målsætninger havde deres udspring i strategierne i Århus Kommunes Børn & Unge-politik (uddrag): *'Børn og unge skal mødes med åbenhed, respekt og tillid. Tillid til, at de er troværdige og til, at de er eksperter i at være barn eller ung'*

Det kræver, at vi forstår, hvad det vil sige at være ung i dag gennem ligeværdig dialog med de unge på deres præmisser, og at vi reelt tager deres tilbagemeldinger seriøst. I Børn & Unge-politikken står der endvidere: *'Århus Kommune skal understøtte, at*

børn og unge sætter sig mål og forsøger at opnå dem. Kommunens tilbud skal være præget af mangfoldighed og fleksibilitet og inspirere børn og unges kreativitet. Der skal være plads til, at alle kan opleve, at det er sjovt at blive dygtigere og skabe noget nyt'.

Det kræver, at vi forstår deres behov som 'medborgere' og 'brugere' af Århus Kommunes Børn og Unge-politik, hvor der ydermere står: *'Anerkendende tilgang til de unge: 'Hvis alle voksne i Århus er bevidste om deres store ansvar og betydning, kan vi alle sammen skabe rammerne for et rigtig godt børne- og ungeliv. Det kræver, at vi møder børnene og de unge med anerkendelse og med ubrydelig tro på de resourcer, de hver især er i besiddelse af. Det kræver også, at vi hjælper børn og unge til at behandle hinanden med respekt i deres egne fællesskaber'*

Dette fordrer, at vi reelt forstår karakteren, værdien og formen af de fællesskaber, de indgår i.

I FORHOLD TIL UNGEINDDRAGELSE OG HELHEDSTÆNKNING STÅR DER:

Derfor vil Århus Kommune:

'Arbejde for at skabe helhed og sammenhæng mellem tilbud og indsatser for børn og unge [...] Konsekvent inddrage børn og unge som aktive medudviklere af fællesskaberne i dagtilbud, skoler, fritids- og ungdomstilbud, øvrige institutioner mv'.

FOKUS PÅ UNGEINDDRAGELSE

På baggrund af disse overordnede målsætninger udviklede vi projektet fra det indledende 'hvorfor' over det opfølgende 'hvem' til det afsluttende 'hvordan'.

Da vi erfarede, hvordan de unge reagerede på den åbne og interesserede måde, vi gik til dem med, fandt vi som tidligere nævnt ud af, at projektet rummede et stort potentiale i forhold til ungeinddragelse. Derfor valgte vi at fokusere på at udvikle nye metoder til at arbejde med ungeinddragelse.

I Børn & Unge-politikken står der bl.a. følgende om ungeinddragelse: *'Det skal sikres, at børn og unge oplever reel mulighed for at deltage som medborgere i demo-*

kratiske processer i skoler og institutioner. I alle indsatser og tilbud skal børn og unges stemmer høres, og Århus Kommune skal have fokus på, hvordan alle børn får redskaber til at deltage, får træning i at deltage og oplever, at deres deltagelse har betydning'

Derfor vil Århus Kommune:

På lokalt og kommunalt niveau...

Inddrage børn og unge i evalueringer, debatter og høringer mv.

Styrke samarbejdet på tværs af offentlige, frivillige og private institutioner, foreninger og virksomheder med det mål at skabe helhed, sammenhæng og muligheder i børns og unges liv.'

OM RUMMELIGHED OG SOCIALT ANSVAR STÅR DER:

Derfor vil Århus Kommune:

'Hjælpe barnet og den unge til at finde sin særlige motivation og indgang til fællesskaberne [...] Arbejde aktivt for at fremme venskaber og respekt for forskellighed'.

Disse pointer fra Århus Kommunes Børn & Unge-politik vil vi forfølge i bogens seks temaer.

HER KAN DU LÆSE MERE - LITTERATURFORSLAG:

Augé, Marc (1995): 'Non-places: Introduction to an Anthropology of Supermodernity'.

Børn og unge-politik for Århus Kommune: http://www.aarhuskommune.dk/files/aak/aak/content/filer/boern_og_unge/081203_Aarhus_komm.pdf

Dencik, Lars (2005): 'Mennesket i postmoderniseringen – om barndom, familie og identiteter i opbrud'. Billesø & Baltzer, Værløse

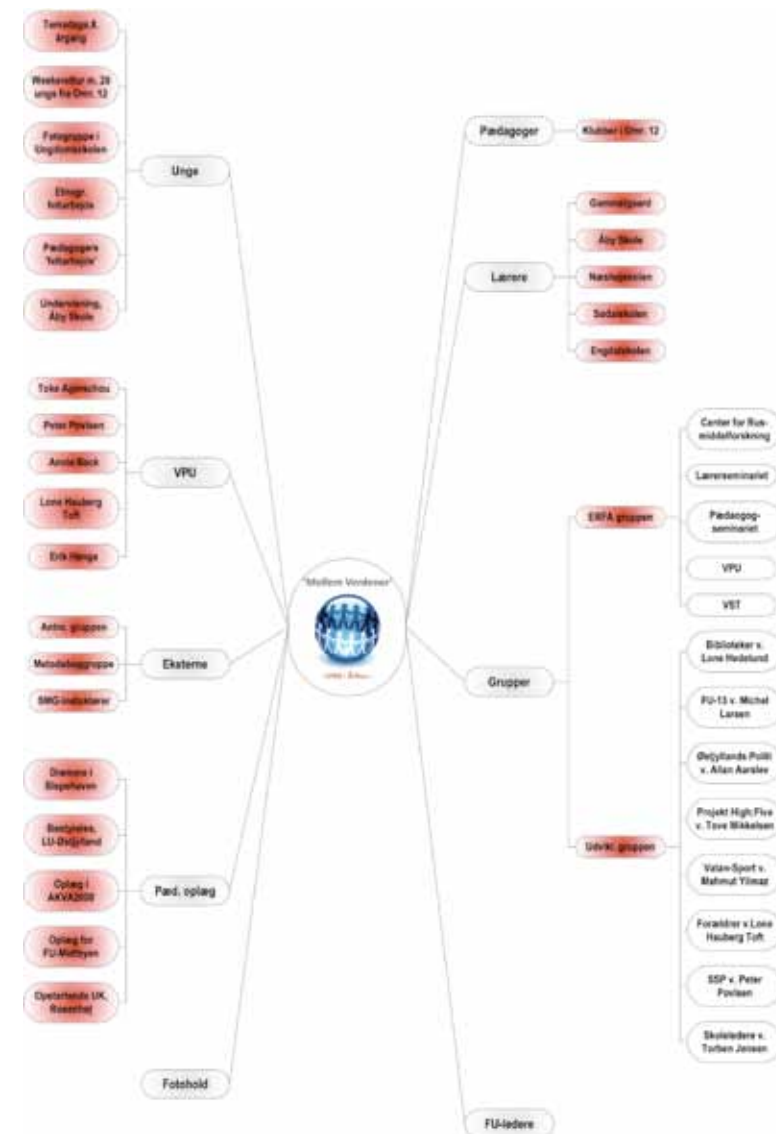
Hastrup, Kirsten (2003): 'Ind i Verden. En grundbog i antropologisk metode'. Hans Reitzel, København

Højlund, Susanne (2002): 'Barndomskonstruktioner'. Gyldendal Uddannelse, København

Madsen, Ulla Ambrosius (red.) (2004): 'Pædagogisk antropologi'. Hans Reitzels Forlag, København

Madsen, Ulla Ambrosius (2003): 'Pædagogisk etnografi – forskning i det pædagogiske praksisfelt'. 1. udgave. Forlaget Klim, Århus

Oversigt over primære interessenter i projekt 'Mellem Verdener'

Er eksperter ikke nogen, man bør lytte til?

'Når nogen vil noget med nogen'. Det er den mest kortfattede definition af den pædagogiske relation, jeg er stødt på. Den er interessant, fordi den rummer selve essensen af det arbejde, vi dagligt udfører sammen med de unge. For vi vil jo noget med de dem. Vi vil hjælpe dem på vej i livet, vi vil bistå dem i deres dannelsesprojekt, vi vil ruste dem til voksenlivet. Vi vil samtidig også gerne opdrage på dem, markere grænser for dem og helst selv være dem, der er eksperterne på det meste. Det kan nogle gange gøre det svært rent faktisk at lytte til de unge og da endnu mere svært at anerkende, at det faktisk er *dem*, der er eksperterne i at være unge. Når der nu står i Århus Kommunes Børn & Unge-politik, at: *'Børn og unge skal mødes med åbenhed, respekt og tillid. Tillid til, at de er troværdige og til, at de er eksperter i at være barn eller ung'*, hvordan griber vi så det an på en måde, så vi gør idealerne til praktisk handling?

Vi prøvede på projekt 'Mellem Verdener' at sætte en weekend af til at interviewe en gruppe unge om deres ungdomsliv tilsat nogle sjove aktiviteter. Vi inviterede som tidligere nævnt en blandet gruppe fra hele Område 12 ved at invitere unge på 7.-9. årgang på de fem skoler i Område 12, i stedet for blot at invitere en gruppe unge, vi i forvejen kendte fra klubberne. På denne weekend valgte vi at tage væk fra de vante omgivelser og de vante roller, som de unge indtager overfor hinanden i dagligdagen.

Et sådan koncept kræver, at man afsætter tiden og ressourcerne til det. Vi planlagde opgaven sådan, at vi først tænke, 'hvorfor' vil vi dette, hvad vil vi opnå med det, og dernæst 'hvordan' gør vi det underholdende for de unge. Det kræver, at man bryder med megen vanetænkning, men det sender et stærkt signal til de unge om, at man rent faktisk vil det seriøst, og at de rent faktisk bliver behandlet som eksperterne i deres eget liv.

I dette tema vil vi delagtiggøre jer i de erfaringer, vi gjorde os med denne weekend, og hvordan idéen vil kunne udvides til også at omfatte undervisningen i skolen.

Peter Lilleheden, projektleder

03 TEMA: Unge som eksperter i eget liv

Fra forestillede til forståede fællesskaber

Den engelske digter John Donne formulerede i 1624 følgende: 'No man is an island, entire of itself'. Som pædagogisk personale, der arbejder med ungeinddragelse, er det en essentiel pointe at arbejde ud fra: Vi er nemlig ikke en isoleret del, men en del af mange dele. Derfor skal vi ikke blive for sikre på, at det vi gør og siger, er det sande, men hele tiden skæve til de andre fællesskaber, der er mindst lige så rationelle, legitime og virkelige. På den måde kan vi komme ud over hegnet' og bryde nogle af de barrierer ned, der kan være mellem børn, unge og pædagogisk personale. Så ungeinddragelse handler altså ikke kun om at bruge de unges egne forestillinger og forforståelser om deres eget liv, men også vores egne.

Af Lisbeth Galtung, pædagogisk antropolog og projektleder, Peter Lilleheden. Lisbeth Galtung har i projekt 'Mellem Verdener' arbejdet med feltarbejde og metodeudvikling herunder udvikling af konceptet omkring weekendturen og den pædagogiske værktøjskasse

Jeg står og venter på banegårdens perron nummer fem. Det er fredag i november, en sen eftermiddag og byen er allerede svøbt i det vinterkolde mørke. Jeg tænker på weekenden, der kommer: Jeg skal være sammen med nogle unge, jeg ikke kender, og jeg aner på nuværende tidspunkt faktisk heller ikke, om de overhovedet dukker op. Gad vide, hvordan det vil gå? Vil de synes, det er fedt? Kan vi skabe en god synergi? De kolde vindpust skubber mig ud af mine grublerier, og jeg vender tilbage til perronen, hvor jeg forsøger at spotte nogle unge, der kunne ligne nogle,

der skal på weekendtur. Jeg kigger konstant på mobilen for at høre nyt fra Peter. Der er ti minutter til toget går, og mit strukturerede planlægningsgen er ved at gå i spåner. Men så kan jeg se dem: En stor flok af unge med store og små tasker, soveposer og Peter storsmilende i midten. Jeg ånder lettet op: Nu går det endelig løs, og jeg går hen for at sige hej. De er så forskellige – både i ind- og udtryk: Nogle griner larmende, mens andre kigger betuttet rundt på de andre. Jeg har allerede dannet mig mine egne forestillinger om disse halvskøre teenageagtige unge, men dem bliver der rykket ved i løbet af weekenden.

Udgangspunktet for weekendturen var at undersøge, hvordan vi som pædagogisk personale aktivt kan bruge de unges forestillinger og forforståelser om deres eget liv i ungeinddragelsen. Formålet med weekendturen var enkelt: At give de unge ordet og høre om deres tanker og oplevelser om det at være ung – altså at udleve idéen om ungeinddragelse. Til dette formål gjorde vi brug af nogle af de forskellige redskaber fra den pædagogiske værktøjskasse (se under kapitlet Kommunikation og forståelse).

Rammerne for turen var også enkle: 20 unge på tværs af UNG i 12 og 7 ad hoc-tilknyttede voksne (fire gennemgående på hele turen og tre, der deltog lørdag i dagstimerne), en ungdomsklub i en anden by og masser af gejst. Vi havde sat grænsen ved 20 deltagere af praktiske årsager, og fordi dette var et nyt koncept, vi skulle prøve af. Derfor var forholdet mellem unge og voksne usædvanligt. Vi skulle have ro til at afprøve konceptet.

WEEKENDENS WORKSHOPS

På weekendturen brugte vi forskellige øvelser, hvor kernen var tre workshops i løbet af lørdagen. De unge blev således delt op i tre grupper på seks-syv personer. De unge roterede herefter mellem tre workshops baseret på metoder fra værktøjsskassen. På disse workshops afprøvede vi forskellige metoder til ungeinddragelse, der henvendte sig til såvel de visuelt-taktilt orienterede (se-røre), de narrativt orienterede (fortællende) og de skriftligt orienterede måder at udtrykke sig på. Herudover var

der to andre øvelser nemlig et orienteringsløb (gruppevis), som havde til formål at give de unge mulighed for frisk luft og et afbræk i al snakken samt en kameraøvelse (gruppevis), hvor de unge hver fik et kamera udleveret og fik til opgave at tage fem billeder af følgende seks temaer, noget, der var: rødt, smukt, grimt og noget, der repræsenterede følelsen af kedsomhed, glæde og frihed. Disse seks små opgaver brugte vi til at inspirere de unge på en sjov måde, der udfordrede deres fantasi og forundring og for at give dem noget konkret at arbejde med kameraopgaven ud fra og som kunne guide deres opmærksomhed. Kameraopgaven viste sig at være en stor succes, og billederne affødte mange interessante samtaler. Billederne blev løbende uploadet på en computer af en af de unge, der ønskede ansvaret for denne konkrete arbejdsopgave. Under aftenens koncert efter gallamiddagen brugte vi en medbragt projektor til på en væg i lokalet at vise de mange billeder, der var blevet taget. Det gav anledning til megen snak og morskab.

HYGGEAKTIVITETER

Udover de mere fokuserede aktiviteter havde vi også 'hyggeaktiviteter'. Fredag efter aftensmaden tog vi i en lejet bus til 'Natklub Mols', som er et årligt klubarrangement, hvor forskellige klubbands konkurrerer, og hvor der efterfølgende er diskotek. Vi var derfor sent tilbage i den klub, hvor vi skulle overnatte, og snakken og pjatteriet fortsatte lystigt, efter de unge var gået i seng (drengene og pigerne sov i hver deres rum).

Lørdag aften anrettede vi en fin gallamiddag med en tre retters menu og flot borddækning. De unge deltog i tilberedning og oprydning på skift. Lørdag aften havde vi inviteret et band fra den lokale klub, der kom og spiste med og gav en lille koncert og hyggede med deltagerne efterfølgende. Herefter så vi en gyserfilm i klubbens fine biografsal og gik efterfølgende en 'uhyggelig' tur i skoven med hele gruppen lørdag nat. Udover disse aktiviteter havde vi lagt programmet an, så der mellem de intense samtaler i de tre workshops var tid til sjov og hygge, hvor de unge selv kunne bestemme, hvad de ville lave: Spille pool eller airhockey, hænge ud i en stor klynge og se tv, bruge klubbens musiklokale, snakke med os voksne eller sidde i små grupper og uddybe de nyvundne bekendtskaber, der var opstået på kryds og

tværs i gruppen. Noget, som mange fremhævede som positivt i evalueringen af turen. Den tid, hvor vi var i direkte samtale med de unge om deres liv og deres ønsker og behov i forhold til de pædagogiske tilbud, vi udbyder, var således begrænset til lørdagens program. Det er vigtigt at betone, at vejen til viden og erkendelser om de unges liv går via en spiralproces, hvor de unge først skal føle sig trygge og forstå, hvad formålet med samtalerne er. De skal være fortrolige med, at samtalerne foregår på deres præmisser, og at de derfor hele tiden kan sige fra. Man skal derfor ikke forvente at kunne gå direkte til biddet med de store spørgsmål eller forvente, at de unge med det samme er klar til at udtrykke deres ønsker og behov. Derfor er det vigtigt at komme ud af de vante rammer og roller i klubben og dermed markere, at der er noget nyt og anderledes på spil, og at nye og konkrete muligheder derfor byder sig til i forhold til aktiv medindflydelse. En tilsvarende aktivitet ville derfor ikke være hensigtsmæssig at udføre en tirsdag aften hjemme i klubben, hvor de unge er i de vante rammer, og alle er trætte ovenpå en lang dag.

LØRDAGENS PROGRAM

Morgen: Efter en god morgenmad fik vi en omgang fysisk opvarmning med en blanding af 'Kaptajn Jespersen-stil' og 'skøre' øvelser (fx at strække øjet eller næsen osv.) og til slut nogle sjove samarbejdsøvelser. Disse øvelser satte gang i blodcirkulationen og lattermusklerne og fik genertheden og hæmningerne til at fordufte.

Formiddag: Derefter havde vi en opvarmningsøvelse for hovedet, hvor deltagerne hver fik udleveret en kinabog og blev bedt om at nedfælde de 10 vigtigste begivenheder i deres liv, samt hvad de forestillede sig at lave om henholdsvis fem, 10, 15 og 20 år. Hermed fik vi forberedt de unge på introspektion og refleksion over eget liv. Vi gjorde det meget tydeligt for deltagerne, at denne øvelse var en individuel og personlig øvelse. Derfor var der ikke nogen forventning om, at de viste, hvad de havde nedfældet i bogen til andre. De fik desuden at vide, at de måtte beholde bogen. Alligevel var de generelt utroligt interesserede i at tale med os om deres tanker, mens de sad med øvelsen, og vi stille og roligt cirkulerede mellem dem.

Eftermiddag: Da refleksionsmusklerne var varmet godt og grundigt op, gik vi i gang med de tre workshops. Da vi nåede hen sidst på eftermiddagen og havde haft nogle helt fantastiske snakke med de unge, kunne vi mærke, at de var ved at blive trætte. Vi havde egentlig planlagt også at køre to fællesøvelser, hvor de skulle skrive fem statements om, hvorfor det er godt at være ung i Århus og putte sedlerne i en stor kasse, og så efterfølgende i to grupper diskutere de enkelte udsagn i kassen og nå til enighed om, hvilke der var de 10 vigtigste statements. Disse 10 udsagn skulle så efterfølgende bruges i en roterende idéudvikling, hvor de unge skulle komme med forslag og idéer til nye konkrete tiltag i klubberne og ungdomsskolen. Vi valgte at gemme disse to øvelser til den videre udvikling af konceptet og i stedet koncentrere os om at få en god aften sammen. Det er således en vigtig pointe, at man skal være fleksibel og villig til at afvige fra planen i forbindelse med den slags aktiviteter. Bliver det for 'skoleagtigt', risikerer man, at de unge mister interessen. Derfor skal man huske på, at man låner de unges tid, at disse aktiviteter er på de unges præmisser, og at man derfor løbende skal mærke efter og justere programmet efter situationen. Vi endte med at få en fantastisk aften.

Vi er i gang med at pynte bordet til gallamiddagen. I aftenens anledning er de mange små borde blevet transformeret om til et stort langbord i blå nuancer. Nogle af de unge hjælper til i køkkenet, mens andre sørger for servicet, og andre igen underholder i baren eller ved poolbordet. De fleste har været en tur omkring badet, så drengenes hår og pigernes makeup sidder nu igen upåklageligt. Thomas leger den gale kok og skruer op for L.O.C., og vi nynner med på '#%!@ mig nu', driller hinanden og skraldgriner. Vi er trætte efter en lang dag, så der skal ikke så meget til. Lysene er tændt på bordet, maden står klar i baren, menuen får anerkendende råb frem fra de unge, som bliver endnu højere, da de får at vide, de får en sodavand til maden.

HJEM IGEN OG VIDERE

Søndag morgen blev brugt på at rydde op og pakke sammen. I toget fik deltagerne udleveret et evalueringsskema, som de brugte togturen hjem på at udfylde, samt et engangskamera med en opgave om at tage billeder af de steder og sammenhænge

i deres hverdag, hvor de føler, at de har reel indflydelse over deres eget liv. Disse billeder skulle efterfølgende danne udgangspunkt for opfølgende samtaler med os.

Vi havde en fantastisk positiv oplevelse med denne tur, hvilket bl.a. manifesterede sig i yderst positive evalueringer fra de unge. Derfor kan vi varmt anbefale dette koncept. Vi blev særdeles positivt overraskede over, hvordan de unge reagerede på den anerkendende og åbne opmærksomhed, vi viede deres liv, og at vi tydeligt gav udtryk for, at det jo er *dem*, der er eksperterne i at være unge, og at *vi* derfor gerne ville lære af *dem*. Denne tur bevirkede således, at vi fandt ud af, at ungeinddragelse skulle gøres til selve omdrejningspunktet i projekt 'Mellem Verdener', da vi kunne mærke, at vi havde fat i noget meget værdifuldt.

Et koncept som denne weekendtur vil være oplagt at videreudvikle på. Med vægt på helhedstækning mellem de pædagogiske indsatser kunne skolen eksempelvis med fordel inddrages aktivt i forberedelsen og opfølgningen på turen. Arbejdet i skolen med at bruge essaygenren (se senere i dette kapitel) til refleksion over, hvad det vil sige at være ung kunne således inddrages som en forberedende øvelse til en sådan tur, hvor de unges essays kunne bruges som udgangspunkt for de samtaler, der føres med de unge i en af de tre workshops. Tilsvarende kunne de nyvundne erkendelser om eget og andre unges liv, de unge opnår på turen, bruges som tema i undervisningen i skolen. Det være sig i samfundsfag, dansk, geografi, historie, kristendom, projektuge/projektopgave osv.

Hermed ville man have et oplagt udgangspunkt og incitament til et konkret samarbejde mellem lærere og pædagoger omkring – og med – de unge. Det er vores erfaring fra projektet, at det at arbejde sammen om konkrete fælles opgaver, og på den baggrund danne sociale relationer på tværs af fagskel, er den mest direkte og mest hensigtsmæssige vej til samarbejde på tværs af skole og fritids- og ungdomsskoleindsatserne. Der skal ansigter på vores samarbejde, for at det giver mening og får reel værdi for de unge.

HER KAN DU LÆSE MERE - LITTERATURFORSLAG:

John Donne ((1624)2004): *Devotions Upon Emergent Occasions*. Kessinger Publishing

Richard Jenkins (2000): *Social Identity*. Routledge

Hammersley, Martyn & Paul Atkinson (1996): *'Feltmetodikk. Grunnlaget for feltarbeid og feltforskning'*. Ad Notam Gyldendal, Oslo

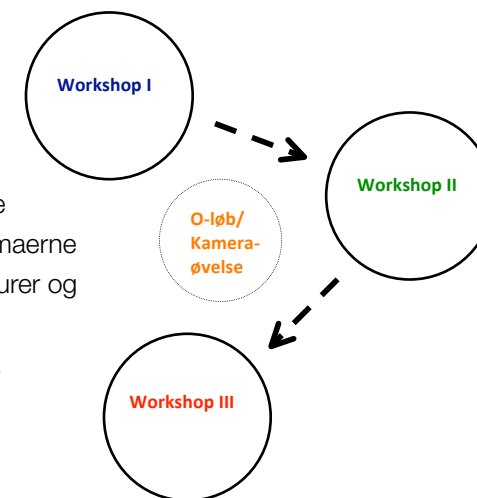
Wadel, Cato (1991): *'Feltarbeid i egen kultur'*. Seek A/S, Flekkefjord

OPSKRIFT PÅ EN WEEKENDTUR – ET EKSEMPEL

- Planlæg indholdet af weekendturen: Hvilket fokus vil I lægge? Hvad er formålet? Hvilken målgruppe?
- Find en velegnet klub udenfor området med gode faciliteter, så miljøet er nyt for alle.
- Informér de unge i god tid – og gerne pr sms – det kan være nødvendigt med en stor portion ihærdighed for at få de unge med.
- Vælg workshop-aktiviteterne, sådan at de understøtter formålet med turen.
- Læg tid ind i planen til sjov, spontanitet og afslappet hygge.
- Fordel ansvarsområder blandt personalet, så nogle står for workshops – og har ro til at fokusere fuldt ud på dette – og andre for indkøb af mad, madlavning mm.
- Evaluér efterfølgende weekenden med de unge og personalet.

LØRDAGENS PROGRAM

1. Morgengymnastik
2. Opvarmingsøvelse
3. Workshops og hyggeøvelser
4. Tre statements fra hver om det gode ungdomsliv diskuteres i grupper (temaerne blev: det at være ung, ungdomskulturer og ungekategorier, hvad laver de unge mellem verdener, medbestemmelse, 1001 god idé til aktivitetsplanen)
5. Roterende idéudvikling på baggrund af øvelse 4

TIDSPLAN OG OPGAVEFORDELING

	Gruppe 1	Gruppe 2	Gruppe 3
10.00 – 10.30	Fælles morgengymnastik		
10.30 – 11.00	Opvarmning	Workshop I (del I)	Opvarmning
11.00 – 12.00	Workshop I	Workshop II	O-løb
12.00 – 13.00	Workshop II	O-løb	Workshop I
13.00 – 13.45	Fælles frokost		
13.45 – 14.45	O-løb	Workshop III	Kameraøvelse
14.45 – 15.45	Workshop III	Kameraøvelse	Workshop II
15.45 – 16.45	Kameraøvelse	Workshop I (del II)	Workshop III
16.45 – 18.15	Tre statements fra hver om det gode ungdomsliv diskuteres i grupper		
18.15 – 19.15	Roterende Idéudvikling		
19.15 -	Musik, mad og hygge		

Evalueringsskemaet til deltagerne på weekendturen

1. Hvilken smiley giver du turen? (Sæt kryds over den, du vælger)
2. Hvad har været godt ved turen?
3. Hvad kunne gøres bedre, hvis vi skulle af sted en anden gang?
4. Hvordan har du oplevet vores workshops? Hvad har været godt ved dem? Hvad kunne gøres anderledes, hvis du skulle prøve det igen?
5. Hvordan oplevede du vores spørgsmål? Føler du, at du fik sagt det, du gerne ville? Spurgte vi på noget tidspunkt for nærgående eller til noget, du ikke ønskede at svare på? I så fald hvornår og hvordan?
6. Hvad er du kommet til at tænke over omkring dit eget liv og din fremtid? Hvordan er du blevet mere bevidst om dine muligheder for at få indflydelse på dit eget liv og dine fremtidsmuligheder?
7. Har du idéer til, hvad næste skridt i dette projekt skal være? Hvordan skal vi gå videre med dine idéer? Skal vi mødes igen og arbejde videre på det her? Skal vi lave en udstilling med billeder og plancher over jeres idéer?

Tusind mange tak for din hjælp og din indsats. Den er vigtig for os...

Kameraøvelse

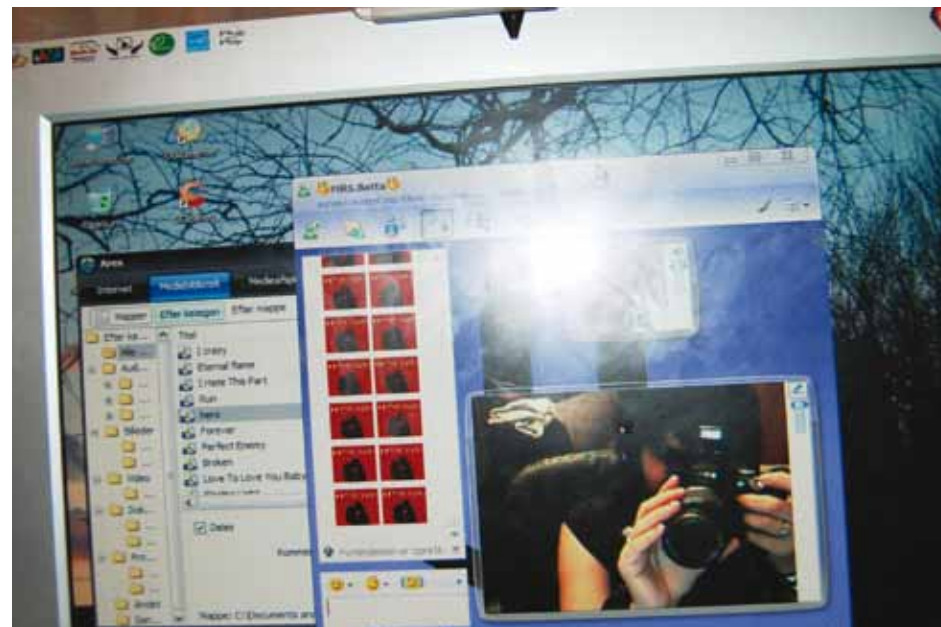
1. Tag fem billeder af noget **rødt**
2. Tag fem billeder af noget **smukt**
3. Tag fem billeder af noget **grimt**
4. Tag fem billeder af **kedsomhed**
5. Tag fem billeder af steder her i/omkring klubben, der gør dig **glad**
6. Tag fem billeder af **frihed**

Husk at du kun har en time, så du skal skynde dig. Brug den første halve time på at tage billederne og den sidste halve time på at vise dine billeder til de andre i gruppen og tal med dem om, hvilke af dem, der er de bedste.

Rigtig god fornøjelse...

Kamera-hjemme-opgave

Opgaven: Prøv at lægge mærke til, hvor du i din hverdag føler, at du har indflydelse over dit eget liv, og hvor du har mulighed for medbestemmelse og for at ændre på ting.

Husk på at du kun har de 24 billeder i kameraet, så vær sikker, inden du tager billederne. Tænk også på at billederne gerne må være flotte, så læg mærke til farver, lys, motiver osv. inden du tager dine billeder.

Rigtig god fornøjelse...

'Mellem Verdener' i folkeskolen og folkeskolen mellem verdener

Af Mikael Aagard, dansklærer i udkolingen på Aaby Skole

FORMÅLET

Som opstart tænkte jeg projektet ind i min fortid som en løsning på en del af de manglende kommunikationsværktøjer og forståelsesredskaber. Sådan nogle havde jeg savnet i mit virke omkring en ny hård kerne af børn og unge, der ikke længere var mulige at nå for voksne autoriteter. At kunne fungere tættere på de unge i et univers der var virkeligt og nært, kunne måske trække de tråde imellem os som kunne føre dem videre i en form for tiltro til dem selv og i særdeleshed til voksne.

Det slog mig dog hurtigt, at projektet hurtigt ville blive for snævert afgrænset til en målgruppe, der i sidste ende måske var upåvirkelig. Derfor tog mine hensigter en drejning mod klasse miljøet som helhed. At fungere som bindeled mellem klassekammerater, forældre og eleverne selv er jo allerede en del af mit arbejde. Derfor så jeg det som en naturlig del at kunne åbne nogle tunneller ind i de unges verden for at give dem større forståelse for sig selv og for hinanden.

Det første, der faldt mig ind var kommunikation og samtale. Jeg arbejdede med en række elever om nonkommunikation, kropssprog og værdigrundlag for samtaler samt cases med udgangspunkt i kultursammenstød. Derudover skrev vi en række stile baseret på refleksioner i forbindelse med samtaler med velkendte, kendte og fuldstændigt ukendte personer. Vi sluttede af med besøg på et plejehjem, hvor de unge skulle føre en samtale med en ældre.

Her var der et projekt, der for en gang skyld ikke var topstyret. Det var rendyrket aktionsforskning. En ting jeg havde ledt efter i mine 10 år som lærer. Jeg læste en meddelelse fra min skoleleder under min barsel i 2008. Meddelelsen informerede mig om projektets start, og allerede i begyndelsen havde projektet et tag i mig.

FORLØBET

Men under dette arbejde gik det op for mig, at der var en ting, der manglede i mine refleksioner. Jeg var og er til stadighed hver dag bundet af den faglige dagsorden, der i disse tider præger folkeskolen. Derfor tog jeg udgangspunkt i mit fag, dansk, og tænkte konceptet ind i litteraturhistorien. Jeg ville kæde de litterære strømninger ind i de unges verden for at give dem større forståelse for de tanker, der opstod og de tanker, der kan og vil opstå. Derfor tog jeg udgangspunkt i 7.klasses konfirmation og trak barokkens lejlighedsdigtning frem for at se på den historiske dimension. Derefter arbejdede vi med vanitassymbolik og forfængelighed modsat forgængelighed. De paralleller, der kunne trækkes ind i de unges verdener, åbnede en masse givtige og dybe samtaler.

I 8. klasse havde jeg et forløb om essayskrivning og renæssancen. Denne genre er en sikker genganger i de skriftlige prøver i dansk. Med udgangspunkt i Michel de Montaigne tog vi turen igennem det at udtrykke sig i billeder i essayformen. Denne stil er fremragende til at åbne for de unges verdensbilleder og selvforståelse. Det gik virkelig op for mig, i hvor høj grad interesse og fortællelyst kan højne et fagligt indhold.

I 9. klasse arbejdede jeg med Det moderne gennembrud. Her var det Georg Brandes og retorikken, der var hovedideen bag litteraturperioden. 'Speakers corner' og mundtlige taler var omdrejningspunktet i dette arbejde, med hovedvægten på kvindefrigørelse og kønskamp som helhed.

Igen greb det mig, at unges evner til at reflektere og aflevere et budskab steg lige frem proportionalt med deres indsigt i, at deres indgangsvinkel var unik og i særdeleshed vigtig. Samt at deres eget liv indeholdte udtømmelige stillingtagener og emnemuligheder.

Ved siden af klassearbejdet dannede jeg en lille taskforce, der havde til opgave at danne en helhedspalet over de unges verden. Jeg sammensatte fem forskellige

personer med hver deres udgangspunkt i ungdomslivet. De fik til opgave at skitsere deres liv. Fire valgte at tage fotografier, mens den femte valgte at skrive en række rap-tekster, som senere blev indspillet. Denne gruppe gav et godt udgangspunkt for en række samtaler og kunne sammen danne en mosaik over den meget komplekse ungdom vi står overfor som undervisere i dagens Danmark.

Essay - et undervisningsforløb for Folkeskolens overbygning om essays

MÅLSÆTNING:

- Vi skal få lyst til overvejelse og diskussion (vende tingene ind imod os selv) ud fra emnet ESSAY.
- Vi skal være resultatorienterede. Vi skal aflevere et skriftligt produkt til 'Mellem Verdener'
- Vi skal lære om Essayet som genre.
Hvad består det af?
Hvor stammer det fra?

ET LILLE BLIK TILBAGE - BAGGRUNDSVIDEN

Michel de Montaigne (1533-1592) var en fransk renæssancehumanist, der anses som grundlægger af essaygenren. Montaigne fik en utraditionel opdragelse uden prygl og lærte på faderens foranledning at tale latin, før han lærte at tale fransk. Fra 1557 til 1571 beklædte han et dommerembede i Bordeaux, og i perioden 1581 - 1585 var han borgmester samme sted.

Montaigne udgav i 1597 første bind af sine 'essais' under samme titel. Dette var en samling af små tekster i en legende, kunstnerisk og stærkt subjektiv stil, der alle havde ham selv som undersøgelsens objekt. I litteraturforskningen har det givet anledning til store diskussioner, hvorvidt Montaigne valgte titlen 'essais' til sine tre udgivelser (1580, 1588, 1595) som betegnende for det åndelige eksperiment,

som skrivelserne udgjorde, eller som litterær genrebetegnelse. (Essai er på fransk et flertydigt ord, hvilket Montaigne bevidst spillede på: essai = eksperiment, stillen på prøve, forsøg, øvelse, elevarbejde, smagsprøve, erfaring mm.)

'Alle emner er lige frugtbare i mine øjne. Jeg kan bruge en flue som udgangspunkt'.

'Jeg er altså, kære læser, indholdet i min bog'.

'Alle ser frem for sig, jeg ser ind i mig selv'.

Læs evt. essayet 'Noget om at forberede sig til døden' (direkte tekst fra renæssancen).

DE MAGISKE 7 PUNKTER - KENDETEGN FOR ET ESSAY:

1. Skriv essayet kort og afrundet, det skal kunne læses i et stræk.
2. Essayet giver udtryk for dit personlige forhold til dit emne, der kan være hvad som helst.
3. Du skal vise din personlige fremstilling af dine indtryk, erfaringer, tanker og forestillinger. De kommer pludselige og uden orden. De synes at blive til, mens essayet skrives.
4. Du er en amatør, umiddelbart og kærligt optaget af dit emne, gerne på en søgende, spørgende, undrende måde.
5. Du skal skrive let og elegant om emnet, ikke systematisk.
Engageret, men ikke udtømmende. Essayet er øjeblikksbestemt og derfor undertiden springende, omkringdansende. Beretning og beskrivelse indgår på lige vilkår med fornuftsformuleringer.
6. Overrask og udfordr læseren med overraskende og sjove formuleringer, sammenstillinger og synspunkter. Lad være at servere færdige løsninger og budskaber. Giv ikke et entydigt svar på dine påstande, men lad det være op til læseren at bearbejde materialet.
7. Læseren skal betragtes som en jævnbyrdig og fortrolig, der kan slå følge med dig som forfatter, mens der læses.

LÆSNING AF 'KULTUR TIL HVERDAG' AF ANNE KNUDSEN

Opgave: Find eksempler i essayet på de 7 punkter.

LÆSNING AF 'OM KAFFE' AF KNUD SØRENSEN

Diskussion af de to artikler 'Kultur til hverdag' og 'Om kaffe'. Hvad er dansk kultur, og hvad definerer os som folkefærd?

Mellem verdener – et undervisningsforløb med essays i udskolingen

BRAINSTORM:

Emnet indledes med en diskussion/brainstorm ud fra stikordene:

'Forsøg', 'prøve', 'eksperiment'.

Smæk hovedemnet op på tavlen:

Lad eleverne tænke følgende tanker ind i emnet med spørgsmålet: 'Hvordan skriver man...?'

- Levende og personligt
- Her og nu udtryk
- Impulsivt, springende- og omkringdansende
- Nærværende
- Med optagethed, nysgerrighed, og eftertænksomhed
- Konkret situationsbestemt
- Detaljeret
- En afrundet tekst
- Med jeg'et i fokus
- Spontant
- Med associationer
- Med selvstændighed
- Prøvende, søgende, eksperimenterende

SKRIVEPROCESSEN

Skriv et essay, der i en let fattelig og personlig form gør rede for dine tanker om et ungt menneske i dit lokalområde. Der lægges vægt på originalitet, relevans, overblik, argumentationskraft og læseværdigt sprog.

IDÉFASEN

Der er to vanskelige punkter i processen.

1. Idéen til udgangspunktet. Situationen, eksemplet, replikken, scenen.
Start med en brainstorm på klassen opfulgt af en 'del og stjæl-runde' ud fra emnet 'mellem verdener'. Få alternativt støtte fra lærere til at vælge mellem flere idéer, eller skriv hurtigskrivning på en idé og få respons på det skrevne.

Overgang: Forsøg med hurtigskrivning, hvor udgangspunktet er den personlige synsvinkel fra indledningen og eksperimenter med at forbinde den med anden del af essayet.

2. At komme fra udgangspunktet til den abstrakt-ræsonnerende del.
Lav en mindmap, hvor udgangspunktet for essayet står i midten, og byg idéer ud herfra.

STRUKTUREN

Er vigtig i essayet. Lav derfor en 'kommode-model', hvor der fyldes indhold i hver skuffe. Brug de samme teknikker som under idéfasen, hvis det er svært at finde på noget at fylde på i den enkelte skuffe.

REDIGERINGSFASEN

Koncentrerer sig om følgende punkter:

- Er der en god sammenhæng i teksten?
- Er der en god overgang mellem indledning og det mere abstrakte afsnit?
- Er der sammenhæng mellem de enkelte afsnit?

- Fænger indledningen?
- Er der en god afslutning eller slutter det bare?
- Er sproget konkret og sanseligt, specielt i starten?
- Er der en personlig tone?
- Er der gode konkrete eksempler og billeder?
- Ser læseren nye sammenhænge, eller får han/hun nye ideer?

Lav et essay på max 4 A4-sider – svarende til ca. 10.000 enheder (inkl. mellemrum)

Opgave 1: Noget om at være ung

Skriv et essay. Mellem verdener

Du er selv i centrum og skal beskrive nogle af de ting, der kendetegner dig selv og din egen ungdomskultur. Du skal berøre samfundet omkring dig og de verdener, du svæver imellem.

Husk de 7 magiske punkter for at give essayet liv og genretilhold.

Opgave 2: Noget om at være helt

Skriv et essay: Hverdagens helte

Du er selv i centrum og skal beskrive nogle af de ting, der kendetegner dig selv og din indre helt. Du skal berøre ting, der kendetegner helte eller antihelte.

Husk de 7 magiske punkter for at give essayet liv og genretilhold.

Opgave 3: Noget om tiden

Skriv et essay: Tiden der går og kommer

Med udgangspunkt i dig selv skal du tænke og nedskrive nogle tanker om tid.

Husk de 7 magiske punkter for at give essayet liv og genretilhold.

Opgave 4: Noget om lokalliv

Skriv et essay: Lokalliv

Skriv et essay om, hvad lokalliv er for dig som ung.

Husk de 7 magiske punkter for at give essayet liv og genretilhold.

Et essay om ungdomskultur

Jeg er ikke voksen, det er jeg helt sikker på, jeg har jo hverken kørekort eller stemmeret. Jeg er heller ikke barn, det er jeg også helt sikker på, for hvis jeg var et barn, ville jeg stadig se tegnefilm og have en fanatisk lyst til slik. Hvad er jeg så? Det ved jeg egentlig ikke. Nogle gange vil jeg gerne gå for at være et barn, for så slipper jeg for ansvar og pligter, andre gange vil jeg gerne være voksen, så kan jeg selv bestemme, hvornår jeg vil i seng, og hvad jeg vil have til aftensmad. Når man, som jeg, svæver imellem disse to stadier, bliver man kendetegnet som 'ung', 'teenager' eller 'umulig'. Under denne periode gør man besynderlige ting for at føle sig accepteret og som en del af et større fællesskab. Man bliver nødt til at drikke Bacardi Breezers, gå i hængerøvsbukser, og man opnår det bedste resultat, hvis man limer en mobiltelefon fast i håndfladen, man skulle jo nødigt ligne en, der ikke havde nogle venner. Det er underligt, altså det at være 'umulig' eller 'teenager', man skal helst passe ind i drivhuset, hvor alle de andre er, og hvis man så smadrer ruderne, bliver man udstødt og betragtet som den grønne tomat, som aldrig bliver rød. Jeg vil hellere være grøn end at blive rød ved hjælp af kunstgødning.

Gud har en gang sagt, at alle er født lige, det passer ikke, nogle er født rige. Jeg har ikke særlig mange penge, jeg har faktisk ingen, jeg er en patetisk snylter, som nasser på mine forældres pengepung, og de penge, jeg får, skal i hvert fald ikke bruges på dyrt tøj, rettere sagt; på den påkrævede dresscode for at være sej. Mine penge skal bruges på ting, som jeg enten har brug for eller ting, som jeg kan bruge tid på. Ting, som kan hjælpe mig med at slå tiden ihjel, i den ellers kedelige og trivielle hverdag. Jeg købte i går maling for 400 kroner, med maling kan jeg udtrykke mig. Jeg kan vise Danmark, hvad jeg tænker, hvad der rør sig i mit liv. Hvis man ikke bliver lyttet til, må man jo tvinge folk til at lytte. Jeg smed også nogle mønter i et par nye cd'er, musik som jeg kan relatere til og identificere mig med. For det meste hip-hop. Jeg elsker de fangende rytmer og den enestående poetiske lyrik, som kun er til at finde i undergrunds hip-hop.

Den hip-hop, der er mainstream, er ikke noget for mig, for dem handler det kun om at tjene penge. Alt der handler om penge bliver altid så falsk, folk bliver overfladiske, selviske og umulige. Hvis jeg havde så mange penge, som alle de der superstars, ville jeg ikke have en rød reje selv. Der er folk, der har brug for de penge, det har jeg ikke. Jeg har taget over hovedet, mad på tallerkenen og tøj på kroppen. Folk bliver altid vurderet på deres udseende, inklusiv mig. Jeg fik her forleden afslag fra Dansk Supermarked. De synes mit hår var for langt, jeg skulle jo nødig virke stødende på fru Jensen. Hun skal jo bare have en svinekam, ikke et fordrejet syn på ungdommen, som kan styrke hendes fordomme imod den forstyrrede ungdom.

Egentlig kan jeg godt forstå hende. Jeg kan godt forstå, hvorfor folk tager afstand fra folk, der har udseende, der ikke er tilpasset mængden. Jeg har også selv svært ved forandringer, det tror jeg, alle mennesker har, men i takt med at udviklingen ændres, ændres mennesker også, og det kan ikke undgås. De unges, de umuliges, udseende reflekterer vel bare det samfund, vi lever i. Dengang hvor The Beatles toppede, havde alle drenge langt hår, det havde Beatles jo, og hvem ville ikke være som dem? Nu har vi gangster-rappere, så hvem vil ikke gå rundt i stort tøj, ryge hash og slå? Det er præcis det samme, blot i en nyere tid. Hvis de har succes med at gå i hængerøvsbukser, så kan jeg vel også få det, hvis bare jeg gør det samme. Skab en mediefigur, som går med højt siddende bukser, skjorte og finkæmmet hår, og vupti – så har vi en hel ungdomsgruppe, som har skabt et aftryk af denne mediefigur i form af deres tøj og væremåde. Der er altid døde fisk, som bare flyder med strømmen. De har brug for en frontfigur, einen Führer, til at vise dem, hvad der er det rigtige og det forkerte. Og så er der dem, der svømmer imod strømmen, man kan hverken undvære de døde, eller de levende fisk. De er begge med til at skabe en balance, tænk hvis alle enten var døde, eller alle svømmede imod strømmen, hvordan ville verden så se ud? Det ved jeg ikke, nogle spørgsmål skal bare forblive uberørte ligesom min person. Hvis folk sagde til mig, hvad jeg skulle gøre, og ikke skulle gøre, ville jeg blive endnu mere umulig end jeg i forvejen er.

Niels, 9. klasse

Interviews med de unge på baggrund af essays

Jeg fandt for nylig, under oprydning i et skab hos mine forældre, en stak stilehæfter fra da jeg gik i 8. og 9. klasse. Det morede mig meget at sidde og genlæse disse slidte, grønne hæfter med den ubehjælpssomme skrift og de mange tegninger af biler mellem alle bogstaverne. Da jeg havde læst dem, ærgrede jeg mig over, at de skulle ligge hengemt i 20 år, før jeg skulle genforenes med de refleksioner over verden og mit liv, der cirkulerede i mit hoved dengang.

Af Peter Lilleheden, projektleder

Jeg har tit tænkt, at skrivearbejdet i skolernes 7. – 9. klasse må kunne gøres mere relevant og nærværende for de unge som oplæg til forundring og refleksion over deres eget liv og generelt i forhold til den ungdomskultur, de er en del af. De refleksioner, der opstår i forbindelse med skriveprocessen må desuden kunne 'genbruges' under opfølgende samtaler, så de ikke – som tilfældet var med mine stilehæfter – skal ligge hengemt i 20 år, før de atter vies opmærksomhed. Disse tanker satte vi os for at efterprøve som en del af arbejdet med de skriftlige metoder i projektets pædagogiske værktøjskasser (se temaet De pædagogiske værktøjskasser).

Lisbeth Galtung (antropologisk projektmedarbejder) og jeg fik således over flere omgange lejlighed til at interviewe de unge på baggrund af de essays, de havde skrevet om ungdomskultur i dansktimerne som en del af projekt 'Mellem Verdener'. Til disse seancer med de unge lod vi det konkrete essay være udgangspunkt for interviewet og lod samtalen udvikle sig ud fra de temaer, som den pågældende af de unge havde valgt at bringe på banen i sit essay. Dette var med til at sende et signal til de unge om, at vi var oprigtigt interesserede i deres liv, deres verden, og at vi anerkendte, at det var *dem*, der var eksperterne i at være unge og os, der skulle lære af dem.

En pige fra 9. klasse gav således direkte udtryk for at være beæret over den opmærksomhed og oprigtige interesse, vi viste hende og hendes liv. Da vi spurgte hende, hvordan det havde været at skrive et essay om ungdomskultur og om sit eget liv som ung og efterfølgende blive interviewet på baggrund af det, svarede hun: *'Jeg har lært mig selv bedre at kende. Det er jo ikke noget, jeg sådan normalt tænker over. Jeg troede faktisk ikke rigtig, at jeg havde sådan nogle tanker'*. En dreng fra 9. klasse, som vi på lignende vis interviewede på baggrund af et essay om ungdomskultur, var indledningsvis en kende skeptisk og skulle lige føle sig ind på os og finde ud af formålet med samtalen. Da han mærkede, at vi var oprigtigt interesserede i finde ud af, hvordan han oplever den ungdomskultur, han er en del af og sit eget liv som ung, blomstrede han op og gav os et utroligt interessant og nuanceret billede af de undergrundsmiljøer, han færdes i. Ikke mindst hvor meget han faktisk udviklede sine kreative evner, sin evne til selvrefleksion, forundring over eget liv samt evne til at navigere selvstændigt mellem sociale arenaer ved at gå alternative veje i sin tilværelse. Vi fik desuden et klart indblik i, hvordan mange af de kompetencer, han tilegnede sig i disse undergrundsmiljøer enten ikke blev identificeret eller anerkendt i undervisningen i skolen. En stor del af de aktiviteter, han indgik i sin fritid, var nærmest at sammenligne med en uformel projektlederuddannelse(!). Det blev blot aldrig gjort til genstand for interesse i undervisningen. Desuden fik vi mulighed for en meget interessant snak med ham om, hvilke ønsker, han har i forhold til aktiv medbestemmelse i sit eget liv, og hvilke muligheder han reelt har for selv at opsøge aktiv medbestemmelse i de miljøer, han færdes i. Dette ville med fordel kunne inddrages i den undervisning, han deltager i i skolen.

Hermed har vi vist, hvordan tankerne bag projekt 'Mellem Verdener' kan have en positiv effekt og stor relevans i undervisningen i Folkeskolen. Vi har desuden vist, hvordan vi har udviklet et oplagt middel til at skabe samarbejde på tværs af folkeskole og fritids- og ungdomsskoleindsatsen som kan virke befordrende for den øgede helhedstænkning på tværs af de pædagogiske indsatser omkring de unge, der søges iværksat gennem Århus Kommunes Børn & Unge-politik.

Har du X-faktor? Tanker om et moderne dannelsesprojekt

Pædagogik handler både om X-faktor og om at finde ro i sig selv og blive til den man er. Når det viser sig, at de unge i en flygtig hverdag har behov for anerkendelse og kontinuitet stiller det hele tiden nye krav til den pædagogiske medarbejder.

Af Louise Nabe-Nielsen, læreruddannet og cand. pæd. i pædagogisk filosofi

At unges tilværelse gennem de seneste årtier har ændret sig markant, kan der ikke herske tvivl om. Som forskningen i almindelighed peger på, er der ikke blot tale om en 'kulturel frisættelse', dvs. en frisættelse fra fastlagte værdier, normer og mønstre, men også om en helt ny kommunikationsform blandt unge.

Med teknologiens fremmarch og en ungdomsgruppe, der om nogen har været i stand til at byde teknologien velkommen, ses således en helt række af multimedie-baserede kommunikationsformer – og deraf følgende selviscenesættelses-projekter. Mest markant er den store brug af sms'er, der ifølge nyere undersøgelser i visse ungdomsgrupper beløber sig til 500 i døgnet – eller ca. én hvert syvende minut. Også internetbaserede mødesteder som fx Facebook hører hjemme i den moderne kommunikationsform, ligesom forskellige former for reality-shows o. lign. – X-faktor, Big Brother etc. – breder sig blandt især de unge.

Når netop unge har været så hurtige til at tage disse nye kommunikationsformer til sig, må det ses i lyset af det behov, de moderne unge har. For med foranderlighed og skiftende værdier som vilkår er de unges kommunikationsformer i høj grad en del af deres eget *dannelsesprojekt*. Ved at iscenesætte sig selv på internettet og kommunikere på kryds og tværs via sms og e-mail, fremstår den enkelte unges dannelsesprojekt netop som et billede på tiden, og især som et billede på det ideal, der udspringer af tiden.

De idealer, der er styrende for de unge, er ligesom viden og kommunikation kendetegnet ved foranderlighed. Det får psykologen Gergen til at betegne de unges identitet som en *situationsidentitet*, idet de netop formår at tilpasse sig de omskiftelige vilkår og således præsentere en ny identitet for hver situation, de befinder sig i. Imidlertid er en sådan situationsidentitet langt fra overensstemmende med det *behov for dannelse*, som er til stede, ikke blot i samfundet som sådan, men også hos den enkelte unge. En række af nyere undersøgelser viser nemlig, at mange unge oplever en mangel på kontinuitet og sammenhæng i deres liv, at de føler et behov for at nogle faste værdier kan træde ind i deres liv og bidrage til at skabe en indre kerne, en følelse af fasthed over tid.

Selvom de mange nye kommunikationsformer, som optræder blandt især unge, kan synes nytænkende og tidssvarende – og endda fremstår som hjælpemidler for den enkeltes egen dannelsesproces – er det altså væsentligt at have for øje, at disse kommunikationsformer i høj grad har uforpligtende og overfladisk karakter. At de samtidig som enhver anden af forbrugerlogikkens markører stjæler tiden fra fordybelse gør kun dannelsesprojektet endnu mere kompliceret. For dannelse har netop at gøre med dialog, fordybelse og ansvar, og kan som sådan aldrig finde sin fulde form med teknologien og foranderligheden som orienteringspunkter.

DANNELSE – EN GRÅHÅRET SAG?

Ligesom unges liv har ændret sig med teknologiens og forbrugets fremmarch, har også den pædagogiske diskurs ændret sig. Når begrebet dannelse atter synes at finde sin berettigelse i den pædagogiske debat i dag, må det således ses i lyset af den udvikling, der som beskrevet ovenfor er sket gennem de seneste årtier – en udvikling, der dog i første omgang har skubbet dannelsesbegrebet til side.

Selvom dannelse i ordets egentlige betydning burde være et altid aktuelt og tidssvarende begreb – for hvem ønsker ikke at blive dannet? – så har især de seneste års pædagogiske debat vist, at dannelsesbegrebet ifølge mange bør erstattes. Netop fordi foranderlighed og altid skiftende vilkår og muligheder har vist sig i tiden, har dannelsestænkningen fremstået som utilstrækkelig, fordi den ikke har

kunnet tilpasse sig de aktuelle behov. Med forestillinger om et dannelsesbegreb der implicerer foreskrevne litterære værker, et vist intelligensniveau eller blot en form for indholdsmæssig stilstand, har man ladet mere konkurrencedygtige, fleksible og foranderlige begreber træde til på den pædagogiske scene. Således kan begreber som læring, læringsstile, de mange intelligenser og kompetenceudvikling ses som udtryk for nogle af tidens mest markante forsøg på at definere og beskrive den pædagogiske opgave.

Når det imidlertid er væsentligt at fastholde at dannelse, på trods af sit historiske indhold, faktisk i dag er mere aktuelt end nogensinde, skyldes det netop, at vi har ladet foranderlige og indholdsløse begreber præge billedet. For hvorledes skal man eksempelvis finde sit livsindhold eller ideal for livet i et begreb som kompetenceudvikling, når essensen af begrebet blandt andet er, at det er relativt til den enkelte? Eller hvordan skal det individ-orienterede begreb om læringsstile på nogen måde kunne implementere idealet om fællesskab og fællesmenneskelighed – idealer som jo ellers ligger til grund for vores samfunds eksistens, og for det som nogen vil kalde sammenhængskraften?

Skal vi fastholde det fællesskab, som er grundlæggende for vores samfund, samtidig med at vi i det pædagogiske arbejde kan hjælpe de unge til at finde den rette snor, der kan vise sig som følelsen af fasthed, må vi igen trække dannelsestænkningen frem. Men hvad er det dannelsestænkningen kan gøre for de unge, og hvordan kan dannelsestænkningen implementeres i de unges moderne livsførelse?

Som beskrevet er dannelse et begreb med rødder langt tilbage i tiden. De væsentligste af disse rødder hører imidlertid ikke hjemme i en gråhåret historie om klassiske musikværker eller kulturkanon, men derimod i det aktuelle kommunikations- og forbrugsræs, som er mange unges hverdag. For med begrebet dannelse følger ikke bare en idé om, hvordan hvert individ bedst muligt udvikler sig efter eget ønske, men snarere en ide om, hvorledes mennesket i *samspil* med sine omgivelser skabes, udvikles, *dannes*.

DEN DOBBELTE UDFORDRING

Når dannelse atter bør finde sin plads i den pædagogiske praksis skyldes det altså især, at behovet for en tænkning, der kan skabe sammenhæng og kontinuitet i unges hverdag er til stede.

Det paradoksale er imidlertid, at de unges liv netop bærer præg af en form for dannelsesprojekt, nemlig deres *eget* forsøg på at iscenesætte sig selv og *danne* sig i forhold til aktuelle værdier. Når dette dannelsesprojekt imidlertid ofte er utilstrækkeligt skyldes det, at det ikke nødvendigvis implicerer det grundlag, som vi er så afhængige af, nemlig fællesmenneskeligheden. Dermed handler dannelse ikke *kun* om, hvordan den unge kan danne sig selv, men også om hvordan den unge kan dannes i relation til andre. For at kunne fastholde dette aspekt er det netop nødvendigt med en professionel pædagogisk praksis, der kan skabe overblik, plads til fordybelse, rum til forskellighed og ikke mindst dialog og anerkendelse i relationsarbejdet.

Når dannelsesbegrebet igen bør finde en betydningsfuld placering i det pædagogiske arbejde, skyldes det, at den situation de unge befinder sig i – deres eget dannelsesprojekt – i højere grad end tidligere kræver en bevidstgørelse. De dialogiske rammer er ikke længere givet med traditionen eller opdragelsen, men må skabes i den daglige omgang med de unge – og netop her træder pædagogen, læreren, lederen mv. ind som den professionelle. Den bevidstgørelsesproces som de unge skal igennem, og som i sidste ende skal føre til indsigt i og refleksion over egen dannelsesproces, er anderledes end tidligere fordi de unge befinder sig i en kompleks verden, hvor værdier og teknologi er under konstant udvikling og hele tiden byder ind med nye muligheder, nye 'forbrugstilbud'. Bevidstgørelsesprocessen skal gøre de unge i stand til at vælge, men netop vælge med det for øje at deres valg har betydning for dem selv, for andre og især for deres fællesskab med andre.

For den pædagogiske medarbejder betyder kravet om dannelse og de unges vilkår og tilværelse, at der i dag så at sige stilles krav om en dobbelt refleksion. For dan-

nelsesprojektet kan netop ikke længere henføres til traditionen, dvs. heller ikke til pædagogens egen opvækst eller virke, men må hele tiden tænkes ind i de skiftende og foranderlige vilkår, som er de unges hverdag. Samtidig må dannelse fastholdes som hele formålet med den pædagogiske praksis, hvilket stiller krav om refleksion over dannelsens indhold. Dermed må pædagogen ikke alene reflektere over hvad dannelse er, men også hvorledes hverdagens aktiviteter og overvejelser såvel modsvare dannelsens krav som den tilværelse de unge lever.

EKSPERTEN OG NOVICEN

Med et moderne menneskesyn følger, at de unge til hver en tid må anses som eksperter i deres eget liv; det er de unge, der ved, hvad det vil sige at være ung, hvordan det *føles og mærkes*. De mange sammenhænge, som de unge befinder sig i bliver ofte opfattet og forstået forskelligt af voksne og unge. De subkulturelle fællesskaber, som de unge danner – f.eks. via sms eller Facebook – opfattes af den enkelte unge som noget unikt og måske endda værdifuldt. Imidlertid er de unge ikke kun eksperter i eget liv, men er også novicer. For netop de mange subkulturelle fællesskaber har jo vist sig at være utilstrækkelige i de unges dannelsesprojekt; deres higen efter anerkendelse og kontinuitet bliver sjældent tilfredsstillet fuldt ud ved disse fællesskabslignende arrangementer – her mangler den professionelle pædagog, der kan bevare overblikket og fastholde nogle orienteringspunkter i de unges liv.

Den pædagogiske institution har som opgave at skabe et indhold, der orienterer sig efter et dannelsesideal. Målet er at skabe de rammer, der gør den unge i stand til – i sidste ende – at tage vare på sit eget dannelsesprojekt. Men skal dette lykkes må de forskellige pædagogiske instanser vise sig som mere end blot et forbrugstilbud – de må tillige byde ind med en professionalisme og viden, som appellerer til og opfattes som nødvendig for den unge. Den pædagogiske medarbejder må ligesom den unge selv fremstå som såvel novice og ekspert, nemlig novice i forhold til de unges liv, men ekspert på det pædagogiske felt og på de mål og formål som dette felt implicerer.

I praksis er den pædagogiske opgave blevet endnu mere kompleks og vanskelig end tidligere, hvilket gør det vanskeligt at omsætte de pædagogiske idealer til praktiske tiltag og aktiviteter. For den pædagogiske medarbejder er det især væsentligt at fastholde, at gårsdagens praksis ikke nødvendigvis er lig morgendagens, men at fornyelse må gå hånd i hånd med de almene idealer om dannelse; pædagogik handler nemlig både om X-faktor og om at finde ro i sig selv og blive til den, man er.

HER KAN DU LÆSE MERE - LITTERATURFORSLAG:

Gergen, K.J. (2005). *Virkeligheder og relationer*. Dansk Psykologisk Forlag.

Thorup, M.-L. (2008, 12. september). *Forskeralarm: Her lades hele verden ude*. *Information*, sek. Paradoks.

Dem ovre i klubben...

Lige ved siden af den klub, hvor jeg har været vikarierende klubassistent gennem otte år, ligger der en skole, hvor de fleste af de unge i klubben har deres skolegang. De to institutioner ligger med ca. 200 meters adskillelse. Alligevel så jeg først skolens aula efter otte år. Hvorfor i al verden har jeg ikke fundet det naturligt at gå derned noget før? Det spørgsmål slog mig, da jeg først stod der.

Institutioner kan grundlæggende karakteriseres ved tre elementer: noget ideologisk, noget socialt og noget arkitektonisk. Ud over at vores arbejde i klubberne og skolerne er rammet ind af Børn & Unge-politik, Folkeskoleloven osv., og at vi omgås hinanden vha. nogle sociale spilleregler, så spiller arkitekturen altså også ind. Herunder at vi definerer vores institutioner og vores pædagogiske indsatser ud fra de matrikler, institutionerne er placerede på.

Som et eksempel på en lignende problematik i forhold til den manglende kontakt på tværs af matriklerne kan nævnes min oplevelse med en lokal tyrkisk fodboldklub, der træner og spiller kamp på baner lige op ad klubben, hvor jeg arbejdede. Kun adskilt af et stort trådhegn. Jeg havde ofte hilst på spillerne, men der manglede tilsyneladende et naturligt incitament til at vi skulle tage kontakt til hinanden – selvom det i vid udstrækning var de samme unge, vi havde med at gøre. Det blev således ved de venlige hilser. Først da fodboldklubben tog kontakt til os pga. manglende lokaler til afholdelse af et møde, fik vi hul igennem til hinanden. Det blev en yderst positiv oplevelse, og et af medlemmerne i fodboldklubben, Mahmut Emin Yilmaz, blev sidenhen medlem af projektets udviklingsgruppe som repræsentant for foreningslivet. Vi fandt efterfølgende ud af, at viljen og lysten til kontakt hele tiden havde været der fra begge parter side. Der havde blot manglet en naturlig anledning.

Trådhegnene omkring vores institutioner er således åbenbart ikke kun fysiske, men også mentale. Hvorfor er vi så ofte i vores arbejde med de unge tilbøjelige til at afgrænse os til vores egne matrikler, når de unge navigerer frit mellem dem? På projekt 'Mellem Verdener' søgte vi at udfordre dette ved at skabe et koncept for, hvordan vi kan gøre fritids- og ungdomsskoletilbuddene mere synlige i skolen end ved blot at komme på besøg i en klassens time i ny og næ. Konceptet med hele temadage for en årgang, som bliver beskrevet i dette tema, er et eksempel på, hvordan man kan få skabt konkrete samarbejdsrelationer og få sat ansigter på 'dem ovre på skolen'...

Peter Lilleheden, projektleder

04 TEMA: Helhedstænkning

Få adgang til en årgang – gennem temadage i skolen

Vi ønskede at få de unge til at rette fokus på medborgerskab og en opfattelse af, at voksne betegner dem, som eksperter i eget liv. Derudover ønskede vi som fritids- og ungdomsskoleindsats, at de unge skal vide, hvilke muligheder de har for et godt fritidsliv. Ved hjælp af en række temadage på 8. årgang ville vi rette fokus på det gode kammeratskab og ikke mindst opkvalificere det tværfaglige samarbejde mellem skole, fritidsliv, lærere, pædagoger, klubber og ungdomsskoler.

Af Thomas Lind, vicefritids- og ungdomsskoleleder, UNG i 12

GA TIL KILDEN

Meget tidligt i 'Mellem Verdener's projektfase var idéen, at vi ville ud og skabe kontakt til de unge. Det er en periode fra barn til ung, der ofte fører en række problemstillinger med sig i form af spørgsmål om identitet, bekendtskab med sex, alkohol og stoffer samt problemer med kammeratskaber og klikedannelser. Ved at gå i dialog med netop denne årgang, kan vi hjælpe de unge til at tage hånd om eget liv. Vi valgte at lægge fokus på 8. årgang, da den årgang er speciel. Her starter ungdomslivet. 8. årgang begynder at tænke abstrakt og er lige midt i det at være ung.

Vi ønskede at tematisere medborgerskab og det, at de unge er eksperter i eget liv. Læren om, at vi ikke alle har de samme muligheder, men at vi alle er en uundværlig del af vores samfund, og at det forpligter, var også vigtige overvejelser. Vi ville rette

fokus på det gode kammeratskab og ikke mindst opkvalificere det tværfaglige samarbejde omkring 8. årgang mellem skole, fritidsliv, klubber og ungdomsskoler. Temadagene skulle også sikre, at de unge ville vide, hvilke muligheder de har for et godt fritidsliv.

SAMARBEJDET PÅ SKINNER

Efter at projekt 'Mellem Verdener's styregruppe havde vedtaget den overordnede plan for projektet, var det tid til at få udarbejdet et oplæg med både teoretiske og praktiske input, der skulle sælge idéen til skolelederne i området. Skolelederne syntes godt om idéen, men mente, at den endelige beslutning lå hos skolernes 8. klasses teams. I samarbejde med skolelederne fik vi lavet aftaler med alle. Selve projektet ville ud over frokosten være udgiftsneutralt for skolerne.

Vores forberedende møder indeholdt et oplæg fra projektets styregruppe, men der var også lagt op til, at lærerne skulle på banen og være med til at forme projektet. Vi tog stilling til valg af emner, der skulle diskuteres i en 'samtale-workshop', og vi udarbejdede et evalueringsskema, hvor lærerne også havde bidraget med emner, de ville have tilbagemeldinger på. De praktiske ting omkring frokost, lokalebooking, brev til elever og forældre skulle også på plads. Endelig skulle vores rollefordeling i løbet af temadagen defineres.

Formøderne gik godt på alle skoler, og der var god opbakning omkring projektet. Der blev lavet aftaler mellem lærere og projektmedarbejdere og sat datoer for temadagene. Dagene blev afviklet fra november 2008 – januar 2009. Lærernes rolle blev i første omgang at formidle dagens indhold til eleverne, sørge for at eleverne dukkede op, sende breve ud til forældre via skolens intra, booke skolens lokaler, afvikle frokosten, klargøre spørgsmål til spørgeskemaer. Projektmedarbejderne lånte eleverne på temadagene og afholdt workshops, lavede opvarmning og icebreakers og afrundede dagene.

KLAR TIL TEMADAGE

Inden dagene kunne afholdes, var der en del klargøring af materiale. Spørgeske-

maerne skulle skræddersys til hver enkelt skole, der skulle skrives breve om temadagen til forældre og elever. Der skulle koordineres med SMG-instruktørerne (Samtale Mellem Generationer), som ikke var ansat i UNG i 12, og der skulle følges op på aftaler lavet med de enkelte skoler.

Temadagene begyndte med morgengymnastik af den gamle slags. Gang i blodomløbet, pulsen op og blod til hjernen. 20 minutters opvarmning med hop på stedet, løbetur, opvarmning af ansigtet og efterfølgende udstrækning. Efter opvarmningen var der 'icebreakers' i skolens idrætshal:

- **'Sid lårene af hinanden'**. Man sidder på hinandens knæ i en cirkel med hænderne over hovedet. En øvelse, som kun kan lade sig gøre, hvis alle i klassen har tiltro til hinanden. Er der bare en, der trækker sig, vælter alle.
- **'Spontan tælling'**. Gruppen skal uden at tale sammen tælle til 10 spontant. Der må ikke aftales systemer på forhånd eller tælles 1 – 10 med uret. Gruppen skal kommunikere nonverbalt samt afvente og respektere hinanden. Er man ikke koncentreret, er det umuligt at løse opgaven. Som variation kan der dystes drenge mod piger eller klasse mod klasse.

LIVETS LANDEVEJ...

Jeg har selv tidligere arbejdet med unge og inddragelsesprocesser i Norddjurs Ungdomsskole, så jeg havde en idé om, hvor vi skulle hen og hvilke materialer, vi skulle bruge. US-Centret (Ungdomsskolernes udviklingscenter) udgav et arbejdshæfte i 2002 med mange gode øvelser, hvor jeg havde god erfaring med øvelsen 'Livets landevej', så den var oplagt at bruge igen.

Øvelsen (se uddybende beskrivelse) går i al sin enkelthed ud på, at de unge får tildelt et rollekort. Rollekortet fortæller, hvem de unge skal forestille sig at være i øvelsen. Rollerne kan eksempelvis være: 'En handicappet ung mand i kørestol', 'en lesbisk pige', 'datter af en kurdisk flygtning uden opholdstilladelse', 'søn af en land-

mand' osv. Kort sagt et bredt udpluk af samfundets unge. Rollekortet er personligt og må ikke afsløres. De unge får et kort hver og bliver bedt om at lægge sig ned på gulvet. Der sættes afslappende og dæmpet musik på. Den medarbejder, som styrer workshoppen, guider nu ved hjælp af udsagn de unge ind i deres rolle. Udsagnene kan være: 'Forestil dig, hvordan din hverdag ser ud', 'Hvordan bor du?', 'Hvordan ser der ud, hvor du bor?', 'Hvad arbejder din far med?', 'Hvordan er din familie?' osv. Dette varer typisk et kvarter. Når de unge er ført ind i rollen, må de rejse sig og stille sig op på række som til et løb. Herefter stiller workshopholderen en række spørgsmål/udsagn. Kan man svare ja/bekræftende, rykker man et skridt frem. Spørgsmålene kan være: 'Føler du dig altid respekteret og lyttet til?', 'Du er ikke bange for at blive stoppet af politiet', 'Du har aldrig oplevet alvorlige økonomiske vanskeligheder', 'Kan du invitere venner hjem?' osv. I løbet af de ca. 15 spørgsmål tegner der sig hurtigt et billede af, at de unge ikke har samme muligheder. Herefter må de unge komme med bud på, hvem de tror, de andre er. Der bliver så på skift læst op, hvem de forskellige er, og hvordan de havde det med at være i den rolle. Der bliver snakket om ansvar, social status og følelser. Øvelsen er rigtig stærk og gør altid et stort indtryk på deltagerne. Der er mange gode snakke, og de unge melder tilbage, at den giver stof til eftertanke. Vi har sågar fået tilbagemeldinger fra forældre, at øvelsen har givet anledning til en del snak i hjemmene.

DEN GODE KAMMERAT

Den anden workshop, vi valgte at tage med, var samtalen om den 'gode kammerat'. Vi havde en ide om, at denne workshop skulle indeholde en styret klassesdebate omkring emnet 'Den gode kammerat'. Spørgsmål og underemner skulle vælges i samarbejde med lærerne på de enkelte skoler og kunne målrettes klasserne. Selve samtalen skulle afholdes af eksterne medarbejdere, altså ikke nogen der havde klassen til hverdag. Hensigten var at fremme lysten til at snakke åbent og måske få vinkler på, der ikke kommer frem i hverdagen. Vi tænkte Århus Kommunes SMG (Samtale Mellem Generationer) instruktører ind til denne opgave. Emner der blev diskuteret var: 'Hvordan er man en god kammerat', 'Hvordan er man ikke en god kammerat?', 'Hvad sker, der når nogen kommer ud af fællesskabet?', 'Hvad kan I

gøre for at sikre godt kammeratskab?' osv.

INDFLYDELSE PÅ DIT LIV

Sidste workshop gik under titlen 'Mulighed for indflydelse på dit fritidsliv'. Som fritids- og ungdomsskoleområde har vi et ønske om, at de unge kender til de tilbud, de kan benytte sig af.

Vi ønsker samtidig, at de er medspillere og selv tager ansvar for at have indflydelse på udbuddene. Workshoppen skulle omhandle de unges muligheder for at sidde i ungeråd, bestyrelser og ungdomsbyråd. Vi skulle forklare dem, at vi så dem som medspillere, og at vi gerne tager dem med på råd, når der skal udvikles og planlægges. Vi ville vise diasshow med billeder fra diverse aktiviteter og fortælle om klubtilbud, ungemiljøer samt om de mange facetter ungdomsskoletilbuddet har i deres områder. Vi skulle langt omkring fra lektiecafeer til femlandsudvekslinger, studieture og ungeråd.

HVAD ER TILBAGEMELDINGERNE, OG HVAD SÅ VIDERE?

Efter afholdelsen af dagene evaluerede vi på dagen med hvert team på de involverede skoler. Det var vigtigt for os at høre, hvad lærerne mente om dagen, og hvordan de havde opfattet, eleverne havde haft det. Skolerne fik efter vores gennemlæsning evalueringsskemaerne udleveret. Skolerne har efterfølgende mulighed for at arbejde dybere med nogle af dagens emner gennem samtaler i klasserne, der kan arbejdes mere med udarbejdning af regelsæt for mobning, aftaler for afholdelse af fester, indretning af klasse og meget mere.

En enkelt skole tog den en tand længere og satte eleverne i gang med at skrive essays om eget liv, og det at være ung (se 'Mellem Verdener' i folkeskolen og folkeskolen mellem verdener). Mulighederne er mangfoldige.

Skolelederne har givet tilbagemeldinger om glade elever og tilfredse lærere, der er enige om, at temadagen har været interessant og givet anledning til fordybelse,

forundring, gode snakke og nye nuancer på det at være ung. De unge har meldt tilbage, at øvelserne klassevis har givet stof til eftertanke, og at det har været dejligt med en hel dag med fokus på emner, der var vedkommende for dem.

Vi håber, at skolerne vil arbejde sammen med os om at implementere temadagen som et årligt tilbagevendende tiltag. Projektgruppen leger i øjeblikket med ideen om at lave en lignende temadag for 5. klasse, dog lægges fokus anderledes på denne årgang.

Vi har mødt engagerede, interesserede og meget søde unge. Vi har fået skabt netværk i samarbejde med skolerne. Det er dejligt at komme på skolerne og møde lærere, man kan snakke, diskutere og måske planlægge med. Som fritids- og ungdomsskoleområde har det været dejligt at komme ind i skolerne og få de unges fulde opmærksomhed omkring vores tanker og ideer. Det har blandt andet også medført en styrkelse af vores eksisterende Ungeråd på tværs af hele UNG i 12. Og så er vi jo tilbage ved en af projektets grundtanker: At se de unge som eksperter i eget liv. Når vi så oven i købet får tilbakemeldinger fra elever og lærere om, at temadagen har flyttet fokus og tanker, er det jo helt perfekt. Det kan man bl.a. læse i nogle af de udsagn, de unge har skrevet om projektet og i deres essays (tre essays forefindes her i bogen), men det er en helt anden historie...

Livets Landevej

Vi er alle lige, men nogle er mere lige end andre. I denne øvelse oplever deltagerne, hvordan det er at have en anden rolle i samfundet. Emner, der berøres, er:

- Social ulighed som kilde til diskrimination og udelukkelse
- Indlevelse og grænser herfor

Gruppestørrelse: 10-30 personer

Tid: ca. 60 min.

FORMÅL:

- At fremme indlevelse i forhold til mennesker med en anden social og/eller kulturel baggrund end ens egen.
- At øge bevidstheden om ulige muligheder i samfundet.
- At fremme forståelse for mulige personlige konsekvenser af at tilhøre en bestemt minoritet eller social/kulturel gruppe.

MATERIALER:

Rollekort

God plads (hal, sal, gang, udendørs)

CD med afslappende musik

FORBEREDELSE:

- Gennemlæs aktiviteten grundigt. Løb situations- og begivenhedslisten igennem og tilpas den til den gruppe unge, du arbejder med.
- Lav eller udvælg rollekort – ét pr. deltager. Fold dem evt., så kun rolleindehaveren kan se, hvad der står.

INSTRUKTIONER:

- Skab en rolig og afslappet atmosfære med lidt stille baggrundsmusik. Alternativt sørg for, at der er ro.
- Del rollekortene tilfældigt ud, et til hver deltager. Husk at fortælle deltagerne, at de ikke må vise kortene eller fortælle om det til de andre.
- Deltagerne sætter sig på gulvet og læser deres rolle.
- Hjælp deltagerne med at komme ind i rollerne. Brug evt. nogle af nedenstående spørgsmål. Husk at holde en lille pause efter hvert spørgsmål, så deltagerne kan reflektere over det og opbygge et billede af personen bag den enkelte rolle og personens liv.
 - o Hvordan var din barndom? Hvor boede du? Hvilke lege legede du? Hvad var dine forældres arbejde?
 - o Hvordan er din hverdag nu? Hvor kommer du for at møde andre? Hvad laver

du om morgenen, om eftermiddagen, om aftenen?

- o Hvilken livsstil har du? Hvor bor du? Hvor mange penge tjener du? Hvad laver du i din fritid? Hvad laver du i ferierne?
- o Hvad, synes du, er spændende? Hvad gør dig bange?
- Bed deltagerne om at stille sig på en række (som til et løb).
- Fortæl deltagerne, at du nu vil læse en række situationer og begivenheder højt. Hver gang, de kan svare 'ja' til det læste, træder de et skridt frem. Ellers bliver de stående.
- Læs situationerne højt en efter en. Hold en lille pause mellem hver, så folk har mulighed for at tænke sig om og evt. gå et skridt fremad. Giv også deltagerne tid til at bemærke forholdet mellem alle deltagernes placeringer.
- Til sidst skal alle mærke sig deres endelige placering. Giv dem derefter et minut til at komme ud af rollerne, før man samles i plenum.

OPSAMLING:

Begynd med at spørge deltagerne om, hvad det var, der skete i øvelsen, og hvad de synes om den. Gå derefter videre til at snakke om, hvad de har lært, og hvilke emner øvelsen berørte.

- Hvad følte deltagerne, når de gik fremad – eller ikke kunne gå et skridt fremad.
- Specielt til dem, der ofte trådte et skridt fremad: På hvilket tidspunkt lagde de mærke til, at der var andre, der ikke kom så hurtigt frem?
- Var der nogen, der på noget tidspunkt følte, at grundlæggende menneskerettigheder blev ignoreret?
- Kan folk gætte hinandens roller (alle roller afsløres i løbet af diskussionen).
- Var det let at spille/sætte sig ind i de enkelte roller? Havde nogen lettere ved at sætte sig ind i deres tildelte rolle end andre? Hvorfor? Hvordan forestillede de sig personen, som de spillede?
- Afspejler øvelsen samfundet på nogen måder? På hvilke?
- Hvilke menneskerettigheder er på spil for de enkelte roller? Var der nogen, der kunne hævde, at deres menneskerettigheder ikke blev respekteret, eller at man ikke havde mulighed for at udleve dem?

- Hvilke indledende trin kan tages for at imødegå uligheder i samfundet?

GODE TIPS TIL PROCESLEDEREN:

Øvelsens styrke ligger i det indtryk, det giver fysisk at se afstanden forøges mellem dem, der ofte kan træde et skridt frem og dem, der ikke har den mulighed. For at fremhæve dette indtryk bør rollerne tilpasses, så det bedst muligt afspejler roller fra deltagernes egen verden. Tilpas roller og situationer således, at færrest muligt kan træde et skridt fremad (det gælder om at ende med en rimelig spredning). Under opsamlingen er det vigtigt at spørge deltagerne om, hvorfra de kendte til rollens indhold. Var det gennem egne erfaringer eller andre kilder (hvilke: aviser, bøger, vittigheder)? Er de benyttede kilder pålidelige? På denne måde kan man få en debat om stereotyper og fordomme.

ALTERNATIVE OPFØLGNINGSMULIGHEDER:

Opsamlingen på denne øvelse kan foregå i mindre grupper efter punktet, hvor rollerne bliver afsløret. Det kan få debatten til at gå dybere og få flere idéer frem, som så efterfølgende kan fremlægges i plenum. Gruppeopdelingen kan især være en fordel, hvis der er mange deltagere. Det vil samtidig give flere muligheden for at komme til orde. Det kan dog betyde, at der bliver behov for assistenter. Spørgsmål i denne diskussion kan være:

- Hvem har flere, og hvem har færre muligheder og chancer i samfundet?
- Hvad kan gøres for at imødegå uligheder?
- Tag fx udgangspunkt i en af rollerne og diskuter, hvad der kan gøres for at bedre denne persons muligheder, herunder hvilke forpligtelser personen selv, omgivelserne, samfundet og det offentlige har?

Man kan tage kontakt til en eller flere repræsentanter fra interessegrupper fra nogle af de minoritetsgrupper, der indgik i øvelsen med henblik på et efterfølgende foredrag, en debataften eller lignende. Det vil give mulighed for at relatere nogle af tanker omkring fordomme og stereotyper til den virkelige verden.

FORSLAG TIL ROLLEKORT:

- Du er en arbejdsløs enlig mor
- Du er formand for en politisk ungdomsorganisation, hvis moderparti sidder i regering
- Du er datter af en bankdirektør og studerer økonomi på universitetet
- Du er søn af en vietnamesisk indvandrer, som har en succesfuld fast food restaurant
- Du er en arabisk muslimsk pige, der bor hos sine dybt religiøse forældre
- Du er datter af en udstationeret diplomat i landet
- Du er værnepligtig soldat
- Du er direktør for et import-eksportfirma med succes
- Du er en handicappet ung mand i kørestol
- Du er en pensioneret fabriksarbejder
- Du er en 17-årig Roma-pige (sigøjner), der ikke færdiggjorde grundskolen
- Du er kæreste til en narkoman
- Du er HIV-positiv, midaldrende prostitueret
- Du er en 22-årig lesbisk pige
- Du er arbejdsløs, uddannet skolelærer og taler ikke dit nye lands sprog flydende
- Du er nykåret Miss Danmark med tyrkiske rødder
- Du er en 24-årig afghansk flygtning
- Du er en hjemløs 27-årig mand
- Du er en 19-årig irakisk asylansøger, der har fået endeligt afslag på opholdstilladelsen
- Du er en 19-årig søn af en landmand og bor hjemme ved dine forældre, hvor du hjælper til på gården

SITUATIONER OG BEGIVENHEDER:

Læs følgende situationer højt én efter én. Hold en lille pause mellem hver, så folk har mulighed for at tænke sig om og evt. gå et skridt fremad. Giv også deltagerne tid til at bemærke forholdet mellem de indbyrdes placeringer.

- Du har aldrig oplevet alvorlige økonomiske vanskeligheder.

- Du har et pænt hjem med TV
- Du føler, at dit sprog, din religion og din kultur bliver respekteret i det samfund, du bor i.
- Du føler, at dine holdninger til politiske og sociale spørgsmål bliver hørt af andre.
- Andre spørger dig tit til råds i forskellige spørgsmål.
- Du er ikke bange for at blive stoppet af politiet.
- Du ved, hvor du kan henvende dig, hvis du har brug for råd eller hjælp.
- Du har aldrig følt dig diskrimineret på baggrund af dine rødder.
- Du rejser på ferie i udlandet mindst én gang årligt.
- Du kan invitere venner hjem på middag.
- Du har et spændende liv og ser positivt på fremtiden.
- Du føler, du kan tage den uddannelse, du ønsker.
- Du er ikke bange for at blive forulempet eller angrebet på gaden.
- Du kan stemme ved nationale og lokale valg.
- Du kan fejre de vigtigste religiøse højtider med din familie og dine venner.
- Du kan deltage i internationale konferencer i udlandet.
- Du kan gå i biografen, i teatret eller til koncert mindst en gang om ugen.
- Du er ikke bange for dine børns fremtid.
- Du kan købe nyt tøj hver måned.
- Du kan forelske dig i og gifte dig med den, du ønsker.
- Du føler, at dine kompetencer bliver værdsat og respekteret i det samfund, hvor du bor.
- Du har adgang til og forstår at bruge internettet.

(Øvelsen er oversat og bearbejdet, stammer fra: Rui Gomes (koordinator og redaktør). "Compass. A manual on human rights education with young people". Council of Europe, maj 2002.)

Unge og risikoadfærd

Der er behov for fokus på pædagogiske metoder i tværfaglige indsatser, der er målrettet grupper af udsatte større børn og unge.

Af Peter Povlsen, SSP-konsulent v/Videnscenter for Sundhed & Trivsel, Børn & Unge, Århus Kommune

En sværm af unge fra Østerby området har gennem deres SMS kæde kaldt sammen til en tur i skøjtehallen. De unge har forskellig kulturel baggrund og er kendt af såvel opsøgende medarbejdere som politiet. I bussen er de meget støjende og virker truende på andre passager. Ved indgangen til skøjtehallen er deres adfærd, sprog og omgangsform årsag til utryghed, angst og konflikter i forbindelse med deres møde med andre unge og voksne. Skøjtehallens personale må afvise de unge, hvilket kræver politiets hjælp.

UDFORDRINGEN

I arbejdet med unge, der har en konfliktfyldt og vanskelig livsstil, er der behov for, at den pædagogiske indsats styrkes i en sammenhængende social, uddannelse/skole- og fritidsindsats. Indsatser, der tager udgangspunkt i den viden, vi har om kammeratskabsgrupper og ungefællesskaber.

Om unge og fritid ved vi at:

- Vi i fritidsdelen møder 3 grupper:
 1. Dem, der kan selv
 2. Dem, der har brug for støtte
 3. Dem, der kræver en særlig indsats
- Børn og unges deltagelse og fastholdelse i fritidstilbud kan medvirke til den enkeltes sociale udvikling, forståelse og tolerance.
- Børn og unge udenfor de organiserede fritidstilbud er dem, der oftest begår kriminalitet samt udvikler et større eller mindre misbrug af rusmidler og narko.

Om unge og fællesskaber ved vi at:

- Unge i dag bevæger sig i sværme, hvor der så kan opstå og organiseres kammeratskab og venskab omkring interesser.
- Unge samles i fællesskaber på legepladser, i parker, i indkøbscenter og lign. steder.
- Kontakt med "sværmen" foregår gennem SMS og digitale mødesteder som fx Arto og MSN.
- Unge, der afprøver grænser som kriminalitet og rusmidler, mister nødvendigvis ikke tilknytningen til den lokale sværm.

Om unge og klubber ved vi at:

- Klubarbejdsformen kan bruges til, at komme tæt på den enkelte unge i en kammeratskabsgruppe.
- Klubformen tiltaler langt de fleste børn og unge, uanset om det er de rene fritids- og ungdomsklubber eller de uformelle, spontant opståede 'klubber'. Fx væresteder i boligområder, idrætsforeninger, beboerhuse, skøjtehallen eller lign.
- Aktiviteter som afvikles i projektform og events tiltaler unge (at gøre noget færdig indenfor en overskuelig periode).
- At unge har brug for stabile voksenrelationer.

Om unge og medbestemmelse ved vi at:

- Ungeinddragelse gennem deres interesser har en forebyggende effekt.
- Lokalområdernes holdning til de unge har stor indflydelse på atmosfæren i området.
- Ung til ung metode er et godt pædagogisk redskab når der skal sættes fokus på emner som vold, hærværk, alkohol, rusmidler m.m.

PÆDAGOGISKE KOMMENTARER

Den egentlig forebyggende og indgribende indsats ligger i årene fra ca. 11 - 16 år, og det er her, fritidspædagogikken får en afgørende betydning for, om børn og unge, der har brug for støtte, reelt er rustet til at tage fat på et ungdomsliv. Det

er altså her, at det er vigtigt med en bred vifte af sociale, fritidsmæssige og uddannelsesmæssige muligheder - såvel kommunedækkende som i lokalområderne. Tilbud der svarer til de konkrete behov, som kan opleves hos aldersgruppen. Det er her viden om kammeratskabsgruppen og sværme-tilknytning bliver væsentlig. De unges selvstændighed, kritiske stillingtagen, udadvendthed, test af grænser, kammeratskab og selvstændige sociale erfaringer tager fart. Det kræver rammer og muligheder for afprøvning og udfoldelse.

De unge, som færdes i flere grupper og fastholdes i fritidstilbud, beriges af dette og har en klar fordel frem for de, som kun færdes i én gruppe og bruger denne gruppe til at adskille sig fra andre grupper. De får identitet ved at tage afstand fra noget, de ikke er.

Nogle unge definerer sig i en gruppe, der har stoffer, kriminalitet og vold m.m. som samlingspunkt. Disse unge har brug for en særlig indsats fra det offentlige med det formål at integrere de unge ind i et samvær med andre ungdomsgrupper og fællesskaber.

FAGLIGE KRAV TIL MEDARBEJDERNE

Det er meget afgørende, at de voksne - fx klubmedarbejdere, lærere, pædagoger mv., der kommer tæt på uhensigtsmæssige kammeratskabsgrupper, hvor der kræves en særlig indsats (overfor såvel den enkelte unge som gruppen), kun tilbyder og indgår i løsninger i et meget tæt aftalt samarbejde med andre faggrupper. Indsatser i dette felt skal være organiseret på et tværfagligt og tværsektorielt grundlag med fælles mål og formål.

Derfor er de faglige krav til 'medarbejdere', at de kan håndtere et aftalt tværsektorielt samarbejde, fx omkring opsøgende arbejde, tavshedspligt, handlepligt, projektarbejde, inddragelse af unge mm.

De unge skal præsenteres for og konfronteres med deres situation på godt og ondt.

De unge skal motiveres til, at de og kommunens medarbejdere i fællesskab har mulighed for at ændre en konfliktfyldt og vanskelig livsstil.

I det pædagogiske arbejde er kravet, at de unge udsættes for rolleændring med risiko for såvel prestigetab som gevinst til følge. Dette kræver tid, tillid, ressourcer og klare fælles mål.

OVERVEJELSER TIL GRUPPEINDSATSER

Opgaven er derfor at udvikle indsatser, aktiviteter og pædagogiske metoder målrettet grupper af udsatte unge. Udgangspunktet skal være viden om kammeratskabsgruppernes betydning for den enkelte unges adfærd og udvikling. Derudover skal de unge tilbydes en stabil voksenkontakt.

Formålet er at vende påbud og afvisning overfor grupperne til attraktive tilbud, så den negative adfærd ændres.

Forslag til indsatsfelter:

- 'Opdrage' de unge til at respektere regler og kulturer i de forskellige ungdomsmiljøer fx klubber og ungdomsskoler således, at de kan blive gode brugere på gæsteaftener og i forhold til åbne fritidstilbud.
- Komme tæt på de unge ved at etablere situationer, hvor deres ansvarlighed og opførsel overfor hinanden og de voksne kommer på prøve.
- Inddrage unge i planlægningen af aktiviteter og indsatser.
- Tilbyde aktiviteter, der giver mulighed for at opbygge fortrolighed og tillid til voksne.
- Være ærlige og forklare, at initiativerne er tidsbegrænsede.
- Tilbyde de unge statussamtaler.

U NO HOW WE DO BIAATCH!!

Ny vin på gamle flasker, eller...? Forandring gennem forundring

Som lærere og pædagoger skal vi løse konkrete opgaver, skabe aktiviteter, skabe rammer for læring, sikre at fagmål overholdes, føre elever til eksamen, holde skolehjem samtaler, teste, evaluere og vise handlekraft. Vi er ofte under tidspres og under pres udefra: Kan vi levere resultater, og når vi i mål med det, vi skal? Desuden kan krav om konstant udvikling og forandring gøre hverdagen endnu mere presset og uoverskuelig. Samtidig har vi vores faglige 'komfortzoner' – der, hvor vi føler os på sikker grund og kompetente i forhold til de aktiviteter, vi indgår i sammen med de unge. Jeg vil eksempelvis unægtelig hellere spille fodbold end lege med perler. Alle disse faktorer bevirker, at vi ofte er tilbøjelige til at springe over det besværlige og tidskrævende spørgsmål om 'hvorfor gør vi det, vi gør?' og direkte til det overskuelige 'hvordan kommer vi i gang?'

Men hvorfor er behovet for forundring i egen praksis alligevel uomgængeligt? Jo, fordi vi skal følge med. Vi er i konstant konkurrence med andre 'brancher'/tilbud til de unge, hvor man ikke i samme grad kan levere en kvalificeret pædagogisk understøttelse af tilbuddenes aktiviteter. Vi skal desuden kunne kvalificere en diskussion om vores fagligheds formale aspekter i en tid, hvor resultatet af vores arbejde i stigende grad forventes målt og vejlet. Derfor.

Hvordan kan man så opøve sin evne til at forundres? Forfatteren Marcel Proust beskrev en gang, hvordan det at gå på opdagelse grundlæggende ikke handler om at finde nyt land, men om at se den omgivende verden med nye øjne. Derfor kan en sjov lille opvarmningsøvelse til at se sin egen praksis med nye øjne være 'den naive observation': Forestil dig fx, at du er en marsmand, der er fløjet forkert og landet på din arbejdsplads og med total forundring og forbløffelse ser på alt, hvad der foregår omkring dig, eksempelvis hvordan man taler til og med de unge. Hvordan man har indrettet sig osv. Blot ved en lille spøjs øvelse som denne kan du opnå de første mange nye erkendelser omkring dit daglige arbejde med de unge.

I temaet her kan du læse mere om det at forundres.

Peter Lilleheden, projektleder

05 TEMA: Forundring fryder

Forundringsøvelse gør mester

Vi skylder de unge at løsne håndbremsen. Forsøge, om vi kan følge med dem og udvikle os på en måde, så vi kan tilrettelægge vores undervisning i skolerne og tilpasse aktiviteterne i klubberne mere hensigtsmæssigt i forhold til deres behov. Dermed kan vi give de unge et naturligt incitament til at engagere sig aktivt i deres omgivelser og søge medindflydelse på de rammer, vi skaber for dem. Her kan antropologiens åbne, afsøgende og naturligt forundrede tilgang hjælpe os.

Af Peter Lilleheden, projektleder

Antropologen træder ind mellem idealer og praksis. Mellem det, vi siger vi gør, og det vi reelt gør. Der kan nemlig nogle gange være ret store og yderst tankevækkende forskelle mellem disse yderpunkter. Antropologen arbejder typisk ud fra en konsekvent åben og udforskende tilgang til de sammenhænge, han eller hun forsøger at skabe en forståelse omkring. Det er oftest de kulturelle og sociale logikker, der styrer vores måde at tænke på og vores samvær med hinanden som gøres til genstand for antropologens undersøgelse og refleksion. Derfor er institutioner som skole, fritidsklubber osv. interessante sammenhænge at studere for en antropolog, særligt hvis det er indenfor den pædagogiske antropologi, for disse institutioner er jo der, hvor samfundet yder sin primære indflydelse på børn og unge. Det er her, de mere eller mindre ubevidst bliver søgt opdraget og disciplineret ind i rollen som gode og nyttige samfundsborgere, der deltager aktivt og engageret i de demokratiske processer, som hele vores samfund baserer sig på og er afhængig af. Dette lægger et stort ansvar på det pædagogiske personale i disse institutioner, såvel

pædagoger som lærere. Især i forhold til deres evne og vilje til faglig selvrefleksion og naturlig forundring over egen praksis. Særlig fordi det forventes, at den pædagogiske indsats hele tiden søges optimeret i forhold til aktiv ungeinddragelse. Det er svært at gøre med håndbremsen trukket, for de unges liv og verden er i konstant bevægelse og udvikling. Derfor skal den løsnes!

BRYD VANEN

Netop spillet mellem forundring og forandring på den ene side og institutioners måder at fungere på, på den anden side er interessant, for institutioner rummer en naturlig træghed i forhold til forandring. De bliver nogle gange så selvrefererende, at forundringen får svære kår. Det skyldes blandt andet, at vi mennesker er venedyr. Vi har det i reglen bedst, hvis vores omgivelser og vores måder at omgås hinanden rummer et rigt mål af forudsigelighed og kontinuitet, så vi ikke konstant skal genopfinde alting i vores omgang med hinanden (eksempelvis hvordan vi hilser på hinanden, taler til hinanden osv.). Det frigiver nemlig mental energi til andre aktiviteter. Over tid og i overførslen mellem generationer (af medarbejdere, forældre til børn osv.) bliver de måder vi gør tingene på ofte selvfølgelige og ureflekterede. Vi glemmer, at de oprindeligt opstod som gensidige overenskomster om, at netop disse måder at gøre tingene på var de mest hensigtsmæssige i forhold til en række alternativer. Når vores handlinger bliver 'selvfølgelige', er de med til at skabe små 'virkeligheder'. Uomgængelige realiteter, der kan retfærdiggøres med et simpelt 'sådan er det bare'.

Kort sagt kan institutioner siges at være karakteriseret ved følgende:

Fælles fortælling(er): 'Kan I huske dengang...'

Typificerede handlinger: 'Sådan plejer vi at gøre her på stedet.'

Roller: 'Det plejer Poul altså at tage sig af.'

Afgrænsning: Lukker sig om sig selv (fysisk på matriklen og mentalt i form af 'os' og 'dem' tænkning).

At skabe sine egne selvrefererende 'virkeligheder': 'Sådan er det bare, basta!'

Netop det, at institutioner har det med at skabe deres egne, selvrefererende virkeligheder, der udelukker alternative måder at handle og tænke på, er med til at skabe den førnævnte træghed i forhold til forundring og forandring. Men når man arbejder med unge, i hvis liv konstante forandringer nærmest må ses som et grundvilkår, er man pinedød nødt til at være fleksibel og forundrings- og forandringsparat i forhold til sin egen praksis. Hvis det er førnævnte sociale mekanismer, der får lov at sætte dagsordenen i ens daglige pædagogiske praksis, og hvis 'sådan plejer vi at gøre!' hele tiden overtrumfer 'ku' vi ikke prøve at gøre sådan her i stedet?', har man et problem, for de unges liv og måde at tænke på er typisk lige modsat. Deres liv er i konstant forandring, og de navigerer lystigt mellem alle vores institutioner, der solidt er boltet fast til deres matrikler og rammet ind af såvel fysiske som mentale hegn.

TRÆNING OG ATTER TRÆNING

Derfor har vi i projekt 'Mellem Verdener' arbejdet med den forundrede tilgang til egen praksis på pædagogiske temadage blandt det pædagogiske personale. Når man arbejder med at udvikle sin egen praksis og skabe nye måder at gå til tingene på, er det vigtigt, at man har evnerne og viljen til at forundres over sine egne handlinger og sine omgivelser. Den slags kan man træne målrettet.

Det er her, antropologien kommer ind i billedet, for grundlæggende åbenhed og forundring, samt afdækning af det selvfølgelige og udtalte i menneskers sociale interaktion er helt fundamentale elementer i den antropologiske faglighed. Jeg hørte en gang én sige, at en antropolog i en organisation skal være som en sten i skoen – møgirriterende, men umulig at ignorere. Vi er nemlig gode til at stille de forundrede og 'dumme' spørgsmål, der også nogle gange kan være irriterende, fordi de tvinger folk til at finde svar på de handlinger – alt det selvfølgelige - som de ikke altid tænker over i det daglige.

Skal man træne sin evne til at forundres over sin egen praksis og udfordre institutionens indbyggede træghed i forhold til forandringen og det nye og det anderledes, kan man bl.a. finde inspiration i den amerikanske komiker, George Carlins, begreb

'vuja dé'. Dette ord opstod som et resultat af en leg med ordet déjà vu. Et 'vuja dé' beskriver oplevelsen af at lægge mærke til noget fuldkommen selvfølgelig i sine omgivelser – hæfte sin opmærksomhed ved det – og pludselig se nye muligheder i det. Vi kender alle et déjà vu: Du står i en ny situation og føler, at du har oplevet den før. Det, der er værdifuldt for nytænkning og innovation er vuja dé: Situationen, du har befundet dig i utallige gange før og pludselig ser med helt nye øjne, som om du aldrig før har oplevet denne situation og med disse nye øjne ser helt nye perspektiver og muligheder for fremtiden. I din pædagogiske praksis kan dette kan omfatte måden, hvorpå du taler til de unge, omgås dem, måden du tilrettelægger din undervisning på, de emner, du typisk taler om med dine kolleger over frokosten, måden I afholder jeres pædagogiske møder på, de emner, der bliver bragt op på disse møder osv. Mulighederne er uendelige. Det handler bare om at få pudset forundringsbrillerne og komme i gang.

HER KAN DU LÆSE MERE – LITTERATURFORSLAG:

Berger & Luckmann (2003): *'Den Samfundsskabte Virkelighed'*. Lindhart og Ringhof

Ydmyghed betaler sig

Vi har alle forskellige syn på hvad der sker, og det kan ind i mellem være gavnligt som pædagog eller lærer at bevæge sig i 'børnehøjde' og se, hvordan verden ser ud derfra. At lade de unge selv definere, hvad der er godt for dem, er essentielt for at forstå dem og deres verden. Den etnografiske metode handler om at stille sig åbent overfor andre menneskers måder at se verden på. At kunne gøre det kræver først og fremmest ydmyghed overfor den unge.

Af Anne Jørgensen, antropolog og med i projekt 'Mellem Verdener's metodegruppe

SÅDAN ER DE UNGE

Ydmygheden betyder, at man må prøve at lade de unge selv forklare, hvordan de

forstår de ting, der rør sig i deres liv. På den måde skal man være villig til at glemme de forforståelser, man som voksen har af den unges syn på verden. Opmærksomheden på, hvordan forforståelser spiller en rolle, er ikke kun noget man skal tænke før man går i gang, men det skal være noget, man tænker over hele vejen igennem sit projekt.

Under metodeprojektet blev jeg præsenteret for et billede, som en dreng havde taget. Billedet viste en facade på et boligkompleks. Billedet var gråt, og det eneste farve på billedet var husnummeret, som stod med hvide tal i en blå firkant. 'Hvor triste omgivelser', tænkte jeg. Til min store overraskelse fortalte drengens lærer, at dette sted betød 'frihed' for ham. Det var i det boligkompleks, hans far boede, og det sted han søgte 'ly', når han havde brug for at komme lidt væk fra hverdagen.

Denne form for *øjenåbner* er essentiel. Hvis vi lader de unge være eksperter i eget liv, kan de rokke ved vores fordomme om, hvad der er godt og dårligt i deres liv. Det handler altså om, at vi skal forstå, hvilke *betydninger* de unge tillægger de ting, der indgår i hverdagen. På den måde kan vi komme til at forstå, hvordan de unge forstår verden.

Vi kan være slomme til at se unge som nogle, 'der er på vej et andet sted hen'. De er på vej til at blive et helt menneske. Men opfatter vi unge som 'ikke hele mennesker', glemmer vi, at de lever et meningsfyldt liv som alle os 'voksne', og at de unge er de eneste, der kan fortælle os om, hvordan det er at være ung i deres liv. Vi må altså ikke glemme, at den unge er den eneste, der kan være ekspert i sit eget liv. Ydmygheden handler altså også om, at vi skal bryde med en opfattelse af børn, som skinner igennem i mange undersøgelser i dag.

HVAD GØR DIG GLAD?

Jeg havde spurgt forskellige unge i den ungdomsklub, hvor jeg arbejder, om der var nogle, der ville være med til et projekt, hvor man skulle tage billeder af, hvad for nogle ting i hverdagen der gør en glad. Jeg overvejede længe, hvordan jeg skulle servere opgaven til de unge, især fordi jeg ud fra tidligere feltarbejder blandt børn

var klar, over at hvis man 'akademiserer' projektet, kan de unge ikke relatere sig til opgaven. Selvom jeg ikke stillede store krav til de billeder, de unge skulle tage, var det alligevel svært for mig at finde unge, der ville være med. Jeg kunne mærke, at mange ikke brød sig om, at jeg skulle bevæge mig ind på deres private sfære. Min klub ligger i et område, som altid er i mediernes søgelys og bliver fremstillet med negative fortegn. For at komme over dette problem, måtte jeg mange gange fortælle dem, at det kun var mig, der skulle se billederne, og at de også selv måtte bestemme hvad for nogle billeder af dem, de havde taget, jeg måtte se.

Jeg havde valgt en metode, hvor de unge selv tager billeder af, hvad der gør dem glade. Jeg havde valgt billeder, fordi

- Et billede fungerer godt som udgangspunkt for en samtale.
- Det kan altså blive et fælles tredje for den unge og mig.
- Billedet giver mig noget visuelt at forholde mig til og spørge ind til.

BILLEDER GØR SÅRBAR

Efter flere forsøg, lykkes det mig at engagere to brødre og to søstre og deres veninde. De er hhv. medlem af en drengegruppe og pigegruppe i klubben. Disse to grupper spiller ind i mellem hinanden ud imod hinanden. Det er med til at motivere arbejdet, for hvis pigerne vil, ja, så vil drengene også!

Aftalen med pigerne mislykkedes i første omgang, fordi jeg bliver nødt til at skælde dem ud, og de i trods trækker sig ud, men de fortryder nogle dage senere, da stormen har lagt sig.

I stedet får en af drengene, en gut på 13 år, kameraet med hjem. Han glemmer det dog flere gange, og da han endelig kommer med det, er der ingen billeder på, fordi han er 'kommet til' at slette billederne igen. Jeg fornemmer dog, at han er nervøs for at andre, bl.a. pigegruppen skal se billederne og lave sjov med dem. Drengen har taget mange billeder af sin familie og er derfor 'sårbar' overfor at vise dem til andre. Jeg understreger igen, at det kun er mig, der skal se billederne.

Jeg overvejer om et engangskamera er bedre, fordi man på dette ikke kan komme til at slette alle billederne, og jeg giver efterfølgende et engangskamera til en af de andre drenge. Igen er der problemer med at få kameraet tilbage. Han siger, at han har glemt det hos en kammerat, og at vi bestemt ikke kan køre forbi og hente det. Og igen fornemmer jeg, at der er en vis sårbarhed på færde.

Jeg foreslår, at vi sammen kan aflevere kameraet i fotobutikken. Jeg betaler, og han får sluppen, så han selv kan hente billederne og vælge dem ud, jeg må se. Så går det hurtigt.

Private billeder kan altså gøre en sårbar, og det er meget vigtigt at huske på, når man arbejder med etnografisk metode blandt unge. Det skal hele tiden være på den unges præmisser, og jeg som pædagog må hele tiden være indstillet på at give efter i forhold til hvilke foranstaltninger, det kræver at få den unge til at have lyst til at være med i projektet. Men da drengen efterfølgende viste billederne frem for mig, anerkendte han mig i den forstand, at jeg gerne måtte lukkes ind i hans private sfære. Der opstod en gensidig anerkendende relation. Den etnografiske samtale får os ikke blot til at se tingene på en ny måde, men man kan opdage nye elementer og facetter af den unges liv.

IKKE TALE BARE SNAKKE

Da vi sætter os ned for at snakke om billederne, er de alle af ham selv. Vi sidder inde på kontoret, og computeren står tændt ved siden af. 'Ej, skal jeg vise dig, hvad jeg virkelig elsker?' spørger han, og der går ikke mange sekunder, før han googler billeder af diverse hardcore Westcoast rappere. Pludselig tager han styringen af samtalen og begynder at fortælle om relationerne mellem West- og Eastside og fortæller mig om, hvad 'crips' og 'blood' er - forskellige slangudtryk som jeg, selvom jeg har kendt drengen i lang tid, ikke ved, hvad er og samtidig ikke ved, har betydning for ham. Jeg fornemmer, at der er en sammenhæng mellem de seje rappere og de billeder, som han har taget. Et af hans billeder viser ham stående med et mistroisk udtryk i ansigtet og med alle sine medaljer om halsen, som han har vundet i fodbold.

Han har vundet dem i de '...over 100 kampe jeg har spillet rundt om i landet'. Jeg kan godt høre, det handler om at være cool og spørger, om det har noget med gangsterstil at gøre, det på billederne. 'Ja, det har det'. Det gælder om at se sej og afvisende ud og at udstråle, at man er 'udenfor systemet' fortæller han.

Han vil altså gerne være cool, ligeså cool som 2pac og de andre gangsterrappere. Han har også taget et billede af sig selv, der sidder henslængt på sin stol i klasseværelset. Til det billede synes han, vi skal skrive (jeg skrev et par stikord ned bagpå hvert billede, for at huske præcis hvilke ord, der blev brugt til at beskrive billederne): 'Kokser i klasseværelset' og til et andet, hvor det ser ud, som han råber op; 'Laver ballade'. På det billede ligger der et lille stykke viskelæder foran ham, 'det er viskelæderstykker vi kaster rundt med i timerne, he he!'

Der synes umiddelbart at være en kløft mellem 2pac og de hårde gangstere fra Westside og de 'harmløse' billeder af drengen med medaljer, der 'kokser i klassen' og kaster med viskelæder. Men det er der måske ikke for ham. At kaste med viskelæder og se afvisende ud er hans måde at være cool på. Det sætter hele diskussionen om gangsterstilen i relief og gør den betydelig mere harmløs for mig.

Alle de gangsterrappere, som han finder på nettet er sorte som ham selv. Han har familiære rødder i et afrikansk land. Ud over gangsterrappere finder han også billeder af Nelson Mandela og Martin Luther King. De er altså alle på den ene eller anden måde anerkendte og sorte. For ham synes de at være rollemodeller, der bærer de samme etniske karaktertræk som ham selv. Men der er stor forskel på Martin Luther King og gangsterrappernes budskab, hvilket vi også får en snak om. Jeg påpeger, at rapperne måske ikke er så seje alligevel, fordi de synger om had og at være 'outlaws'. 'Ja, jeg ved det godt, jeg ved godt de er fortabte' siger han og tilføjer, at han ikke synes, hans liv er som deres. Men da jeg skal til at skrive det ned siger han: 'Nej, skriv ikke at de er fortabte, men du kan skrive, at danskerne er fortabte.' Det fortæller noget om, hvor mange forskellige planer han opererer på. Gangsterrapperne her er anerkendte og seje i drengens vennekreds, og han ønsker

ikke, at andre end jeg hører, at han godt ved de ikke er gode rollemodeller. Jeg føler, det er vigtigt for mig, at snakke med ham om, at Martin Luther King og Nelson Mandela er bedre rollemodeller end 'outlaws'. Alt dette kan jeg anvende i mit videre pædagogiske arbejde.

Hvordan starter man på en sådan etnografisk samtale? Jeg har gode erfaringer med at have et *fælles tredje*, som kan vise, hvad der er på færde og har betydning i de unges liv og give dem mulighed for at overtage styringen af samtalen.

Når man snakker med den unge om de produkter, som de præsenterer, mener jeg, det er bedre at tale sammen end at lave et egentligt interview. Ved et interview har den, der interviewer, skrevet en række spørgsmål ned, som man forventer at komme igennem. Mange forberedte spørgsmål kan ofte komme til at stoppe den 'sti', som en samtale kan bevæge sig ud ad.

Samtaleformen er bedre her, fordi jeg lader mig guide af den unge, som jeg samtaler med. Føres samtalen ind på emnet rap, ja så snakker vi videre om rap, og jeg må droppe de spørgsmål, jeg havde forberedt. Men man kan altså sagtens inden samtalen have gjort sig nogle overvejelser, som man har i baghoved, mens snakken går. Ved at drengen tog ordet og styringen, guidede han mig præcist hen til det, der har betydning i hans liv. Jeg forsøgte at stille åbne spørgsmål: Hvad ser vi her? Hvordan er det fedt? Hvem synes du også er fedt? Det gav ham mulighed for selv kan bestemme, hvordan han ville svare. Havde jeg i stedet spurgt: Vil du gerne være cool og lave kriminalitet, fordi 2pac gør det? Så ville jeg allerede have lukket spørgsmålet, idet jeg automatisk forbinder 2pac med kriminalitet og dermed tvinger drengen til at forholde sig til dette, selvom det måske er noget andet, han forbinder med 2pac. Spørgsmålet ville udelukke muligheden for, om han kunne være cool og kaste med viskelæder!

VIL DU SE MIT KØLESKAB?

Den ældste i pigegruppen går i 7. klasse. Hun går i klubben sammen med sin søster og søsterens veninde. De er et trekløver, der indimellem rotter sig sammen i klubben. Jeg håber på, at jeg på et tidspunkt under vores samtale kan få en forståelse for, hvorfor pigerne engang i mellem opfører sig så ustyrligt, som de gør.

Det lykkes mig at få dem engageret i projektet, selvom jeg godt ved, at de i høj grad gør det, fordi drengegruppen også vil - og engagerer altså hinanden i en form for 'konkurrence'.

Det er igen svært at få pigerne til at huske kameraet. Den dag, hvor det lykkes os at mødes omkring billederne, er der kun den ældste af de tre, der er i klubben. Det får stor betydning for, hvordan vores samtale tager sig ud, fordi pigen er meget mere fokuseret alene, da de tre piger altid spiller op til hinanden. Pigen har udelukkende taget billeder derhjemme. Der er billeder af folk, der er i gang med en eller anden handling, fordi de i skolen har lært om, hvordan avisfotografer ofte tager billeder af bestemte handlinger. Det har inspireret hende til at tage billeder af: Hendes søskende, der fx skriver fødselsdagskort til en veninde og hendes lillebror, der leger med biler.

Der er også flere billeder af pigernes værelse. Pigen og hendes søster sover i samme seng. Det går pigen ikke op i. Pigen er bare stolt over, hvor fint det hele er dekoreret med lyserødt, og at der er prinsesser over det hele. Lillebroderen har et fint Spiderman værelse.

Umiddelbart tænker jeg, at 4 børn i så forholdsvis lille lejlighed må give en del plads- og støjmæssige problemer. Men det tillægger hun ingen betydning. Hun fortæller i stedet, hvor vigtigt det er for hende, at en familie er sammen. Det lyder altså ikke umiddelbart, som om hun ønsker at få sit eget værelse. Sådan en samtale kan altså få mig til at ændre på mine forestillinger om, hvad 'det gode hjem' kan være.

Vi kommer ofte ind på forældrene. Moren er dårlig - noget jeg godt vidste i forvejen. Hun savner sit hjemland, og nu er hun også begyndt at ryge. Pigen har købt nikotintyggegummi til forældrene for at få dem til at holde op med at ryge. 'Det er jo ikke godt for børnene', siger hun og hentyder mest til lillebroderen. Tyggegummiet har fået dem til at holde op med at ryge i en hel uge, fortæller hun stolt! Desuden fortæller hun, at hun ofte gør rent og støvsuger, fordi hun får dårlig samvittighed overfor hendes mor, der er syg. Det begynder langsomt at gå op for mig, at hun faktisk har en del ansvar derhjemme i den forstand, at hun føler, at hun bør have dårlig samvittighed, hvis ikke hun hjælper til. Hun har jo ligefrem påtaget sig et ansvar for deres rygestop!

For at komme ind på deres til tider ustyrlige opførsel spørger jeg: 'Laver I nogle gange så meget larm derhjemme, som I gør herovre i klubben?' 'Ja' siger hun og griner. *'Hvad gør jeres forældre så?'* *'De beder os om at vise hensyn, og så tier vi stille'*.

Jeg får langsomt en form for forståelse af, at der ikke er meget plads til at være vildt barn derhjemme. Det er en overvejelse, der er værd at arbejde videre med, og noget jeg kunne snakke med hende om senere.

Den etnografiske samtale er god, fordi den frembringer emner, der er præsentable i den unges liv. De emner kan inddrages i det senere pædagogiske arbejde.

Det er en pointe, at børn og unges opførsel ofte er henført til deres alder. Pigernes provokerende opførsel i klubben ville for mange umiddelbart blive forklaret med teenage- eller pubertære problemer, men det er en pointe, at disse kategorier kan skabe selvopfyldende profetier, eller overskygge andre elementer i de unges liv, der er til stede uden at vi umiddelbart kan se dem.

DER FØLGER ETISKE OVERVEJELSER MED

Man må tage et stort ansvar med, når man opfordrer unge til at tage billeder af deres private liv. Man bør overveje inden man går i gang:

- **Hvorfor, og i hvis interesse gennemføres projektet?**

I mit tilfælde ville jeg gerne forstå de unge bedre, så jeg kunne snakke med dem om ting, der rørte sig i deres liv. Der bør for mig at se også være et pædagogisk sigte med projektet – fx at guide de unge til at forstå nogle facetter af deres liv bedre. Som i drengens tilfælde, hvor det er vigtigt at få pointeret at 'outlaws' ikke ubetinget er seje! Der kan dog være en masse andre formål, men lige meget hvad, er det vigtigt at overveje, inden man går i gang, hvorfor man gør det?

- **Kan projektet på nogen måde volde skade på barnet?**

I mit tilfælde kunne det ske, hvis billederne på en eller anden måde kom i de forkertes hænder, og blev brugt til fx drilleri. Derfor er det vigtigt at lade den unge selv definere, hvem der må se hvilke billeder. Og derudover passe meget på med, hvor billederne ligger osv.

- **Hvem skal være med?**

Jeg fornemmede at vores samtaler var en positiv oplevelse for begge de unge. De nød at være eksperter i eget liv, og fortælle mig lidt om hvordan verden ser ud fra deres sted. Det er dog vigtigt at de unge selv styrer, om de vil være med eller ej, og hvor meget de har lyst til at snakke om deres billeder. Der skal også være mulighed for at kunne trække sig ud af projektet igen.

- **Information og samtykke**

Jeg gav de unge en seddel med hjem.

- **Formidling**

Der opstod i begge samtaler en stemning af fortrolighed, og derfor gjorde det mig usikker omkring, hvor meget jeg kan fortælle videre til mine kollegaer. Det må være en skønssag fra tilfælde til tilfælde, men jeg besluttede mig alligevel for, at jeg ville fortælle mine kollegaer om de mest centrale emner, for at de også kunne gøre brug af den viden jeg opnåede. Men jeg vil dog pointere, at den information, de unge gav mig, ikke er en, de skal stilles til regnskab for. Hvis en

af mine kollegaer vil snakke om et givent emne, må det være ud fra deres egen samtale med barnet.

HER KAN DU LÆSE MERE - LITTERATURFORSLAG:

Højlund, Susanne & Gulløv, Eva (2006): *'Feltarbejde blandt børn – Metodologi og etik i etnografisk børneforskning'*, Forfatterne og Gyldendalske boghandel, København.

Kampmann, Jan (2006): *'Etiske overvejelser i etnografisk børneforskning'* i: Højlund, Susanne & Gulløv, Eva: *'Feltarbejde blandt børn – Metodologi og etik i etnografisk børneforskning'*, Forfatterne og Gyldendalske boghandel, København.

Mellem Verdenen

UNG | Århus

Kig på mig, når jeg taler til dig...!

Når man fokuserer på ungeinddragelse, er kommunikationen med de unge utroligt vigtig. De samtaler, man som lærer eller pædagog indgår i med de unge, kan nemlig være prægede af ret kraftig asymmetri. Vi er typisk større end dem, vi har nøglerne, vi har mandat til at styre samtalerne, mandat til at sende hjem og give karantæne osv. Alt dette kan virke intimiderende på de unge, som – selvom vi måske tror, at de gør det – ikke altid får givet udtryk for, hvad de mener og føler i situationen. Jeg tænker selv med skræk og rædsel tilbage på skole-hjemsamtalerne fra min egen skoletid - eller forældrekonsultationer, som de hed dengang – hvor det ofte for mit vedkommende blot handlede om at holde hovedet nede i skyttegraven og vente på, at bombardementet drev over.

Jeg har tit tænkt over dette i mit eget arbejde med unge: Der måtte findes en måde, hvorpå man kan supplere disse formelle samtaler. Her fandt jeg eksempelvis ud af, at køreture i klubbens bus var ideelle anledninger til at skabe interessante samtaler med netop de unge, der sad på forsædet. Når vi sådan kørte, og opmærksomheden kunne få lov at vandre i forhold til, hvad vi passerede undervejs, slap vi for øjenkontakten, tavsheden blev faktisk ikke engang pinlig, og der opstod ofte meget interessante samtaler, hvor jeg fik en stor viden om de unges liv og indsigt i, hvad der optog dem. Men det på en måde, hvor det hele tiden var på de unges præmisser. Derfor begyndte jeg at bruge disse lejligheder systematisk. Det gik fra tilfældighed til overvejelse.

På projekt 'Mellem Verdener' har vi arbejdet med at udvikle det, vi kalder pædagogiske værktøjskasser med metoder og idéer til et særligt 'dialogrum', hvor samtalen i højere grad foregår på de unges præmisser. Dem har vi brugt til at blive klogere på hvilke behov, de unge har i forhold til de pædagogiske tilbud, der udbydes i skoler og klubber.

Peter Lilleheden, projektleder

06 TEMA: Kommunikation og forståelse

De pædagogiske værktøjskasser

Mellemrum: Et af projektets grundlæggende mål var at finde ud af, hvordan man får adgang til informationer om, hvad der sker i de unges samvær i 'rummene' mellem institutionerne, og hvordan man tilpasser den pædagogiske indsats hertil, uden at man forstyrrer de unges fællesskaber?

Af Peter Lilleheden, projektleder

Med projekt 'Mellem Verdener' forsøgte vi at tænke 'ud over hegnet' for dermed at bringe det pædagogiske virke ud i rummet mellem institutionerne. Derude, hvor de unge er sammen uden voksen tilstedeværelse og skaber en helt særlig type af relationer. Derude, hvor det hedder parker, legepladser, opgange, værelser, busstoppesteder osv. I disse rum – på 'ikke-stederne' – hersker der vanskelige betingelser for såvel etnografisk feltarbejde som for pædagogisk intervention. Det er, på godt dansk, svært at rende rundt i hælene på de unge i disse sammenhænge, da deres interaktion let bliver forstyrret af voksen tilstedeværelse. Et af projektets grundlæggende mål var derfor indledningsvis at finde ud af, hvordan man får adgang til informationer om, hvad der sker i 'mellemrummet' mellem institutionerne, og hvordan man tilpasser den pædagogiske indsats hertil, uden at man forstyrrer de unges fællesskaber?

BORGERE OG BRUGERE

Jeg har beskæftiget mig med design og innovation på Bang & Olufsen og bl.a. stu-

deret, hvordan etnografien kan bruges til at afdække brugeres behov i forbindelse med udviklingen af nye, innovative produkter. Indenfor den del af designfaget, der primært beskæftiger sig med brugerstudier, opererer man med begrebet 'Cultural Probes', hvilket jeg vil vende tilbage til om lidt.

På baggrund af mine erfaringer fra Bang & Olufsen, kom jeg til at tænke på, at unge, foruden at være 'borgere', jo også kan ses som en slags 'brugere' af Århus Kommunes Børn & Unge-politik, idet de har nogle behov og ønsker, som vores pædagogiske tilbud i skoler og klubber skal hjælpe med at indfri. Jeg stillede på den baggrund mig selv spørgsmålet, om man kan tale om 'brugerdrevet innovation', eller 'borgerdrevet innovation' – som man lidt spøgefuldt kunne kalde det – i forhold til at nytænke pædagogiske metoder og tilbud på en måde, så de er tilpasset de unges ønsker og behov som medborgere. Det kræver, tænkte jeg, nogle konkrete måder, hvorpå man kan afdække disse behov, så det bliver på de unges præmisser og således at de etiske implikationer er absolut gennemtænkte og forsvarligt imødekommet, og uden at de unge på nogen måde oplever det som utidig indblanding i deres privatsfære. Første del af dette arbejde handlede om at finde egnede metoder, som de unge kunne bruge til selv at dokumentere deres egne ønsker og behov, når de bevægede sig rundt på de sociale arenaer, som er svært tilgængelige for det pædagogiske personale. Her kunne eksempelvis et kamera være oplagt som redskab for de unge til at vise, hvad der er på spil i deres eget liv. Idéen til dette kom af, at en af mine kolleger i fritidsklubben for nogle år siden gav en dreng med anden etnisk baggrund end dansk et videokamera med hjem og bad ham filme de steder, mennesker og situationer, der var betydningsfulde for ham i hans liv. Han boede i et socialt belastet boligområde, og den video han kom tilbage med var yderst tankevækkende og gav os et utroligt værdifuldt indblik i, hvad der var på spil i hans liv, når han 'drev rundt' med vennerne i boligkomplekset uden voksen tilstedeværelse, hvilket igen gav os en række værdifulde forklaringer på hans adfærd i klubben. På projektet talte vi desuden meget om, at de produkter, de omtalte metoder kunne frembringe, det være sig fotografier, videooptagelser, skriftligt materiale, poesi, dagbogsnotater etc. skulle indgå som et 'fælles tredje' i en særlig dialogform, hvor man

lod samtalen styre af de emner, de unge selv valgte at bringe på banen. Dette vil jeg komme ind på senere. Først vil jeg fokusere på metoderne. Som nævnt søgte jeg inspiration i begrebet 'Cultural Probes', hvilket jeg vil uddybe i det følgende.

CULTURAL PROBES

'Cultural Probes' er en relativt ny metode indenfor etnografien og anvendes som nævnt primært i relation til brugerstudier indenfor designfaget. Metoden har i designerkredse ry for at give inspiration og indblik i brugernes liv og levevis. Ved at observere de unges behov som 'brugere' af vores pædagogiske tilbud og ydermere lade dem selv belyse deres hverdag på egen hånd, vil man i højere grad kunne optimere og tilpasse den pædagogiske indsats i forhold til hver enkelt af de unge.

En af udviklerne af 'Cultural Probe' metoden, William Gaver, beskriver den på følgende måde:

'Probes er samlinger af opgaver og værktøjer, som har til formål at fremkalde inspirerende og oplysende respons fra folk. De skaber ikke uddybende og fyldestgørende information om dem, men fragmenterede indikationer om deres liv og tanker'. (Min oversættelse)

Metoden består i at sammensætte en pakke med opgaver og redskaber til relevante brugere. Antropologen, Thea Boje Jensen, som jeg har ladet mig inspirere af, brugte 'Cultural Probes' i sine studier af brugere på Bang & Olufsen. Hun skriver følgende om sine erfaringer med brugen af probes: *'Den standardpakke, som jeg benyttede i mit projekt, består af et engangskamera, nogle postkort med korte spørgsmål, der knytter sig til motivet, en dagbog med spørgsmål og små opgaver, som for eksempel at tage billeder af bestemte ting eller på bestemte tidspunkter, et blankt stykke karton og en pen. Alt efter hvilken kontekst man står i, eller hvilke aspekter man ønsker belyst, kan man variere indholdet og spørgsmålene. Metoden var tænkt som supplement til de etnografiske metoder, jeg primært benyttede som datakilder. Pakken fungerede som et ekstra øje ind i de unges liv uden eksternt forstyrrende*

tilstedeværelse. For på trods af at vi tilstræber at være i felten længe nok til, at vores tilstedeværelse ikke påvirker informanterne, så vil en udefrakommende altid bringe ændringer og skabe en vis ubalance. Denne pakke er uden tvivl også udfyldt med modtageren i baghovedet, men i modsætning til interviews og deltagerobservation står jeg der ikke fysisk. De kan derfor besvare uden frygten for en direkte respons, hvorfor anonymiteten vokser en smule. Det vil sige data, der spejler informanternes egen oplevelse af deres verden og min analytiske opfattelse af, hvordan de oplever deres verden. Den måde, de forstår opgaverne, er dog en del af datakilden, da dette fortæller noget om, hvordan de tænker og prioriterer i deres hverdag'.

Vi valgte at betegne vores probes 'pædagogiske værktøjskasser' og gik i gang med at finde de mest egnede metoder. I den anledning, inviterede jeg en håndfuld af mine kolleger fra antropologkredse og Lone Hauberg Toft og Erik Hønge fra Viden-center for Pædagogisk Udvikling på en inspirationsworkshop af en dags varighed. Her nåede vi bl.a. frem til, at det i udvælgelsen af egnede metoder er vigtigt at tage hensyn til, at det er individuelt, i hvilken form og gennem hvilke kommunikationsmedier, de unge føler sig mest fortrolige med at udtrykke sig. Vi valgte derfor at inddеле metoderne i følgende tre kategorier:

I: Visuelt/taktilt orienterede

II: Skriftligt orienterede

III: Narrativt orienterede

KATEGORIEN VISUELT/TAKTILT ORIENTEREDE

Nogle unge udtrykker sig bedst gennem billeder og har lettest ved at tale ud fra visuelle optegnelser, eller hvis de har mulighed for at røre ved ting og flytte rundt på ting i løbet af samtalen. Under kategorien 'visuelt/taktilt orienterede' samlede vi derfor:

A: Brugen af kamera

B: Brugen af 'skydeskivemetoden'

C: Brugen af collager som redskab til at styre samtalen

Med skydeskivemodellen menes en simpel øvelse, hvor en skydeskives eksempelvis fire felter (se skydeskiven efter afsnittet her) bruges til at markere, hvad der har første, anden, tredje og fjerde prioritet for de unge i forhold til forskellige temaer. Det kan eksempelvis være 'sociale relationer'. Fire ludobrikker (eller lignende) i forskellige farver bruges så til at markere de fire muligheder. Fx: rød brik = familie, blå brik = venner, gul brik = klassekammerater, grøn brik = sports-/fritidsaktiviteter. Man beder så den/de unge om at placere brikkerne på skydeskiven efter hvor stor betydning, kategorierne har for dem. Man kan fx spørge: 'Hvor føler du, at du bestemmer mest over dit liv: hjemme (sammen med din familie), når du er sammen med dine venner, sammen med dine klassekammerater eller når du dyrker sport/går til fritidsaktiviteter'. Denne simple øvelse danner så – som et fælles tredje - grundlag for uddybende samtaler, der kan udvikle sig i mange interessante retninger. Efterfølgende kan de fire brikker bruges i forhold til andre temaer i samtalen.

Collagemetoden handler om at sætte sig med en eller flere unge med en stak blade, ungdomsmagasiner etc. og lave collager sammen med dem og løbende lade samtalen styre af hvilke billeder og motiver, de unge vælger. Pointen er her, som ved de øvrige øvelser, at samtalen roterer omkring et fælles tredje og dermed ikke den direkte samtale med øjenkontakt, fastholdt fokus og hvor tavsheden hurtigt bliver pinlig.

KATEGORIEN SKRIFTLIGT ORIENTEREDE

Andre unge udtrykker sig bedst på skrift eller ved at tegne. De har lettest ved at tale ud fra det, de har tegnet eller skrevet. I kategorien 'skriftligt orienterede' valgte vi at placere

A: Dagbog, essays osv.

B: 'Moodograms'

C: Aktivitetetsskema/Kammeratskabstræ

Brugen af essays i skolen er på glimrende vis beskrevet andetsteds i denne bog af en lærer, som havde stor succes med at arbejde med begrebet ungdomskultur og unges refleksion over eget liv i forbindelse med essayskrivning i sin undervisning.

'Moodograms' har jeg fundet inspiration til hos det amerikanske designfirma IDEO, der blandt andet har udgivet den yderst inspirerende bog 'Ten Faces of Innovation'. Et moodogram (se eksempelvis nedenfor, hvor IDEO har indtegnet det for en passagers oplevelse af en flyrejse) handler i al sin enkelthed om at indtegne sit humør i løbet af en dag i et koordinatsystem, hvor y-aksen kan gå fra 'dårligt humør' til 'godt humør' og x-aksen beskriver tiden. På x-aksen kan man inddele tiden i 'konkrete aktiviteter' og 'på vej mellem aktiviteter'. Efterfølgende kan man så indtegne en kort beskrivelse af den følelse, der var tydeligst at mærke i den pågældende situation, fx fodbold = glæde, tysktimen = kedsomhed, frikvartererne = utryghed, hjemme = tryghed osv. På den baggrund kan man så eksempelvis spørge ind til: *'hvorfør har du markeret, at du følte dig trist, da du gik fra skole. Var der sket noget bestemt i skolen den dag, eller har du tit den følelse, når du går fra skole?'* Et mood-o-gram som fælles tredje i samtaler kan vise sig at være en åbning til mange værdifulde erkendelser og vigtig indsigt i den/de unge, man taler med.

Mood-o-gram

One person's **emotional** journey

(Illustrationen er IDEOs)

Aktivitetetsskemaer og kammeratskabstræer handler om visuelt at kortlægge enten de unges aktiviteter over en dag eller over hvilke sociale relation, de unge indgår i. Igen utroligt nyttige redskaber at inddrage som et 'fælles tredje'.

KATEGORIEN NARRATIVT ORIENTEREDE

Nogle unge udtrykker sig bedst gennem fortællinger (enten aktuelle fra eget liv eller opdigtede fortællinger). Under kategorien 'narrativt orienterede' samlede vi derfor:

A: Drama/teatersport

B: Poesi/selvbiografi/fremtidshistorie

C: Personaer

Drama og teatersport er en velkendt måde at skabe udtryk og refleksion på i det pædagogiske felt. Disse metoder kan vi varmt anbefale som 'fælles tredje'. Det samme gælder poesi, selvbiografi eller fremtidshistorie, hvor man lader de unge udtrykke sig frit fabulerende omkring dem selv og deres eget liv på en af disse tre måder, eller evt. som en kombination.

Med den tredje metode, personaer, menes det at arbejde med at skabe fiktive personer ud fra typer eller kategorier, som de unge kan identificere. De tre kategorier af unge 'dengse, pop og alternativ', som Lisbeth Galtung og Anne Jørgensen (antropologiske projektmedarbejdere) talte med de unge om i deres workshop på projektets koncept med weekendturen til Grenå fremkom således under mine samtaler med en pige fra 9. klasse, som talte om, at der findes disse tre 'typer' af unge. Jeg bad hende efterfølgende om at lave tre personaer, der repræsenterede hver af disse typer. Hun fik at vide, at de ikke måtte være konkrete personer for at undgå at hænge nogen ud, men at hver af de tre personaer skulle have karaktertræk, der repræsenterede henholdsvis en dengse, en pop og en alternativ. Da hun præsenterede de tre personaer med navn, alder, påklædning, fritidsinteresser, forældres job osv. fik vi en utroligt interessant samtale om, hvordan hun så på sig selv og sit eget liv med udgangspunkt i uddybende spørgsmål til de tre personaers karakteristika.

Da jeg efterfølgende spurgte hende, om samtalen på noget tidspunkt havde været ubehagelig, eller om jeg havde været for nærgående eller spurgt om upassende ting har jeg noteret i min metodebog, at hun svarede følgende: *'Det har været okay. Jeg har jo kun svaret på de ting, jeg kunne og ville svare på. Det har faktisk været rigtig spændende, for du har jo været interesseret i de her emner. Det er ret fantastisk, for så kan jeg få sat ord på det. Jeg har en masse tanker, jeg gerne vil ud med omkring de her emner. På skolen ignorerer de mig eller bliver irriterede, hvis jeg ikke er som dem. De voksne på skolen vil dog gerne lytte. Det får mig ligesom til at tænke over mit liv at få det ned på papir. Det har jo altid været inde i mit hoved. Det står ligesom mere klart for mig, efter vi har snakket om det. Jeg kan bedre se tingene udefra nu, har jeg opdaget. Der er ikke noget, der har været sådan træls at snakke om. Det har jo ikke været sådan personligt, jo'.*

Denne udtalelse af pigen fra 9. klasse er meget illustrativ i forhold til, hvordan metoderne og dialogformen gennem det fælles tredje, som er indeholdt i de pædagogiske værktøjskasser har en utroligt stor effekt i forhold at skabe incitament for selvrefleksion hos de unge. Den anerkendende tilgang og interessen for at se de unge som eksperter i deres eget liv kommer helt konkret til udtryk i denne måde at arbejde med de unge på og kan danne udgangspunkt for vigtige samtaler og etableringen af en tættere pædagogisk relation med de unge man arbejder med. Det giver en uvurderlig viden og indsigt i deres liv og kan hjælpe til at afdække, hvilke problemer og udfordringer, de eventuelt står over for. Her gives oplagte muligheder for at tilpasse den pædagogisk indsats i forhold til hver enkelt af de unges ønsker og behov i såvel klub som skole og ungdomsskole og i forlængelse heraf arbejde med, hvordan de unge kan få aktiv medindflydelse på deres eget liv.

Vi samlede de fornødne tekniske redskaber der skulle bruges i arbejdet med de pædagogiske værktøjskasser: kamera, notesbøger, blyanter, post-it lapper osv. i lærredstasker, som de unge fik udleveret for at minimere risikoen for, at det blev væk eller gik i stykke. (se billederne på side 57-58 for at se det konkrete indhold i taskerne)

HER KAN DU LÆSE MERE - LITTERATURHENVISNINGER

Cultural probes:

<http://studiolab.io.tudelft.nl/static/gems/contextmapping/PROBES2004.pdf>

<http://www.hcibook.com/e3/casestudy/cultural-probes/>

Sådan kan du komme i gang med de pædagogiske værktøjskasser

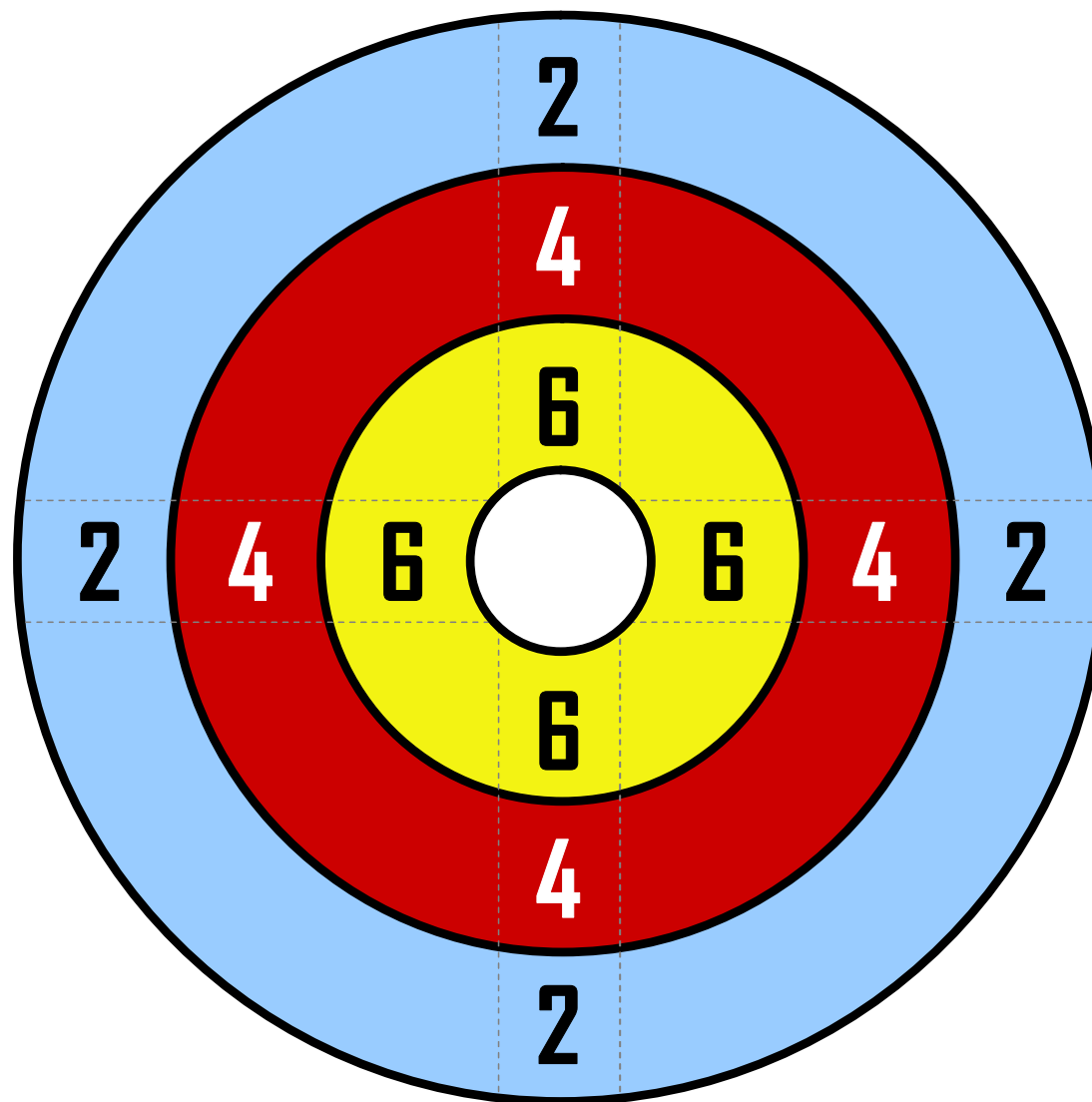
<u>HVORFOR?</u>	<u>HVEM?</u>	<u>HVAD?</u>	<u>HVORDAN?</u>	<u>EVALUERING</u>
Motivationen for at inddrage den pædagogiske værktøjskasse. Der kan uden problemer være flere motiver på samme tid	Hvilke unge skal deltage?	Hvad skal der fokuseres på i projektet? Herunder afklaring af de etiske spilleregler	Hvilket produkt skal projektet munde ud i?	Hvordan skal projektet evalueres?

Mulige temaer:

1: At nå/forstå en ung eller en gruppe af unge	XXX	Fx: Unges bevægelser mellem sociale arenaer. Hvor føler I jer trygge/utrygge?	Fx: Billeder med opfølgende samtale/interview	Fx: Hvad er det pædagogiske sigte med projektet?
2: Æstetik/ ungdomskultur som udtryk	XXX	Fx: Vis dit ungdomsliv i billeder	Fx: Fotoudstilling, avis, ungemagasin, nettet	Fx: Fik vi ønskede budskaber ud?
3: Ungeinddragelse	XXX	Fx: Indretning af lokaler i klubben/på skolen	Fx: Nye lokaler udsmykket med de unges værker	Fx: Svarer resultatet af indretningen til forventningerne?
4: Underholdning eller læring	XXX	Fx: Gå på opdagelse i dit 'hood'. Hvor langt ud føler du dig hjemme	Fx: Foredrag for hinanden. Udstilling i lokalområdet	Fx: Hvad lærte vi om vores 'hood'?

Skydeskive

Op af mudderet – en case om at skabe et trygt dialogrum

FORMÅLET

'Børn og unge skal mødes med åbenhed, respekt og tillid. Tillid til, at de er troværdige og til, at de er eksperter i at være barn eller ung'. Denne passage fra Århus Kommunes Børn & Unge-politik rammer formålet med denne case ind: At skabe et særligt dialogrum, man kan træde ind i sammen med de unge, hvor der er plads til stilheden og plads til, at opmærksomheden kan få lov til at vandre ind i mellem. Det kan være af stor betydning, når der er behov for at tale om de svære ting i livet.

Han kommer i fritidsklubben næsten hver dag. Ofte er han her kun kort, men vender tilbage, lige før han bliver hentet af sin far. Hans påklædning er som de fleste drenges i den alder: Hængerøvsbukser, de hvide strømper uden på bukserne og en frisure, som tager lang tid at sætte. Intet er tilfældigt.

Formålet var, ved hjælp af gåture og ture med én enkelt ung til byen som det 'fælles tredje', at skabe det særlige dialogrum. En del af formålet med projekt 'Mellem Verdener' har været at arbejde med, hvordan vi i det pædagogiske arbejde kan skabe en større forståelse for, hvad der er på spil i de unges liv i deres konstante bevægelse mellem sociale arenaer. Hvordan vi kan drage nytte af at kunne tale med de unge om deres adfærd på de øvrige arenaer, fordi vi netop ikke selv er en del af dem? Altså at det er lettere for en pædagog at tale med en ung om eksempelvis hans eller hendes påklædning og attitude i skolen og effekten af at ændre på dette, fordi pædagogen netop ikke er den pågældende unges lærer.

En del af arbejdet med at udvikle de pædagogiske værktøjskasser i denne case var også at reflektere over, hvilken værdi disse aspekter af det pædagogiske arbejde har i forhold til at støtte de unge i deres dannelsesproces, samt hvor vigtigt det er, at vi som lærere og pædagoger er bevidste om, netop hvilken pædagogisk værdi, det rummer. For i en tid, hvor vores indsats helst skal kunne effektmåles og evalueres

kan det altså være svært at retfærdiggøre noget så umiddelbart – for en udenforstående betragter – banalt som en gåtur. Og så endda med ét enkelt ungt menneske.

Idéen til arbejdet med at udvikle metoderne i de pædagogiske værktøjskasser udsprang af et ønske om en større indsigt i, hvad en bestemt ti-årig dreng laver i den tid, hvor han ikke er i fritidsklubben. Og hvorfor han eksempelvis vælger de venner, som han gør osv.

Personalet i såvel skolen som fritidsklubben var begyndt at have bekymringer på drengens vegne. De mente ikke, at han så ud til at trives, og de havde registreret, at han var begyndt at trække sig fra fællesskabet med klassekammeraterne. Det var faktisk en proces, der gik begge veje, idet de også var begyndt at trække sig fra ham. Overvejelserne omkring, hvordan man kan støtte ham på en god måde var således allerede begyndt. Men det krævede, at der blev skabt en tryghed mellem ham og de voksne omkring ham og få etableret et rum, hvor de kunne snakke med ham – et trygt dialogrum via 'det fælles tredje'.

FORLØBET

Pædagogen foreslog en dag drengen, at de kunne gå en tur rundt i kvarteret. Der ved fik de mulighed for at småsludre om lidt af hvert under forhold, hvor han netop ikke var fastlåst i den potentielt intimiderende direkte og udfrittende samtale med forventningen om øjenkontakt, fastholdelse af fokus, og at det primært er den voksne part, der styrer samtaleforløbet. Næste skridt i processen var at spørge lidt til – uden at presse på – om han havde lyst til at tage nogle billeder af sit liv. Uden at det skulle virke som en overvågning.

Undervejs på gåturen, viste drengen de steder, hvor han plejer at 'hænge ud', hvilket gav pædagogen anledning til forsigtigt og prøvende at påvirke samtalen i forskellige retninger for på den måde at fornemme sig frem.

Vi går rundt, snakker om stort og småt. Han kommer med en bemærkning om sin

gode kammerat, der jo stadig ryger og drikker. Derfor spørger jeg ham, om han er stoppet, og det siger han, at han er og uddyber: 'Jeg er i lort til knæene, men ved min kammerat er det op til halsen'.

Gåturen var en succes, hvor relationen blev intensiveret og et tydeligt element af fortrolighed tonede frem. Pædagogen spurgte derfor efterfølgende, om de skulle tage en tur til byen en dag – igen helt på hans præmisser. Da dagen for turen kom, strålede han som en lille sol, og de drog af sted sammen og så på forskellige computerspil. Han førte an. Dette førte til en tredje tur, hvor de tog af sted for at se på Warhammerfigurer. Han opførte sig meget afdæmpet i butikkerne. En ekspedient i en af butikkerne kom hen og spurgte til hans interesse for Warhammer og malede en figur, som han fik med hjem. Han ville gerne derind igen, hvilket fik pædagogen til at foreslå ham at ringe til sin mor. De to tog derind igen senere samme dag.

Perspektiverne i projektet ligger i at reflektere over, hvordan de fælles ture gav pædagogen anledning til lige så langsomt, som en slags cirkulær bevægelse, at dreje samtalen ind på de ting, der voldte drengen problemer og bekymringer i hans liv, samt hvordan han aktivt selv kunne arbejde med at ændre på de ting, han følte sig fastlåst i. Bl.a. talte de om hans påklædning og attitude i skolen, og hvordan det faktisk kunne være medvirkende til, at hans lærere reagerede på ham på en bestemt, ofte negativ måde.

Omkring det at skabe det fælles tredje i dialogen med de unge, kom vi i vores samtaler med den pågældende pædagog frem til begrebet 'det tredje rum' til at beskrive det, der sker derude, hvor det hverken hedder skole, klub, ungdomsskole, hjem, fodboldklub osv. Vi nåede også frem til hvordan man sammen med de unge kan opsøge disse arenaer på gåture (eller køreture) med dem og på den måde skabe mulighed for samtaler om, hvad der er på spil i deres liv, når de opholder sig derude.

Casen viser vigtigheden af det arbejde, vi i vores daglige pædagogiske praksis som lærere og pædagoger kan udføre med det enkelte unge menneske i den nære

relation til dem og i den nærværende og interesserede samtale med dem. Den er især vigtig, fordi det er nødvendigt, at vi er bevidste om, hvilken værdi netop disse aspekter af det pædagogiske arbejde har i forhold til at støtte de unge i deres dannelsesproces. Hvis ikke de ydre rammer er optimale, og selvbilledet og selvtilliden ikke har det godt hos de unge, har læringen heller ikke gode betingelser. Derfor er samarbejdet, dialogen og anerkendelse på tværs i det pædagogiske felt altafgørende af hensyn til de unge.

DET ER EN FORDEL AT:

- Tage affære hurtigt, når vi observerer børn og unge, der ikke trives. Vi kender jo børnene og de unge, og hvis de går og hænger, skal vi handle på det.
- Tage ud på ture med barnet/den unge for at få skabt et trygt rum til de gode snakke.
- Vær bevidst om de etiske spilleregler og vær tydelig overfor den unge om dine hensigter. Disse samtaler foregår udelukkende på den unges præmisser, og den unge har derfor hele tiden sin ret til at sige fra.
- Vær tydelig omkring, at disse samtaler er et udtryk for en positiv og anerkendende interesse for den unges liv. Sig gerne direkte, at det er fordi den pågældende jo er den, der er eksperten i at være ung. Det har helt konkret en mærkbart positiv effekt på de unge.
- Indhent tilladelser fra forældre og tal evt. med både forældre og lærere om situationen.
- Saml op på turene med forældre og lærere, men vigtigst af alt med barnet/den unge.

'Hvem vil spille skate med mig?' – en case om et praksisbaseret læringsfælleskab

FORMÅLET

Et pædagogisk formål lå i at bruge pionerarbejdet med at udvikle de pædagogiske værktøjskasser i forhold at støtte en gruppe drenge i 5. og 6. klasse i deres nyvundne interesse for at køre på skateboard. Pædagogen ønskede hermed at skabe

nogle rammer, så drengene kunne videreudvikle denne interesse. På den måde kunne han støtte børnene i at lære at gebærde sig uden direkte voksenkontakt - og derudover som pædagog at gribe det, der lige rører sig hos de unge i klubben som en måde at anerkende deres ekspertise som unge.

Indtil nu har de været vant til at gå herhen efter skole. Vi prøver at gøre dem klar til at have et fritidsliv uden os som klubmedarbejdere ved siden af.

Pædagogen og drengene drog ud i et for ham fagligt ukendt territorium, nemlig skatermiljøet. Rejsen startede med, at en gruppe drenge i 6. klasse, der havde brugt megen tid og energi på lege med 'diabloer', nu mente at de var blevet for gamle til det og derfor gerne ville 'opgraderes' til noget sejere, nemlig skateboard. Gruppen af drenge havde det til fælles, at de ikke længere havde lyst til at spille fodbold eller dyrke andre af de traditionelle holdsportsaktiviteter. Derfor var valget først faldet på 'diabloen', der kræver en del teknisk mestring, ihærdig træning og som giver mulighed for at dyrke denne interesse alene eller i mindre grupper. Nu var 'diabloen' som nævnt blevet skiftet ud med skateboardet. Da de var nybegyndere og endnu ikke mestrede det rullende bræts lumske tilbøjeligheder, var de gået i gang med at træne deres teknik på et diskret beliggende område ude foran klubbens arealer. Da de var nået et punkt, hvor de mente, at forholdet mellem tyngdekraftens lovmæssigheder og deres forståelse af skateboardets beskaffenhed var kommet nogenlunde i balance, havde de fået mod på at prøve kræfter med det etablerede skatermiljø omkring ramperne på Sct. Annagade Skole i Århus midtby. Dette er et miljø, hvor der kommer unge fra hele Århus for at skate. Drengene var ikke bekendte med miljøet og havde brug for hjælp og støtte til at blive introduceret til det. Her kom pædagogen så ind i billedet. Drengene tog kontakt til ham for at høre, om han ville køre dem derind.

Casen indrammer en bestemt passage i Århus Kommunes Børn & Unge-politik i forhold til arbejdet med de pædagogiske værktøjskasser: *'Århus Kommune skal understøtte, at børn og unge sætter sig mål og forsøger at opnå dem. Kommunens*

tilbud skal være præget af mangfoldighed og fleksibilitet og inspirere børn og unges kreativitet. Der skal være plads til, at alle kan opleve, at det er sjovt at blive dygtigere og skabe noget nyt'.

Pædagogen ville benytte denne lejlighed til at studere hvilke kriterier, der var vigtige for de unge fra klubben i forhold til at blive accepteret i miljøet på og omkring ramperne. Hvilken betydning havde eksempelvis: teknisk kunnen, beklædning, attitude, alder, køn og om de kendte nogen i miljøet i forvejen, der kunne fungere som en slags 'sponsorer', der kunne sige god for dem over for de mere etablerede skatere.

FORLØBET

Første punkt var at finde en måde at skabe et fælles tredje i kommunikationen med de unge omkring deres oplevelser med at komme ind i skatermiljøet. Idéen hertil blev at bruge de unges mobiltelefoner som en del af processen, idet de unge jo hele tiden har den på sig. En anden fordel var, at projektet dermed også kunne strække sig over en længere periode og måske også virke mere 'autentisk' for de unge. Fortsættelsen til denne idé kom, da en af de unge fra gruppen af nystartede skatere kort tid efter på sin mobiltelefon viste et billede af et bestemt skater trick, han havde udført. Pædagogen spurgte derfor, om han eventuelt måtte bruge billeder fra den unges mobiltelefon til projektet. Det var helt okay med den unge, hvorefter pædagogen udfærdigede en seddel til forældresamtykke, som han sendte med den unge hjem. Billederne var ikke lavet til noget bestemt, men altså nogle han allerede havde på mobilen. Pædagogen fortalte os, at han oplevede at, der på baggrund af denne fællesinteresse opstod en god kontakt med den unge gennem den interesse, han her viste.

ET PRAKSISBASERET LÆRINGSFÆLLESSKAB

De omtalte unges interesse for at køre på skateboard er flyttet fra at være noget, de lavede derhjemme og nede i klubben til et større praksisbaseret fællesskab omkring ramperne i midtbyens skatermiljø. En væsentlig del af årsagen hertil ligger i den åbne interesse og anerkendende forundring, der blev vist for skating fra pædagogens side. Han var åben omkring sin manglende viden omkring det og lod på den

måde de unge være de eksperter, der kunne introducere ham til det. Han formåede dermed at gribe den mulighed, der opstod. Sidenhen er flere unge kommet til. I starten var deltagerne mest fra 5.klasse, men nu er deltagere fra 6.klasse også kommet til. Det virker ikke til, at alderen har den store betydning. Det er snarere teknisk mestring i form af de tricks, de unge kan, der har betydning. De unge i klubben har nu skabt et fællesskab omkring skating. De startede med at forsøge sig med parkour, men det var for svært for dem at forbedre sig. Derfor blev det i stedet skating. Som tilfældet er ved 'diablo', handler skating også om at forbedre sig, teknisk mestring og om at lære og demonstrere nye tricks. På en måde kan man se det som et praksisbaseret læringsfællesskab. Fx var der en af de større drenge på skaterbanen, der spurgte gruppen af drenge, om en af dem ville spille 'skate' med ham. Legen går ud på, at de 'battler' mod hinanden én og én, hvor den første starter med at lave et trick. Den anden skal så gentage det. Hvis gentagelsen mislykkes får man et S, og battlen er ovre, når en har alle bogstaverne i SKATE. En af de unge, som ikke var lige så dygtig som de øvrige deltagere i battlen, sagde på et tidspunkt, at dét kunne han altså ikke finde ud af. Hertil svarede en af de lidt ældre unge: *'Jamen, jeg har også gået til det i tre år.'* På den ene side er det altså en konkurrence, men på den anden side handler det i lige så høj grad om at lære nye tricks og ikke mindst at lære nye tricks fra sig. Skateboardbanen er blevet ikke bare pædagogens 'fælles tredje' i dialogen med og relation til de unge. Det er også blevet de unges interne 'fælles tredje'. Sidenhen er pædagogen begyndt at tage af sted hver tirsdag med en gruppe på omkring fem drenge fra 5.-6.-klasse.

Nu er Skt. Annagade blevet lidt af deres hjemmebane. De kommer ind og får fat i nogle andres kulturer. De unge mennesker, der er der, de er en del af helt andre netværksmuligheder – der er flere forskellige unge derinde.

DET ER EN FORDEL AT:

- Finde et emne, hvor en gruppe unge udviser interesse for at lære noget nyt, men efterspørger støtte og hjælp til at komme i gang.
- Finde frem til i fællesskab med de unge, hvilke metoder, der kan bringe i an-

vendelse i forhold til at indsamle viden om det, de laver og dermed danne udgangspunkt for dialog om processen: Kamera, ungdomsmagasiner, internettet osv. Det giver de unge følelsen af at være eksperterne på området og giver dem mulighed for at lære fra sig.

- Tal med de unge om, hvad din hensigt er med at engagere dette nye område, og vær tydelig omkring, hvad din åbne og anerkendende interesse bunder i, nemlig at du gerne vil blive klogere på deres liv og få en større forståelse for dem.
- Sørg for at sikre dig, at det etiske er helt på plads. Handler det eksempelvis om at tage billeder, så skal du indhente en tilladelse fra forældrene og tale med de unge omkring de generelle etiske spilleregler omkring det at tage billeder af andre.
- Notér undervejs og inddrag dine kolleger i de tanker og opdagelser, du gør dig, så de dels får gavn og glæde af det og dels kan hjælpe dig med sparring.
- Tal med de unge om, hvilke forudsætninger de har for selv aktivt at påvirke mulighederne for at dyrke den pågældende interesse, så ungeinddragelsen bliver indtænkt.
- Overvej, om personale fra skolen (hvis du er pædagog) eller klubben (hvis du er lærer) med fordel kan inddrages i dette projekt.

Nyt liv i guldrammerne - en case om at skabe 'et fælles tredje' gennem fotografi

FORMÅLET

Idéen til arbejdet med at udvikle de pædagogiske værktøjskasser i denne case lå i at inddrage en skitur, som unge fra ungdomsskolen i Område 12 havde været på. Formålet var at udforske, hvad de unge fik ud af det sociale samvær på en sådan tur ved at se turen gennem deres kameraer. Hvad er mon værdien og indholdet af de sociale relationer, der etableres og de sociale processer, der udspiller sig, på en sådan tur? Vi nåede frem til, at dette er særligt interessant og relevant at reflektere over og undersøge, da denne skitur foregik i ungdomsskoleregiet, hvorved rekrutteringen skete bredt i hele fritids- og ungdomsskoleområdet. Det indebar, at turen

havde deltagelse af en lang række unge, der ikke kendte hinanden på forhånd. Arrangementer som denne skitur er med til at knytte bånd mellem en masse unge mennesker. Det ville derfor være interessant og relevant at fokusere på, hvordan vi i vores pædagogiske arbejde kan være med til at understøtte, at de sociale relationer der opstår eller styrkes på en sådan tur bevares efterfølgende, og hvordan man derved kan få en sådan tur til at være længere ved at knytte opfølgende aktiviteter til den, således at den ikke blot udgør endnu en underholdende, actionpræget, men også løsrevet enkeltaktivitet for de unge – dem får de nok af tilbud af andetsteds. Hvordan kunne vi være med til at give dette afgrænsede aktivitetsforløb en længelevende social værdi for de unge?

I Børn & Unge-politikken står der således: *'Derfor vil Århus Kommune: 'Hjælpe barnet og den unge til at finde sin særlige motivation og indgang til fællesskaberne [...] Arbejde aktivt for at fremme venskaber og respekt for forskellighed'*. Efter en fælles refleksion over disse ord blev planen derfor at afholde en 'afterski' aften, hvor de unge gennem billeder fra turen kunne dele deres oplevelser med de øvrige og vise, hvad de synes, der havde været specielt interessant eller godt ved turen. Billederne skulle vises på storskærm, og de bedste, sjove og skøreste billeder skulle kåres.

Da der som sagt var tale om en sammensat gruppe af unge, kunne de medbragte billeder fungere som et 'det fælles tredje', de kunne snakke ud fra. Håbet var, at de unge via denne aften kunne følge op på nogle af de kontakter, de havde skabt på turen. Så turen som det fælles tredje faktisk skabte et nyt fælles tredje; nemlig nye venner på tværs af hele området.

De unge blev inviteret, men tilmeldingerne var få. Med Børn & Unge-politikens ideal om, at: *'Kommunens tilbud skal være præget af mangfoldighed og fleksibilitet og inspirere børn og unges kreativitet'* gav pædagogerne projektet en nødvendig drejning: Projektet blev omdefinert til projekt 'Nyt liv i guldrammerne'. Klubben havde en række rammer hængende, som trængte alvorligt til at få udskiftet indholdet, der efterhånden var så gammelt, at ingen længere anede, hvem der var på billederne.

Klubben trængte altså til at få 'nyt liv i guldrammerne'. Dette koncept byggede videre på idéen om at bruge de unges billeder fra skituren som 'et fælles tredje', der kunne danne ramme om samtaler og vedligeholdelse af sociale relationer og indbyde til refleksion over værdien af de oplevelser, de unge havde fået sammen. En måde at fastholde de ofte særdeles 'zappende unge' i alderen 14-18 år på.

FORLØBET

Selve arrangementet fik, i sin nye form, et meget mere uformelt præg, som reaktion på det første, og mislykkede, arrangements meget formelle præg. Der var således ingen krav om forudgående tilmelding til aftenen. 'Nyt liv i guldrammerne' blev i stedet annonceret gennem klubbens aktivitetskalender, og på selve dagen gik en af pædagogerne over på den nærliggende skole og fortalte om aftenen og skrev en lille reminder på tavlerne.

På de unge virker det impulsivt, men egentlig er det super planlagt! De unge kan godt lide det impulsive.

Aftenen blev en ubetinget succes. Der kom 50-60 unge, heraf en del, som ikke bruger klubben så ofte. Fotografen Pernille Holm Andersen var inviteret med. På selve aftenen fik de unge mulighed for at tage billeder med Pernilles udstyr. De unge gik rundt to og to, mens Pernille agerede vejleder for dem og havde succes med at lære de unge vigtige aspekter ved fotograferingen, fx med brug af lys, blitz osv., som de fleste af dem ikke havde nogen forudgående viden om. Aftenens bedste billeder blev udvalgt af Pernille, de allerbedste blev kåret, og de nye billeder erstattede de gamle, udtjente billeder. De i alt 300 billeder har klubben efterfølgende lagret digitalt, så de kan drages og gøres til 'det fælles tredje' i samtalerne med de unge. De kan ligeledes fremvises på storskærm til åbent hus o.l.

DET ER EN FORDEL AT:

- Gøre sig formålet med arrangementet klart som det første.
- Informere de unge på selve dagen for arrangementet via personlig kontakt.

- Sætte flere timer af til arrangementet (fx fire), så der også er tid til at efterbehandle billederne på computeren.
- Lade de unge lege sig frem til selve arrangementet.
- Følge op på arrangementet ved at kåre de bedste billeder, få dem fremkaldt, hænge billederne op og se de øvrige billeder.

Positiv tilgang til The G-boys – en case om brugen af 'happy-shots'

FORMÅLET

Idéen var at tage udgangspunkt i projekt 'Mellem Verdener's grundlæggende filosofi om den positive og anerkende tilgang til de unge og søge at omsætte følgende af Århus Kommunes Børn & Unge-politik's idealer til praksis: *'Anerkendende tilgang til de unge: Hvis alle voksne i Århus er bevidste om deres store ansvar og betydning, kan vi alle sammen skabe rammerne for et rigtig godt børne- og ungeliv. Det kræver, at vi møder børnene og de unge med anerkendelse og med ubrydelig tro på de resourcer, de hver især er i besiddelse af. Det kræver også, at vi hjælper børn og unge til at behandle hinanden med respekt i deres egne fællesskaber'.*

Formålet med projektet var at sætte fokus på den positive side af det at bo og være ung i et socialt belastet område for dermed at skabe et modbillede til den ofte negative fremstilling, man ser i medierne. Hermed ønskede de to pædagoger fra projektets metodegruppe, der arbejdede med denne del af udviklingen af de pædagogiske værktøjskasser, at skabe en ramme, gennem fotografier som 'det fælles tredje', for positive og anerkendende samtaler om de unges liv og selvopfattelse ud fra billeder af deres 'happy-spots'. Dvs. de steder, hvor de har det godt og i deres hverdag føler, at de har reel medbestemmelse i forhold til deres eget liv. Gennem en anerkendende tilgang skulle de unge have mulighed for at fremstå som eksperterne i netop deres eget liv, som det udspiller sig der, hvor de bor.

Vi slog hele tiden på, at vi gerne ville have et indtryk af deres verden. Deres 'hood' bliver altid fremstillet negativt, og de bliver også selv tit fremstillet negativt. Her kunne de med et kamera i hånden vise et andet billede. Det kunne de lynhurtigt se idéen i. De var med på den og syntes det var super-sejt.

FORLØBET

Det var interessant for pædagogerne at få kontakt til en gruppe af de lidt hårdere drenge i klubben, som det kunne være nyttigt i et længere perspektiv at etablere en tættere og mere positivt relation til.

Den indledende kontaktfase forløb uden problemer: To tilfældige unge fra den valgte gruppe blev spurgt, om de kunne tænke sig at deltage i et fotoprojekt. De var nysgerrige og sagde ja, mens deres kammerater spurgte, om de også kunne få lov.

De unge fik at vide, at de ville få et kamera i hånden og med det skulle tage billede af 'happy spots' fra deres liv og vise, hvad de synes, der udgør de positive elementer i deres dagligdag. Pædagogerne gjorde meget ud af at forklare de unge, at det var helt op til dem, hvad billederne skulle bruges til. De kunne fx være en samtale på tomandshånd med en af de voksne omkring billederne. Men de præsenterede også en anden gulerod, nemlig at det var muligt at de kunne få udstillet deres billeder og eventuelt i næste fase bruge video. De unge var meget motiverede, men nogle uforudsete tekniske problemer og senere desværre noget ballade, som udelukkede drengene fra klubtilbuddet, forhindrede projektet i at nå i hus. Desværre.

Idéen vil dog være oplagt at bruge i forhold til grupper af unge med lignende udfordringer i kraft af den konsekvent anerkendende, åbne og interesserede tilgang. Unge som disse bliver så ofte i deres hverdag mødt med sanktioner og negative forventninger til deres adfærd. Ved projektets start havde denne tilgang som nævnt en utroligt positiv effekt på drengene og åbnede op for en konstruktiv dialog og en relation, der kunne have udviklet sig på sigt.

SÅDAN KAN DU MED FORDEL GØRE:

- Forberede en indledende snak og præciser projektets formål, så de unge ikke føler, at projektet bliver en utidig snagen i deres liv. Vær tydelig omkring, at dette er et tilbud til dem, og at det hele tiden kører på deres præmisser, samt at de til enhver tid og med fuld respekt for deres valg har muligheden for at sige fra.
- Tag evt. selv nogle billeder med fra dit eget liv – fx et blad, der kan symbolisere glæde ved at løbe tur i skoven eller lignende. Hensigten er dels at illustrere formålet med projektet, og dels at du som voksen også giver lidt af dig selv, så det undgås, at de unge føler, at de skal udlevere sig selv.
- Tag en snak om de etiske implikationer, der knytter sig til det at anvende kamera til at vise interessante aspekter af ens liv, inden du 'slipper de unge løs'.
- Saml al teknik og andre nødvendige remedier i en taske, så tingene ikke bliver glemt eller forsvinder.
- Tjek teknikken, inden de unge går i gang. Det kan være en alvorlig festbremser, hvis eksempel hukommelseskortet mangler eller ikke har den fornødne kapacitet.
- Aftal tidspunkt for næste møde og følg kontinuerligt op på projektet.
- Lav en velovervejede form for afslutningen eller videreudvikling af projektet.
- Informér eventuelt om en 'gulerod', eksempelvis at projektet kan udvikles til videooptagelse, fotoudstilling osv.
- Husk, at *processen* er selve succeskriteriet, ikke *produktet*. Formålet er at plante en kim til en positiv relation til de unge, som på sigt kan videreudvikles. Man skal derfor ikke lade sig slå ud, hvis processen, grundet uventede ydre omstændigheder, udvikler sig anderledes end ventet.

Med kameraet som kammerat – en case om kreativ brug af billeder

FORMÅLET

'I alle indsatser og tilbud skal børn og unges stemmer høres, og Århus Kommune

skal have fokus på, hvordan alle børn får redskaber til at deltage, får træning i at deltage og oplever, at deres deltagelse har betydning' (fra Århus Kommunes Børn & Unge-politik).

I arbejdet med den pædagogiske værktøjskasse har pædagogen i denne case valgt at fokusere på arbejdet med kameraet og den opfølgende samtale med de unges billeder fra deres hverdag som det 'fælles tredje' i samtalen. Da de i klubben, hvor hun arbejder, sætter det kreative arbejde med børnene og de unge i højsædet, har hun besluttet sig for at gøre arbejdet med billederne og tilhørende tekst på en kreativ måde, således at deltagerne får følelsen af, at deres billeder bliver anerkendt som noget særligt, idet de rent faktisk vil kunne udstilles som kunst.

FORLØBET

Der blev gjort en række overvejelser over projektet, før det blev skudt i gang: Hvem er projektet for? Hvad skal de unge få ud af det? Hvor meget tid kan og vil jeg bruge på det? Hvordan sikrer jeg mig, at jeg ikke overskrider de unges personlige grænser? Hvor mange skal deltage? Skal forældrene inddrages? Hvad kan vi i fritidsklubben bruge projektet til?

Siden projektet var et pilotprojekt, og alt var nyt, besluttede pædagogen sig for at starte med tre af klubbens medlemmer, to fra 5. klasse og en fra 7. klasse, for at være sikker på at have tid til at nå rundt om dem alle, og så de ikke skulle vente længe på at få kameraet. Hun havde personligt udvalgt tre medlemmer, som hun vidste, dels ville være motiverede for at prøve at arbejde på denne måde, og som dels ville være med på at bidrage med idéer til udviklingen af konceptet. Hun valgte dem desuden ud fra, at de har tre meget forskellige personligheder, så de ville kunne få meget ud af at opleve hinandens forskellighed ved at indgå i fælles dialog omkring billederne og selve projektet.

Børnene ville meget gerne fotografere, og gruppen blev enige om efterfølgende at sætte billederne op på en sjov og kreativ måde. Børnene lavede selv en aftale om,

hvornår hvem skulle have kameraet, og hvor længe pågældende skulle have det. Alle tre deltagere fik taget deres billeder på skift, men det var imidlertid meget svært for dem at overholde den aftalte tid. Det var også svært for dem at bestemme sig for, hvad de skulle fotografere. Trods disse udfordringer fik alle deltagere alligevel taget en pæn stak rigtig gode billeder, som var meget forskellige fra hinanden. Herefter udvalgte de hver seks billeder, de ville arbejde videre med. Det var en rigtig spændende og berigende proces, der undervejs indebar en række gode og interessante samtaler som det 'fælles tredje' om, hvorfor, og måske især hvorfor ikke, valget faldt på netop de seks billeder, der lå tilbage. Deltagerne bragte af sig selv emner på banen, der involverede en række problemer og udfordringer, som de følte, de stod overfor i deres liv. Pædagogen oplevede en helt tydelig forskel og effekt af denne anderledes tilgang gennem et fælles tredje og ved at lade samtalerne tage for som spiralprocesser, der gav de unge mulighed for selv at indkredse de vigtigste samtaleemner.

I fællesskab besluttede de sig for at få billederne lavet på A4 ark, hvor billedet skulle fylde det halve af arket. En tilhørende tekst skulle skrives på gennemsigtig plast, der skulle sættes oven på billederne. Den efterfølgende snak om billederne tog gruppen hjemme hos pædagogen for at komme væk fra klubben, og hvad der kunne distrahere i de vante omgivelser.

Undervejs i seancen nedskrev pædagogen børnenes udsagn til senere brug, når der skulle laves tekster til hvert enkelt billede. Her kom de ind på mange spændende emner som fx: synlighed, tabuer, betydning af familie og venner, og at det var rigtig godt, at de havde god tid, så samtalerne fik den plads de behøvede.

I starten var de unge lidt betænkelige ved at andre evt. skulle se deres ting, og bruges i et fælles projekt, så de vidste ikke rigtig, om det måtte vises. Som projektet skred frem, blev de mere og mere vilde med tanken om, at andre skulle se, hvad de havde lavet, og gik rigtig meget op i, at billederne efterfølgende skulle udstilles.

DET ER EN FORDEL AT:

- Køre projektet i forår/sommermånederne.
- Bruge tid på at forklare om symbolik, og hvordan de kan bruge det.
- Lave en stram tidsplan for brug af kameraet. Eventuelt kunne billederne tages over en dag, eller inden for få timer.

Lune boller, poker og plads til at tumle – en case om konkret ungeinddragelse ude i krogene

Af Peter Lilleheden, projektleder

Jeg træder ind i et halvmørkt lokale under en århusiansk skole med en underlig forventningsfuld fornemmelse i kroppen. Det er et større fællesareal med en indretning, der består af et potpourri af bordtennisborde, glemte jakker og en slatten, beskidt fodbold med teksten 6.a og Metallica påskrevet med viljefaste drengebogstaver. Jeg tænker, at det er lidt specielt, at jeg har denne følelse i kroppen, for jeg har været i dette lokale adskillige gange før, men der har det været i dagstimerne. Dette er 'After Dark', og jeg ved ikke helt, hvad der skal ske, andet end at det er noget med en klub for teenagedrenge, hvor det handler om pokerspil, nybagte boller og plads til slåskamp på gulvet. Jeg kommer til at tænke på, at det i grunden kunne lyde som introen til en film som Fight Club eller lignende – altså lige bortset fra det med de nybagte boller. Tanken om den husmoderlige tilsætning til Fight Club-scenariet og duften af lunt brød, der rammer mine næsebor, får mig til nysgerrigt at træde indenfor i lokalet. Jeg hilser på de to pædagoger, der er til stede. Den ene kender jeg fra projekt 'Mellem Verdener's metodeprojekt. Jeg hilser herefter kort på to medlemmer, der hænger henover baren med en klassisk drønnertattitude. Herefter indtager jeg en lidt tilbagetrukket plads ved baren og venter på, hvad der kommer til at ske. Det er et kneb, jeg ofte har benyttet mig af, når jeg har udført etnografisk feltarbejde i det pædagogiske felt eller på virksomheder. En stille og rolig og afdæmpet entré,

hvor jeg venter på, at de unge henvender sig til mig, eller der viser sig en naturlig anledning til at starte en samtale med dem.

DET FÆLLES TREDJE

Ventetiden giver mig mulighed for at reflektere over, hvorfor jeg i grunden opholder mig i lokalet. Det kommer sig af et møde, Lisbeth Galtung (antropologisk medarbejder på projektet) og jeg havde med den ene af pædagogerne og hendes klubleder nogle dage forinden. Her fortalte pædagogen, at hun arbejder en del med klubbens teenagedrenge – helst dem, der har lidt udfordringer – og at hun faktisk ved en hel del om de ting, de går og laver i deres fritid, også de ting, som voksne normalt ikke får at vide. Det viste sig, at hun er rigtig god til at få dem i tale og få dem til at åbne sig op. Hvordan bærer hun sig ad med det? Det sker ofte gennem aktiviteter, der leder opmærksomheden væk fra den direkte samtale. Dette kan eksempelvis være på fisketure, hvor samtalerne langsomt udvikler sig, mens fiskeriet står på.

Hendes refleksioner over sit pædagogiske arbejde fik os til at tænke på vores idé med 'det fælles tredje' som et særlig pædagogisk dialog- og refleksionsrum. Dette refleksionsrum kan eksempelvis opstå i forbindelse med samværet omkring fiskeri, hvor fiskestangen kan fungere som et konkret 'fælles tredje'. Her kan samtalen naturligt glide mere ubesværet, tage afstikkere, hvor øjenkontakt ikke er nødvendig, og hvor der er plads til tavshed undervejs. Vi kom derefter til at snakke om, hvorvidt hun bevidst benytter disse lejligheder til at bringe særlige emner op eller systematisk forbereder disse seancer på forhånd. Det fik hende til at invitere os ned i sin drengeklub med ordene: *'I kan jo selv komme ned og kigge. Det handler om, at vi bager boller, slårsser og spiller poker'*. Det gjorde mig nysgerrig. Jeg tænkte straks: *'Jamen, kan det virkelig passe. Skal der ikke noget mere fancy til for at lokke de unge derned? Ingen computere, bowlingture, koncerter osv.'* Hun fortalte efterfølgende, at der faktisk kun kommer drenge på disse aftener. Piger er selvfølgelig velkomne, men de kommer bare ikke, hvilket faktisk er lidt befriende for drengene, hvoraf nogle har deres små eller større udfordringer i skolesystemet osv. Og derfor nyder de at kunne være drenge i lige præcis de sammenhænge.

Når det er mig, der skriver denne case, er det fordi jeg ønskede at være fluen på væggen og observere, hvordan dette udspiller sig i praksis.

Det slår mig, som jeg sidder der og kigger rundt, at de fysiske rammer i denne aftenklub rent faktisk ikke er videre prangende her 'After Dark'. 'Hej. Hvem er du?' Jeg ser en ung fyr med kort, lyst hår, der stritter lidt tilfældigt i alle retninger, et bredt, imødekommende smil. Jeg griber hans fremstrakte hånd og præsenterer mig. Så er der hul igennem. Jeg snakker lidt med den unge fyr, som går på skolen hvor klubben ligger, indtil et par af hans kammerater træder ind i lokalet med store smil og fanger hans opmærksomhed. Herefter læner jeg mig tilbage og lytter til deres samtaler. I løbet af det næste kvarters tid, mens de pjattende taler med de to pædagoger, der veloplagte giver igen på deres drillende og humoristiske bemærkninger, når drenge omkring emner som eksempelvis sidste weekends fest i en kammerats fars sommerhus, hvor en af dem fik for meget at drikke, deres skolegang, fremtidsplaner og om, hvorvidt man i grunden kan dumpe folkeskolen. De når også omkring emner som kriminalitet og stoffer, da det viser sig, at en af dem har en kammerat, hvis bror har været en tur i fængsel.

UNGEINDDRAGELSE

Jeg oplever således en hel række af oplagte åbninger for samtaler, der kunne handle om, hvad der er på spil for disse unges liv og om, hvordan de aktivt kunne inddrages i udviklingen af de pædagogiske tilbud, der udbydes til dem.

Da antallet af drenge runder omkring de 10, alle drenge i alderen 15-17 år, stilles der op til pokerspil. Pædagogen, der er med i projektets metodegruppe, er dealer og den anden pædagog spiller med på lige fod med drengene.

Spillet udvikler sig til at være en interessant seance at overvære, selv om det er uden indsats og gevinster. Drengene er højrøstede og har store armbevægelser, og de venskabelige drillerier kører lystigt henover bordet, inklusive pædagogerne, der ikke går fri af drillerierne, og som lystigt giver igen. Selvom drengene er højrøstede og

fylder meget, noterer jeg mig, at de er bemærkelsesværdigt selvregulerende i deres samvær om spillet. Ikke en eneste gang i løbet af spillet er pædagogerne nødt til at hæve stemmen eller markere deres autoritet. Drengene holder så at sige hinanden i ørene. Hvis der er optræk til, at en af drengene træder ved siden af i samtalen, altså overskrider de udtalte sociale spilleregler, udfordrer pædagogerne på en passende måde eller ødelægger spillet med for meget pjat, bliver de irettesat af de andre deltagere. Stemningen er god, og der grines meget og højt. Under 'halvlegen' spises der boller, og der hersker ingen smålig karrighed med, hvor mange boller, de hver især må få og dermed ingen regulerende regler, der surt og autoritært skal overholdes på den front. Det er befriende at opleve, og denne konsekvent anerkennende tilgang til drengene har en tydeligt positiv effekt på dem, og de svarer igen med omgængelighed og positive attituder.

Under selve spillet kører samtalen lystigt om alverdens emner, uden at tonen på noget tidspunkt for alvor bliver brovten eller lummer. Jeg bliver overrasket over, hvilke emner de unge på eget initiativ bringer op undervejs. Jeg når eksempelvis at registrere navnene på følgende politiske partier: Det radikale Venstre, Dansk Folkeparti, Enhedslisten, de Konservative, Ny Alliance, Venstre og SF. Og dette er vel at mærke, med al behørig respekt for dem, drenge, der aldrig har været oplagte kandidater til elevrådet i skolen eller ungdomspolitisk arbejde. På et tidspunkt i spillet afbryder en af pædagogerne faktisk drenges snak om politik og gensidige drillerier mellem især to drenge, der sympatisere med Dansk Folkeparti og en dreng, der sympatisere med Enhedslisten med ordene: *'Ja ja, drenge, vi er her jo for at spille poker, ikke for at snakke politik, kom nu i gang igen'*.

POKER KAN ÅBNE DØRE – ET PRAKSISFÆLLESSKAB

Selvfølgelig ville en længere politisk diskussion ikke have været befordrende for spillets videre forløb, hvilket gjorde det naturligt med en sådan opfordring fra pædagogens side. Det interessante er, at der her opstod en oplagt åbning for en opfølgende snak om de politiske emner. Her ville der være righoldige muligheder for at bringe denne gruppe af drenge i dialog omkring deres gryende politiske interesse

og bevidsthed om deres egen politiske observans. En sådan samtale kunne rumme kimen til, at man arbejdede med disse drenge i forhold til konkret ungeinddragelse og demokratisk dannelse. Her ville det nemlig ske på deres præmisser, med udgangspunkt i deres interesser og der, hvor det sker, nemlig ude blandt de unge. Det kræver blot, at man som pædagog har viljen og evnen til at se mulighederne, når de opstår, og efterfølgende formår at udnytte disse muligheder i det pædagogiske arbejde, som jeg oplevede det på denne aften. Hermed kan man via det fælles tredje, som pokerspillet i dette tilfælde udgør, gå fra tilfældighed til systematik i arbejdet med at bistå de unge i deres dannelse til handlekompetente, aktive deltagere i vores demokrati.

Dette spil poker handlede for mig at se om meget mere end selve spillet. Det udgjorde et fælles tredje for disse teenagedrenge og de to pædagoger. Det mindede om et praksisfællesskab, som man inden for antropologien ville kalde det, hvor de unge får lov at være netop unge og mænd, dvs. larme, bande, have store armbevægelser, tumle, lukke damp ud og prøve kræfter med hinanden. De fik lov til bare at være og bare snakke uden at deres adfærd og sprog skulle passere gennem den store sociale persillehakker.

Til et praksisfællesskab hører også positionen som perifer, legitim deltager. Jeg sad lidt i baggrunden og observerede drengenes spil, da en dreng, jeg kender fra min tid som klubassistent, kommer over og hilser på mig. Han har været til fodboldtræning og er lige kommet forbi med en kammerat for at få en lun bolle med smør og hilse på kammeraterne. Han deltager ikke i pokerspil: *'Jeg gider ikke den slags, er for træt og skal hjem og lave lektier'* svarer han, da jeg spørger ham, hvorfor han ikke deltager. Alligevel er han og hans kammerat med som en del af fællesskabet. De hilser på kammeraterne og kommenterer lystigt på deres spil, blot uden at deltage aktivt i spillet. Det er der også plads til.

ANERKENDELSE UDEN 'POKERFJÆS'

Jeg oplever, at rammerne for fællesskabet omkring dette spil poker bliver skabt

gennem godt, gammeldags pædagogisk håndværk, nemlig gennem nærværet, samværet, tiden til drengene, accepten af deres facon og måde at tale på, varmen, humoren og interessen. Her er ikke noget med balloner og fanfarer, blot interessen i samværet med drengene. Her bliver de faktisk anerkendt som værende eksperter eksperter i at være teenagedrenge, og de returnerer anerkendelsen ved at være åbne og tillidsfulde. Dette er et frirum for disse unge, kan jeg mærke. Et rum, hvor der er plads til at tale om de oplevelser, de har i deres møde med livet i deres bevægelse 'mellem verdener', herunder deres refleksioner over eksempelvis den kriminelle verden, fængselsverdenen, alkoholens og stoffernes verden, marginaliseringsverden osv. Her kan de tale om deres oplevelser og erfaringer uden at blive fordømt eller sat i bås.

Det er her, læreren og pædagogen skal evne, turde og ville bryde med sin forkærlighed for praktikerens tænkning. Det er ikke nok at *arrangere* aktiviteten, her pokerspillet, man skal også evne at bruge de muligheder for interessante samtaler og indsigt, der opstår undervejs. Ikke nødvendigvis i selve situationen, men bag efter. Potentialet for at arbejde med de strategier, der er indfældet i Børn & Ungepolitikken er uendeligt stort i disse sammenhænge. Og her kan man bringe sådanne emner på banen uden at virke som festbremsen, for her er det på de unges præmisser, og her får de lov til at være eksperterne. Det var bl.a. det, jeg nød at være vidne til den aften.

Der ligger et stort potentiale for at arbejde med konkret ungeinddragelse i sammenhænge som denne. Der sker noget rundt om i krogene. Vær bevidst om det.

HER KAN DU LÆSE MERE - LITTERATURFORSLAG:

Lave & Wenger (2003): *'Situert læring. Og andre tekster'*. Hans Reitzels Forlag

Fra B&O til B&U

Er der lighed mellem private erhvervsvirksomheder og pædagogiske institutioner? Og kan de lære af hinanden? Den etnografiske eller antropologiske metode har nogle redskaber, som kan bruges, når man skal afdække de institutionelle handle-mønstre og logikker i den verden eller det sociale fællesskab, man selv er en del af. Her er et studie af virksomheden Bang & Olufsens innovation, design- og konceptudvikling et eksempel, som kan give stof til eftertanke i pædagogiske institutioner.

Af Anders Høgsbro Holm, folkeskolelærer og cand. pæd. i antropologi

Hvad har en kommerciel erhvervsvirksomhed til fælles med vores pædagogiske institutioner, og hvordan kan et studie af Bang & Olufsens kommercielle innovation befrugte en forståelse og nytænkning af vores pædagogiske praksis? Som specialstuderende på pædagogisk antropologi udførte jeg sammen med Peter Lilleheden, projektleder på projekt 'Mellem Verdener', fem måneders feltarbejde i Bang & Olufsens udviklingsafdeling, Idéland. Vores forskning fokuserede på virksomhedens innovation, dvs. virksomhedens arbejde med at nytænke og udvikle deres produkter. Dette studie er en del af baggrunden for inspirationen til 'Mellem Verdener', og jeg skal i det følgende vise, hvordan studiet af Bang & Olufsens innovationspraksis har givet inspiration til projektets metodiske tilgang og forståelse af pædagogisk udviklingspraksis.

INNOVATION ER HOT BUSINESS

Innovation var i månederne op til vores feltarbejde på Bang & Olufsen det hotte tema i medierne og i det danske erhvervsliv. Der blev holdt utallige konferencer om innovation, og den ene management-bog efter den anden udkom med opskrifter på innovationsstrategier og -metoder. Blandt politikere og erhvervsfolk findes der generelt en stærk overbevisning om, at innovation er dansk industris store chance for at bevare en førende position i den internationale økonomiske konkurrence. Der bliver talt og skrevet om, hvordan Danmark i fremtiden kan overleve konkurrencen

med de fremadstormende tigerøkonomier på det globaliserede marked. Det skal bl.a. ske ved at satse på den højtuddannede arbejdsstyrke, der sammen med nordiske traditioner for fleksibelt arbejdsmarked, lav autoritetstærskel og flad ledelsesstruktur er det perfekte grundlag for en innovativ industri. Argumentet er, at den større fleksibilitet i den danske arbejdsstyrkes mentalitet og bevægelighed giver en konkurrencefordel overfor de stive bureaukratiske strukturer, som præger arbejdsmarkedet i andre nationer. Den fleksible danske virksomhed og medarbejder er omstillingsparat i modsætning til andre nationers virksomheder og medarbejdere. Dilemmaet i kommerciel innovation er, at en ny profitabel idé, som udspringer af det danske erhvervsliv, lynhurtigt bliver kopieret af udenlandske virksomheder, som opererer i lande med væsentligt lavere omkostninger, hvorfor det lille forspring hurtigt bliver indhentet og overløbet. Ved at bygge på vores kulturelt betingede fleksibilitet og udvikle en innovativ industrikultur, der hele tiden er et skridt foran vores konkurrenter, skulle dansk industri på trods af sit relativt høje omkostningsniveau kunne bevare en førerposition.

En af præmisserne for politikeres og erhvervsfolks tro på Danmark som innovativ vinderation er altså en fleksibel social organisation blandt medarbejderne i de danske virksomheder, og denne præmis inkluderer en forestilling om danske medarbejdere som særligt nytænkende, idérige, selvstændige og omstillingsparate. Forestillingen herom vakte vores nysgerrighed, og vi besluttede os for at lave et studie af en dansk virksomheds innovationspraksis for at undersøge de sociale og kulturelle forholds betydning for innovation. Med en studievejleders mellemkomst fik vi etableret en aftale med Idéland, B&O's afdeling for design og konceptudvikling. Vi opholdt os på virksomheden i Struer i fem måneder, udførte forskellige opgaver for afdelingen og studerede samtidigt afdelingens sociale og kulturelle praksis.

VI PLEJER AT...

Vi skal se lidt nærmere på institutionsbegrebet, som har haft en central placering i vores undersøgelse af B&O's praksis. Begrebet institution kan bruges på to forskellige måder. Vi kender begrebet som udtryk for konkrete bygninger og virksom-

heder med veldefinerede formål, fx skole, ungdomsklub, daginstitution mv. Men i antropologien og sociologien anvendes begrebet institution også som udtryk for fællesskaber, der hænger sammen i kraft af nogle sociale og kulturelle konventioner og logikker, som fællesskabets medlemmer handler ud fra. Et fællesskab løser en række fælles opgaver og formål. Institutionen er 'måden man gør tingene på' i det sociale fællesskab og kommer til udtryk som en række adfærdsmønstre, som medlemmerne har etableret og vænnet sig til over tid. Institutionen repræsenterer en fælles viden og en fælles forståelse af den fælles virkelighed, og den konstituerer en række forskellige roller, som medlemmerne af fællesskabet kan indtage, og som forbinder medlemmerne i en bestemt social hierarkisk orden.

'Hvad man plejer at gøre, bliver som bekendt meget let til det, man bør gøre'. Institutionen repræsenterer således normer for, hvordan noget skal gøres, hvem der gør det, og hvornår det gøres.

Institutionelle regler og normer for adfærd er indforståede og selvfølgelige for medlemmerne, og de bliver derfor sjældent gjort til genstand for refleksion. Det er simpelthen vanskeligt at forestille sig, at tingene kan gøres på andre måder, og i den forstand bidrager de institutionaliserede logikker i fællesskabet til at opretholde en form for social kontrol over de enkelte medlemmer. Hvis de institutionelle praktikker alligevel fraviges og normer for handling derved overskrides, taler man om brud på den institutionelle praksis, hvilket ofte imødegås med tilsvarende institutionaliserede sanktioner. Tænk bare på skoleeleven, som i mange år er blevet sanktioneret, når han/hun sad uroligt på stolen, ganske enkelt fordi de institutionaliserede logikker og normer, skolens praktiske indretning osv. har gjort det vanskeligt at forestille sig, at læring kan foregå på andre måder end at have eleven siddende stille på en stol, opmærksomt lyttende til den talende lærer.

Set i dette perspektiv er en skole/ungdomsklub en institution i kraft af, at den rummer konventioner for handling, sanktionerede formål og sociale forpligtelser. På samme måde kan Idélands praksis på B&O betragtes som en institution. Selvom

der er tale om to meget forskellige verdener, har den kommercielle virksomhed og den pædagogiske institution dog det til fælles, at de begge er sociale fællesskaber, som løser bestemte opgaver og formål ud fra en institutionaliseret praksis.

NÅR 'PLEJER' MÅ LADE LIVET

Når samfundet og de grundlæggende betingelser for at løse fællesskabets opgaver og formål af forskellige grunde ændrer sig, opstår der et behov for, at de sociale fællesskaber udvikler deres praksis. Et godt eksempel er den digitale teknologi, som grundlæggende har forandret betingelserne for både Bang & Olufsens innovation, skolens undervisning, fritidsklubbens sociale fællesskab og pædagogik. Den digitale teknologis indtog i vores hverdag ændrer betingelserne for vores måder at handle på, vores opgaver, roller og indbyrdes relationer, dvs. alt det, som vi tilsammen kan betegne som vores sociale praksis. På grund af den teknologiske udvikling opstår der altså et behov for, at vi justerer vores sociale praksis. Tilsvarende har den tiltagende globalisering med dertil hørende indvandring af forskellige nationaliteter til Danmark, som samler sig i nye etniske grupperinger, skabt nye forventninger og behov for nytænkning i både erhvervsvirksomheder og pædagogiske institutioner. Den institutionaliserede sociale praksis rummer imidlertid en vis træghed, som bl.a. skyldes, at den måde, man nu en gang gør tingene på, ikke er ekspliciteret i skriftlige regler og aftaler, men eksisterer som en slags tavs viden mellem medlemmerne. Institutionaliserede roller, normer, forventninger og andre selvfølgeligheder er derfor vanskelige at kritisere og forandre på et rationelt grundlag. For at kunne forandre en institutionaliseret praksis må medlemmerne af det sociale fællesskab først bevidstgøre de institutionelle handlemønstre, roller, logikker og normer imellem sig. Dernæst må fællesskabet åbne sig for andre måder at handle og forstå sin praksis på. Bevidstgørelse og åbenhed er en forudsætning for at kunne forholde sig rationelt til forandring og udvikling i virksomheden eller den pædagogiske institution.

INSTITUTIONEN AFDÆKKES Gennem KOMBINATIONEN AF NÆRHED OG DISTANCE

Som skolelærere og studerende mødte Peter og jeg B&O's institutionaliserede prak-

sis med en forholdsvis åben og nysgerrig indstilling. Modsat de ansatte i Idéland havde vi den fordel, at vi oplevede Idéland for første gang. Vi havde ikke i forvejen kendskab til den kommercielle designverden og var derfor ikke på forhånd fanget ind af stedets egne selvfølgeligheder. Som den lille dreng i H. C. Andersens eventyr om 'Kejserens nye klæder' kunne vi stille alle de 'dumme' spørgsmål til medarbejderne og var således i et vist omfang i stand til at afdække og bryde med Idélands egne forforståelser. Naturligvis havde vi gjort os forestillinger om en udviklingsafdelings praksis, dvs. vi medbragte nogle forventninger og forforståelser, som i et vist omfang skyggede for en erkendelse af, hvad der reelt gik for sig på afdelingen. Ikke desto mindre skabte vi med vores undersøgelse et godt grundlag for at foretage det, som den franske sociolog, Pierre Bourdieu, betegner som et dobbelt erkendelsesbrud. Idet vi søgte at bryde med både Idélands forforståelser og vores egne, skabte vi et grundlag for at begribe Idélands institutionaliserede praksis.

Når den institutionaliserede praksis skal blotlægges, er det nødvendigt at søge bag om det, som alle finder er selvfølgeligt. Som antropologer går vi derfor til felten med en form for metodisk undren. Vi lægger mærke til nuanceforskelle i de svar, vi får fra forskellige slags ledere og medarbejdere, der ser den samlede praksis fra forskellige synsvinkler. Vi bemærker forskellene mellem det, der bliver sagt, og det, der reelt gøres. Vi forsøger at gå helt tæt på de mennesker, vi studerer, samtidigt med at vi skaber en analytisk distance. Ved at kombinere vores naive tilgang og systematiske undren med vores analytiske blik kan vi i et vist omfang afdække den institutionelle praksis.

INNOVATION PÅ BANG & OLUFSEN

Et eksempel på noget, der forbløffede os under vores ophold i Idéland, er, at man på afdelingen helt bevidst søgte at undgå kontakt med virksomhedens entusiastiske kunder og brugere, der angiveligt stod parat med masser af forslag til forbedringer og nye idéer til B&O's kommende produkter. B&O's brugere havde oven i købet samlet sig i digitale 'communities' på internettet, hvor de på yderst kvalificeret vis informerede hinanden om ældre og nyere produkter. Mange brugere på disse

websites gav tydelige signaler til, at de hellere end gerne ville stå til rådighed for B&O's udviklingsafdeling med deres idéer, erfaringer og indsigt i brugernes verden. Muligheden for at udnytte dette forum lå lige til virksomhedens højreben. Derfor undrede det os, at B&O's medarbejdere var blevet bedt om at holde sig væk fra dialogen med virksomhedens 'græsrodder', hvorved virksomheden måske gik glip af ganske gode idéer fra nuværende og fremtidige kunder. Vores undren forstærkedes af, at B&O deltog som oplægsholdere i konferencer om såkaldt 'brugerdrevet innovation', som er et af innovationsretorikkens mange mantraer, og at B&O derfor i forvejen fremstod som 'eksperter' på brugerinddragelse i udviklingsprocesser.

Vores undersøgelser viste, at der på B&O er tradition for, at en designer leverer forslagene til virksomhedens nye produkter. Udgangspunktet for et nyt produkt er derfor principielt den kunstneriske formgivning. Når designeren har besluttet det nye produkts form, farver, materialer og overflader, bliver virksomhedens mange forskellige tekniske medarbejdere sat til at 'udfylde' formen med de teknologiske løsninger, som skal gøre det nye apparat teknisk funktionelt. Denne praksis har på paradoksalt vis gjort det meget vanskeligt for organisationen at bevæge sig i den modsatte retning, dvs. starte med den teknologiske løsning og derefter tilføje formgivning etc. For det første har en designer på B&O som ophavsmand til succesfulde produkter en meget høj prestige på virksomheden, som han ikke ønsker at give fra sig. Virksomhedens ledelse er også interesseret i at fastholde designerens personlige prestige, bl.a. fordi virksomhedens brand i et vist omfang er baseret herpå. I PR-kampagner bliver designeren fremstillet som en eksklusiv 'kunstner', hvilket kan retfærdiggøre den relativt høje pris på B&O's produkter. For det andet er virksomheden ikke gearret til at opsamle og evaluere de mange nye idéer, der hurtigt vil blive ført på banen, hvis virksomheden 'tillader' sine mange teknikere at fremføre deres idéer. Af samme grund var det under vores ophold udelukket, at virksomheden skulle lytte til sine mange kunder og brugere på de digitale internetfora. Det var ligefrem tabu for medarbejderne i Idéland at agere på hjemmesiderne. Hvis en af ingeniørerne på B&O alligevel præsenterede sin idé til et nyt produkt, kunne det let blive opfattet som en provokation, et brud med den institutionaliserede praksis,

både af de øvrige medarbejdere og af designerne, der kunne finde på at nægte at samarbejde. Det var således paradoksalt nok tabu at få en god idé blandt ingeniørerne i Idéland. En af medarbejderne udtrykte det således: 'Man kan ikke eje en idé på Idéland. Man er nødt til at gøre en indsats for, at det bliver hele afdelingens idé, hvis man vil igennem med noget'.

Da designerne på B&O først og fremmest er formgivere og kun har et meget overfladisk kendskab til digital teknologi, er der gennem de seneste mange år opstået et mere og mere presserende problem. Virksomheden hænger fast i deres forældede produktserie, og den institutionaliserede praksis har svært ved at producere tidsvarende og attraktive digitale produkter, som kan konkurrere med f.eks. Apples Ipod, Iphone etc. Blandt ingeniørerne på virksomheden og blandt virksomhedens brugere findes der mange idéer til fornyelse, men de institutionaliserede normer og logikker gør det næsten umuligt for virksomheden at drage nytte af dem.

DEN INSTITUTIONELLE TRÆGHED

Eksemplet med B&O's træge udviklingspraksis er ikke enestående i erhvervslivet, hvor især ældre virksomheder ofte er 'ramt' af en institutionaliseret produktudviklingspraksis. Situationen er alvorlig for virksomhederne, da manglende fornyelse i produktudviklingen hurtigt fører dem ud i en økonomisk uholdbar situation. Den amerikanske og europæiske bilindustri er et andet godt eksempel på, hvordan institutionaliseret produktudvikling har vanskeligt ved at tilpasse sig samfundsmæssige forandringer. I dette tilfælde er det kombinationen af stigende oliepriser og nye politiske holdninger til klimaforandringer, der danner konteksten, og bilindustrien er i vanskeligheder til trods for, at denne samfundsudvikling længe har 'ligget i kortene'. I de pædagogiske institutioner er vi i disse år konfronteret med et lignende behov for udvikling af vores praksis. De pædagogiske problemstillinger er aktualiseret af den teknologiske og samfundsmæssige udvikling omkring institutionerne og forstærkes af vores institutionaliserede praktikers træghed, som gør det vanskeligt at omstille vores praksis. Både i skolerne og ungdomsklubberne har vi eksempelvis svært ved at omstille vores praksis, så den harmonerer med de mange sociale forskydninger,

der følger af den digitale teknologis indtog. Mobiltelefonen har fx ændret betingelserne for pædagogisk praksis i et omfang, som vi dårligt kan overskue.

Institutionelle konventioner og selvfølgeligheder bliver ofte set som en klods om benet på ny udvikling af en praksis, men man må i den sammenhæng ikke glemme, at institutioner er nødvendige forudsætninger for, at fællesskaber overhovedet kan fungere. Uden faste handlings- og rollemønstre er det vanskeligt overhovedet at forstå hinanden og løse opgaver sammen på en nogenlunde rationel måde. Det handler derfor ikke om at standse fællesskabets tendens til institutionalisering, men snarere forstå, at konsensus omkring handlemønstre, roller, normer mv. er nødvendige for at et fællesskab kan fungere. Som praktiske og producerende sociale fællesskaber med behov for at udvikle sig i takt med et større samfund kan pædagogiske institutioner med fordel interessere sig for de forforståelser og selvfølgeligheder, som knytter sig til deres egen praksis. En sådan interesse for at undersøge sin egen praksis med en nysgerrig, spørgende og undrende tilgang kan desuden bidrage til at kvalificere begreber som f.eks. innovation, fleksibilitet og omstillingsparathed, som spiller en vigtig rolle i retorikken omkring det moderne arbejdsmarked og institutionsliv, og dermed indirekte også har betydning for et moderne børne- og ungdomsliv.

HER KAN DU LÆSE MERE - LITTERATURFORSLAG:

Berger, Peter & Thomas Luckmann (1966): *'The Social Construction of Reality'*. Penguin Books. London

Douglas, Mary (1986): *'How Institutions Think'*. Syracuse University Press. New York

Gulløv, Eva (2004): *'Institutionslogikker som forskningsobjekt'*. I: Madsen, Ulla Ambrosius: *'Pædagogisk antropologi – refleksioner over feltbaseret viden'*, Hans Reitzels Forlag, København

Højlund, Susanne & Gulløv, Eva (2006): *'Feltarbejde blandt børn – Metodologi og etik i etnografisk børneforskning'*, Forfatterne og Gyldendalske boghandel, København

Jenkins, Richard (1996): *'Social Identity'*. Routledge. London

Ungeinddragelse eller ungeudpegelse?

Som projektet skred frem drejede vores fokus sig i retning af ungeinddragelse. Vi har brugt interviewformen flittigt til at gå på opdagelse i de unges verden med temadrevet indflydelse og medbestemmelse over eget liv på forskellige sociale arenaer som vores rettesnor. Det gav megen ny indsigt. Eksempelvis erfarede vi, at en del unge oplever meget begrænset medindflydelse i sportsforeningerne, hvilket tilsyneladende kan være befriende for dem. Som en pige i 9. klasse udtrykte det: *'Det er faktisk meget skønt, at man ikke bestemmer så meget til håndbold, for der er jo så mange ting, man skal vælge mellem og tage stilling til andre steder i sit liv'*. En anden arena for potentiel medindflydelse, vi har spurgt ind til, er elevrådet: *'Elevrådet er sådan noget useriøst noget med små børn, der sidder og prædiker om, at de vil have swimmingpool i skolegården'*, svarede en dreng i 9. klasse, da vi spurgte ham om hans oplevelse af elevrådet. Hans udsagn repræsenterer faktisk en generel holdning omkring elevrådet blandt de mange unge, vi har interviewet og talt med. Yderst tankevækkende, da elevrådet jo er et organ til elevernes aktive deltagelse i beslutningsprocesser i folkeskolen!

Med projektet har vi udviklet en konkret skabelon for samtaler med de unge i forhold til ungeinddragelse. Vi arbejder nu på bl.a. at bringe den i anvendelse på en skole i Århus, hvor der arbejdes med at skabe et nyt ungemiljø, som de unge selv skal være med til at indrette og skabe formen på. Her skal et mindre antal unge, som vi finder egnede og modne til opgaven, udpege en gruppe på ca. 20 unge, som skal deltage i arbejdet med etableringen. Udvælgelsen skal ske ud fra en række kriterier, som sikrer at gruppen bliver sammensat, så den i videst muligt omfang afspejler samfundets generelle sociale sammensætning. Hermed håber vi at ramme en balance mellem *ungeinddragelse* og *ungeudpegelse* i erkendelse af, at ungeinddragelse kræver voksen hjælp og støtte i den opstartende fase.

Peter Lilleheden, projektleder

07 TEMA: Ungeinddragelse

Børn og unge skal inddrages

Vi kan se, at der hvor de unge bliver inviteret til at deltage, og der hvor deres mening bliver taget alvorligt, ja det er der, hvor de unge gider komme igen og være aktivt deltagende. Men vi skal turde give slip og turde være villige til at give de unge den indflydelse, som de gerne vil have, når de kan se, det giver mening for dem.

Af Irena Kjærgaard, konsulent v/ Videnscenter for Pædagogisk Udvikling, Børn & Unge Århus Kommune

Århus Byråd har som væsentlig del af Børn & Unge-politikken fastslået at børn og unge skal inddrages i forhold der vedrører dem. Byrådet har med vedtagelsen af børn og unge-politikken altså også pålagt sig selv at arbejde efter de gode intentioner og mål, som politikken indeholder.

I Børn og Unge er det således vores fornemste opgave at leve op til de ambitioner, som Børn & Unge-politikken står for. Det vil sige, at vi voksne skal tage vores 'børne og unge-briller' på, hver gang vi igangsætter ny tiltag, som har betydning for børn og unge i Århus. Det er ikke nok at tro, synes og mene, at det her tiltag vil gavne børnenes udvikling og stimulere deres lyst til at være sunde, engagerede, livsduelige, sociale medborgere, hvor lysten til at lære og udvikle sig er i højsædet. Nej, vi skal inddrage repræsentanter for børnene/de unge, nedsætte 'ekspertpaneler' og også offentliggøre hvilke ønsker og ideer, der er kommet frem og hvilke, vi vælger at igangsætte. Det vigtigste er dog her, at børnene og de unge kan se, at netop deres mening har betydning, og at deres idéer bliver brugt konstruktivt.

BØRN OG UNGE-BYRÅD

De unge skal opleve sig som demokratiske medborgere i en by, hvor de unges meninger tages alvorligt. Det kommende børn og unge-byråd vil blive en relevant børnepolitisk sparringspartner for Byrådet. Valget til børn og unge-byrådet skal foregå i alle 13 områder i Århus, som både skal have valgt medlemmer og suppleanter. De unge skal have en demokratiansvarlig voksen, som skal sikre at de unge har et 'støttebagland' - et bagland, hvor de kan debattere, hvad der er vigtigt for de unge netop nu at have fokus på, og hvad der dermed er vigtigt at bringe til debat i børn og unge-byrådet. Er det, at de mangler et sted at mødes, nogle bedre lokaler, et fællesmadlavningsted, et fodboldhold for piger osv.? De unge skal dermed opleve, at de ikke er alene, men at de har en gruppe, et bagland, bag sig.

Børn og Unge vil gøre brug af de unge fra børn og unge-byrådet, som kommer til at repræsentere alle børn og unge i byen. Det betyder, at de unge vil blive indkaldt til møder med fx forældreorganisationerne, møder med dagtilbud og skoler, være deltagere i konferencer hvor de møder andre børn og unge, men ikke mindst vil medlemmerne af børn og unge-byrådet deltage og inspirere byrådet til at træffe bedre børnepolitiske beslutninger. Rådmanden har indført to årlige møder med elevrådene. Disse møder handler om at fortælle og informere repræsentanter fra elevrådene om de tiltag, som Børn og Unge har tænkt sig at iværksætte eller er ved at iværksætte.

Mødernes vigtigste formål er den gensidige dialog mellem rådmand og elevråd. Emner der har været debatteret har været det kommende børn og unge -byråd, sundhed, læringsstile og 'Rull' ('Rum til leg og læring'. Projektet har 8 børn/unge siddende i baggrundsgruppen, som medlemmer på lige fod med de voksne). Møderne har været præget af et højt energiflow, og ikke mindst rådmanden er gået beriget hjem fra disse møder.

ALTERNATIVE MÅDER TIL UNGEINDDRAGELSE

Vores erfaring er, at ikke alle børn kan fanges ind og dermed opleve sig som de-

mokratiske medborgere i projekter som ovenstående. De skal inspireres på andre alternative måder, som stiller ny krav til de voksne. For hvordan? Her handler det om at møde de unge der, hvor de er, og sammen med de unge undersøge hvad og hvordan, de gerne vil kunne give deres mening til kende. Vi har i Børn og Unge forsøgt i forbindelse med debatperioden om børn og unge-politikken at gå alternative veje for ungeinddragelse. Vi har bl.a. haft en Freestylrap-konkurrence om det gode børn- og ungeliv i Århus. Succesen med dette var så stor, at den blev gentaget i Rådhushallen.

Vi planlægger at lave en 'megacafé' med 800-1000 unge, hvor de unge får stillet spørgsmål om Århus og hvilke tanker, de har, for at gøre Århus til en bedre by at være barn og ung i. Opsamlingen fra dette skal indgå i det videre arbejde med at få Århus til at være 'den bedste by' for alle vores knap 60.000 børn og unge.

Århus Festuge har i år nedsat en baggrundsgruppe, som sammen med Festugen skal initiere gode forslag til en tryk, alkoholfri og spændende festuge. Vi ved at 'ung til ung' også er en metode, som vi sammen med de unge kan arbejde videre med og netop 'ung til ung' er særlig vigtigt i teenageårene, hvor forældre og lærere træder i baggrunden, og venner og kammerater og deltagelse i ligeværdige fællesskaber er primært for de unge.

Fritids- og ungdomsskoleområdet er gode til at få fat i mange unge, men måske der også her skal nytænkes, så de unge opretholder lysten til at komme i de lokale klubber?

VILJEN ER DER

Vi har ikke fundet nøglen til den optimale inddragelse, men vi har viljen og arbejder på det.

Det vigtigste er dog, at børn og unge IKKE kun skal inddrages i forhold, der vedrører dem, og at inddragelsen er ment alvorligt og altså ikke bare pseudodemokrati.

Hvad gør vi andre, mens de unge kommer til sig selv?

Kan man forestille sig, at skoler, klubber og ungdomsskoler skal hjælpe børn og unge til at blive selvstændige, myndige og ansvarsfulde personer uden at tage dem med på råd og drage dem ind i hverdagens beslutninger, store som små? Og hvad skal der til for, at børn og unge 'kan være med'?

Af Anja Madsen Kvols, folkeskolelærer og cand. pæd. i generel pædagogik, medlem af projekt 'Mellem Verdener's teoretiske erfaringsgruppe

AT KOMME TIL SIG SELV

At komme til sig selv handler både om at være i en proces, en dannelsesproces, og om at blive en slags produkt, en person. Men det handler også om at danne sig og at blive dannet, altså noget de unge gør aktivt, og noget vi andre gør ved dem. Dannelsesprocessen har karakter af at danne en personlighed. Ungdommen er vel om nogen afsøgningens periode og en helt særlig tid: Bl.a. en tid til at afprøve grænser, til at spejle sig i kammerater og idoler (frem for forældre), til at drømme osv. Og til at lære at navigere i et hav af muligheder med de valg og fravalg, der hører til. Et grundlæggende fænomen for personlighedens udvikling er tillid. Tillid er en tiltro til konkrete personer i ens liv (venner, forældre, pædagoger, lærere) og en tiltro til at verden omkring en som sådan vil én det godt. Den tiltro kan hjælpe de unge til at vove sig ud i nye og måske hidtil uerfarede situationer ved at 'sætte parentes' omkring fx deres usikkerhed, uvidenhed eller manglende evne til at gennemskue, hvad der er gang i. På den måde er tillid en slags forudsætning for engagement. Her tænker jeg mest på det engagement, der ligger i at være med til at forme sit eget liv og de rammer, det udspiller sig i. Altså at kunne 'være med' og være medbestemmende.

Produktet af dannelsesprocessen er som sagt den person, der gennem processen tager form.

For os der arbejder pædagogisk er der imidlertid indbygget en vanskelighed i forhold til denne 'kommen til sig selv': På den ene side skal de unge som endemål kunne klare sig selv og træffe beslutninger, der tager hensyn til såvel dem selv som deres omgivelser. Det kræver frihed for de unge til at boltre og øve sig, lang snor, men også en portion is i maven på os voksne omkring dem. Samtidig må vi tage de unge i hånden, give kort snor, give dem snævre rammer, stilladser at kravle op ad, opdrage på dem, være autoriteter og rollemodeller for dem og insistere på at sætte en dagsorden for dem. Det kan snarere kræve en engels tålmodighed.

ALTID HENSIGTSFULD

Pædagogisk arbejde har altid en slags dagsorden eller en intention. Punktum. Den gældende og ofte mest overordnede intention for pædagogisk arbejde kan som regel findes i politikker og love. Som lærer på en skole kan man fx finde den overordnede intention med det pædagogiske arbejde med eleverne i folkeskolens formålsparagraf, som indleder hele folkeskoleloven. Formålet med folkeskolen er at danne aktive borgere til det demokratiske samfund; borgere, der er handlekraftige, selvbestemmende og medbestemmende.

For at kunne agere som en sådan demokratisk borger, må man besidde en række nødvendige delkompetencer, som både er faglige, personlige og metoderiske: Man skal kunne skrive og læse, kunne kommunikere og formulere sig, være kreativ, være et socialt væsen og meget mere. Men det er ikke tilstrækkeligt i sig selv: Disse kompetencer fungerer dels i samspil med hinanden og gør én til et 'livsdueligt menneske', men de fungerer kun optimalt på et grundlag af selvtillid og tillid til fællesskabets muligheder.

Dette psykologiske grundlag, det her fundament af tillid, er altså igen en vigtig faktor, når de unge skal 'kunne være med' i et demokratisk samfund.

Her peger jeg på skolens og institutioners opgave og funktion som demokratiske 'øvelokaler', der er medvirkende til at indfri to behov: Dels børnenes og de unges

behov for at have medejerskab og 'noget at skulle have sagt' i forhold til deres hverdag og nærmeste omgivelser og dels det demokratiske samfunds behov for selvstændige, myndige borgere.

På den måde har de erfaringer med inddragelse og medbestemmelse fra klubben, skolen og ungdomsskolen altså betydning for, hvilke aktivt deltagende borgere, der kommer ud af systemet i sidste ende. Og næste skridt er, at de unge har betydning for, hvilken type demokrati, der bliver den fremtidige: Demokrati er nemlig noget, der både skal erfares og videreudvikles.

KAN DET BETALE SIG AT 'VÆRE MED'?

En forudsætning for, at børn og unge vil 'være med' og lade sig inddrage, er deres følelse af overhovedet at kunne være med til at gøre en forskel.

Følelsen af at have muligheder for at påvirke egne omgivelser må nødvendigvis være til stede. Dertil hører dels en portion viden og dels en portion 'fornemmelse for spillet' som grundlag for overhovedet at kunne tage stilling til sig selv og sine omgivelser. Når et elevråd eksempelvis kræver, at der skal være swimmingpool i skolegården, tyder det på en manglende sådan 'feel for the game'. Det har både noget med at få afstemt forventningerne til en selv at gøre, men handler også om realistiske forventninger til ens omgivelser.

Næste skridt er, hvad man kunne kalde handleressourcer, når man har indkredset en forventning til ens omgivelser. Hvis vi forestiller os, at 10.b bliver enige om, at det er rimeligt at stille krav om SU til 10. klasseselever, hvor går man så overhovedet hen med det krav? Og i hvilken form skal det formuleres for at slå igennem? Det er altså nogle interne kompetencer, der må være til stede for at kunne 'være med'.

Men der hører også en ekstern side til. I den anden ende er det nødvendigt, at de unge bliver mødt med lydhørhed og oplever følelsen af påvirkningsmuligheder. Det vil sige, at de unge har mulighed for at komme til orde og blive hørt. Så når de unge

spørger: Kan det betale sig at være med? Må vi voksne være med til at lade det *kunne* betale sig at 'være med'. Ved en hurtig cost-benefit-analyse fra de unges side må 'benefit' altså nødvendigvis være større end 'cost'. Her mener, jeg, at 'vi andre', lærere, pædagoger, forældre osv., omkring de unge må være behjælpelige.

Når processen er i gang fungerer den som en positiv spiral: Erfaringer med at 'være med' og være medbestemmende er motiverende for fortsat at deltage aktivt. Og flere erfaringer giver yderligere indsigt i, hvordan beslutningsprocesser kører, 'feel for the game'. På den måde bliver de unges 'demokratiske selvtillid' stivet af.

DET KAN IKKE VÆRE ANDERLEDES...

Det *kan* ikke være anderledes, end at skolen, klubben, ungdomsskolen og forældre – os voksne omkring børnene og de unge – må tage dem med på råd og drage dem ind i hverdagens beslutninger, store som små.

Det er den voksne, der må lede og tage ansvaret, samtidig med at lytte og inddrage de unge. Det er med andre ord den voksnes opgave at forsøge at placere stjernerne, så de kan nås af de unge.

En pædagogisk grundsætning hedder: Det kan ikke være anderledes, end at det kun kunne være anderledes. Med det menes, at det er den voksnes tunge åg at tænke sig godt om – hele tiden. Stille spørgsmål og sætte spørgsmålstegn ved sin egen praksis: Kan jeg gøre det anderledes og bedre? Inddrager jeg de børn og unge, jeg har med at gøre i hverdagens beslutninger, store som små? Opdrager jeg dem altså til demokrati?

På den måde rimer inddragelse og opdragelse (næsten) på hinanden.

HER KAN DU LÆSE MERE – LITTERATURHENVISNINGER:

Jacobsen, Christiansen & Jespersen (2003): *'Mød eleven. Lærers vej til demokrati i klassen'*. Hans Reitzels Forlag

At overskride mentale matrikler

Det at operere i et helt fritids- og ungdomsskoleområde med helhedstænkningen som udgangspunkt kræver en hel del foderarbejde i forhold til at skabe konkret samarbejde og naturlig kontakt mellem de forskellige institutioner og faggrupper i det administrative område. Det skyldes, at institutioner har det med at skabe følgende:

Fælles fortælling(er): 'Kan I huske dengang...'

Typificerede handlinger: 'Sådan plejer vi at gøre her på stedet.'

Roller: 'Det plejer Poul altså at tage sig af.'

Afgrænsning: Lukker sig om sig selv (fysisk på matriklen og mentalt i form af 'os' og 'dem' tænkning).

Egne selvrefererende 'virkeligheder': 'Sådan er det bare, basta!'

Dette giver nogle udfordringer, når man skal arbejde sammen på tværs.

I projektet gjorde vi det, at vi etablerede vores 'udviklingsgruppe' med repræsentanter fra otte forskellige faggrupper for at få vores arbejde belyst fra andre faggrupper og sociale arenaer. Det gav os nogle gode idéer og vigtig indsigt og erkendelser. Vi har holdt en pædagogisk temadag for alle pædagogiske ansatte i UNG i 12 under titlen: 'Kend din kollega', der havde til formål at skabe tættere relationer mellem de ansatte i de forskellige institutioner i området. Desuden har vi på temadage arbejdet med bl.a. at skabe kompetenceprofiler og en fælles idébank på tværs af hele området. Dette som en del af selve driftsenheden i UNG i 12, hvor idéerne og inspirationen dertil er opstået som et appendiks på projektet. Arbejdet med disse tiltag mangler fortsat en hel del i at blive færdigudviklet og implementeret i praksis.

Projektet har genereret nogle ledelsesmæssige erfaringer, som du kan læse om i dette tema.

Peter Lilleheden, projektleder

08 TEMA: Ud over hegnet

Undskyld forstyrrelsen – et ledelsesperspektiv

Hvordan kan vi som fritids- og ungdomsskoleområde følge med og rent faktisk give børnene og de unge et helhedsorienteret og inddragende tilbud? Her kan metoderne og tankerne bag 'Mellem Verdener' byde ind. I en travl hverdag præget af opgaver omkring den daglige drift er det sundt med de forstyrrelser, antropologien som en 'sten i skolen' kan give. Den kan hjælpe os til at spørge: Kan vi tænke og gøre det, vi gør, anderledes og bedre? Og så kan den hjælpe med at finde svar.

Af Jette Dahl Nielsen, fritids- og ungdomsskoleleder, UNG i 12

TANKER TIL TIDEN

En af mine bevæggrunde for at vi overhovedet skulle give os i kast med pilotprojektet 'Mellem Verdener' var, at vi står overfor en udfordring i forhold til en helhedstænkning, der præger arbejdet med børn og unge fra 5. klasse – 18 år.

En anden bevæggrund er, at vores målgruppe ikke kun rummer de børn og unge, der er i klubberne og i ungdomsskolerne. Men også dem, der ikke kommer der: Altså hvordan kan vi målrette vores tilbud, så de også dækker deres behov? I forlængelse heraf ligger der også en stor udfordring i at få fat i den ældre del af vores målgruppe. Vi har virkelig brug for nogle andre og nye metoder til de unge. Her kom 'Mellem Verdener' ind som et frisk pust, der netop kunne inspirere os til at tænke nyt.

STENEN I SKOEN

'Mellem Verdener' tager udgangspunkt i antropologiske undersøgelsesmetoder kombineret med personalets praktiske kompetencer og erfaringer. På det grundlag har vi i projektets forløb afprøvet forskellige metoder. Det har været berigende at have mange forskellige faggrupper ind over projektet, og det har netop gjort det muligt for os at se på børnene og de unge fra lidt skæve og anderledes vinkler, end vi plejer. Her kommer antropologien netop til sin ret. Ved at lade os inspirere af den måde at tænke på har vi fået sat andre vinkler på praksis.

Det er nødvendigt, at vi sætter vores egne forforståelser i spil, hvis vi skal følge med de unge og ind imellem være et skridt foran dem. Vores egne tanker om det at være ung, om det gode fritids- og ungdomsskoletilbud, og om det at inddrage de unge kan ofte hurtigt falde for en forældelsesfrist. På den måde er de antropologiske 'forstyrrelser' sunde for os, fordi det også handler om at få kigget på os selv og vores forestillinger om verden. Stenen i skoen skal få os til at stoppe op og få sat ord på vores udtalte forforståelser og know-how om børn og unge.

I nedskæringsperioder er denne tilgang også oplagt: Kan vi forstyrre vores billede af, hvordan vi mener, fritids- og ungdomsskoletilbuddet bør se ud og i stedet undersøge, om der er noget, vi kan gøre for færre ressourcer, men hvor børnene og de unge bliver mere medinddraget?

UNGDOMSLIV PÅ KRYDS OG TVÆRS

Tværfagligt samarbejde har været kendetegnende for projektets forløb – dels på tværs af området og dels på tværs af faggrupper. Vi har hele tiden forsøgt at købe de bedste ind til de forskellige opgaver, og når så opgaverne er løst, har det været farvel og tak, og næste mand har så stået klar til det kommende sprint.

Vi har ikke i det daglige så stor mulighed for at hæve os op over hverdagen og den almindelige udvikling. Det kræver eksterne midler fx til en fuldtids-antropolog eller -konsulent. Derfor er det nødvendigt og en rigtig god idé at søge sådanne midler.

Vi har derudover dels haft held til at trække på forskellige faggruppers velvillige interesse for projektet i forhold til afgrænsede opgaver, fx en teoretisk erfagruppe bestående af en håndfuld forskellige kapaciteter fra forskellige uddannelsesinstitutioner og videnscentre mv. Og dels har vi som beskrevet taget folk ind i projektet dér, hvor de har kompetencer. Det har været en stor styrke for projektet, da det er vokset i uforudsete retninger, og de involverede har kunnet gøre det, de er bedst til. Der har været en fuldstændig åben tilgang i projektperioden, hvor meget få har haft den fulde indsigt i projektet som helhed, men indgående kendskab til deres egen del i det. Derudover har vi knapt vidst, hvem der var med i næste uge, hvilket har været fantastisk berigende.

Som fritids- og ungdomsskoleleder var det vigtigt for mig at få et projekt op at stå, som ikke er bundet op på én afgrænset institution. Et projekt som 'Mellem Verdener' kan på sigt ændre nogle handlemåder i hele organisationen, så vi på tværs af områdets geografi kan sætte børnene og de unge i fokus og i fællesskab finde ud af: Hvad er jeres behov? Og hvilke af vores kompetencer har I brug for? 'Mellem Verdener' handler altså ikke kun om at nedbryde grænser mellem børnene/de unges verdener og vores verdener som fagpersonale, men også personalegrupper imellem.

Det tilknyttede personale til 'Mellem Verdener' har fået prøvet sig selv af i nogle situationer, som måske er lidt uvante for dem. Her er det vigtigt, at lederne bakker op omkring denne proces og tilbyder personalet en form for sparring. Personalet prøver ting af, som man måske ikke lige er vant til, og det er udviklende og usikkert på samme tid. Jeg tror, det er sundt at blive udfordret på sin faglighed, men det er vigtigt at personalet klædes ordentligt på, så det bliver en positiv proces.

BØRN OG UNGE SOM EKSPERTER I DERES EGET LIV

Det er vigtigt for mig, at børnene og de unge rent faktisk kommer til orde og bliver opfattet som eksperter i deres eget liv. Det er min vurdering, at der faktisk er mange, der er kommet til orde, også unge som vi ikke har i vores tilbud. De er kommet til

orde i en anden sammenhæng end normalt i fritids- og ungdomsskoleregi, fx på temadage i skolen eller på weekendtur.

Med 'Mellem Verdener' handler det om børnene og de unges generelle synspunkter - om deres liv, drømme og behov. Dét er så blevet udgangspunktet for aktiviteter og ikke udelukkende den anden vej rundt. Styrken i pilotprojektet har været, at vi har arbejdet ud fra forskellige metoder, som giver børnene og de unge mulighed for at arbejde med forskellige udtryksformer: Nogle gennem billeder, andre gennem essays eller interviews og nogle igennem sang. Det handler om at finde ud af, hvor de er stærkest, og hvor de synes, de har lettest ved at give udtryk for holdninger til deres eget liv. Lad mig komme med et eksempel: Vores fotoøvelser med børnene og de unge handlede ikke så meget om teknik, men i højere grad om indholdet: Hvad giver mening for mig? Hvad er frihed? Hvad er hygge? Hvad er indflydelse? På den måde blev præstationselementet fjernet, da det ikke handlede om at tage det bedste billede eller lave det fedeste sang - men om hvad det er, der betyder noget for mig som barn og ung, og hvad kan jeg sige med det? På den måde skabe nogle gode rammer, så flere og i bedste fald alle kan være med.

Mit indtryk er, at børnene og de unge i forbindelse med 'Mellem Verdener's initiativer føler sig taget alvorligt og lyttet til. Vores opgave er så at følge op på det, så vi kan lande det et sted, hvor vi tager de ting med, der giver mening i den daglige drift og løfte vores tilbud ud fra det, men samtidig bevare et realistisk overblik, da vores resourcer er begrænsede.

Det handler om at møde målgruppen på dens betingelser - måske er der et initiativ, der fungerer i år, mens der til næste år skal noget helt andet på menuen. Det kræver fleksibilitet både på personale- og ledelsesmæssigt niveau.

DER, HVOR SKOEN TRYKKEDE – LEDELSESMÆSSIGE UDFORDRINGER

Naturligvis er der forskel på, hvordan elementer fra projektet implementeres. De mere afgrænsede elementer som 'Adgang til en årgang' eller en weekendtur kræver

en stor forberedelse, men er derefter hurtige at implementere. Andre elementer er mere abstrakte som fx 'Den pædagogiske værktøjskasse i praksis'. Her kræves mindre forberedelse, men implementeringsperioden er til gengæld meget længere, idet elementerne handler om en særlig tilgang til de unge. Jeg er af den overbevisning, at samtlige initiativer har en effekt i forhold til børnene og de unge, men som organisation som sådan kommer der først rigtig gang i svingningerne efter en længere periode med afprøvning af den nye pædagogiske praksis. Derfor er det vigtigt at væbne sig med tålmodighed og give projektet den plads, der kræves.

En anden gang vil jeg som leder være mere skarp i forhold til at gøre det klart for personalet, hvad der er frivilligt, og hvad der ikke er. Som projektleder har man ikke en kasket på, hvor man kan tage sådan nogle ledelsesmæssige beslutninger. Det skal være klar fra starten, hvilken rolle ledere og medarbejdere har.

'Mellem Verdener' har som beskrevet ikke været bygget op omkring én projektgruppe, der fulgte projektet fra a – z, men snarere har det været en hvirvelvind med mange forskellige mennesker ind over. Det har været fantastisk berigende og meget spændende, men det er min erfaring, at en massiv formidling fra lederside ud til organisationen er vigtig. Som leder er det vigtigt at tydeliggøre over for personalet, hvilke forventninger jeg har til dem i forbindelse med projektet, samtidig med at jeg skal gøre det tydeligt, på hvilket niveau de forskellige medarbejdere skal gå ind i projektet. Den enkelte medarbejder skal bidrage dér, hvor kompetencerne ligger.

AFSLUTTENDE BEMÆRKNING

Vi skal turde at udfordre os selv og hinanden i det pædagogiske praksisfelt. Det handler om at reflektere over vores vante praksis og stoppe op og spørge: Hvorfor? På den måde kan vi åbne for nye vinkler, viderebygge på den gode praksis, der allerede er – og følge med tiden og arbejde ud fra den fælles platform, at børn og unge er eksperter i deres eget liv. Selv om – og netop fordi - det forstyrrer det, vi plejer at gøre.

Afrunding

Af Peter Lilleheden, projektleder

Vi mangler stadig en del i at nå i mål med dette projekt og få det forankret i praksis. Måske det aldrig skal nå helt i mål, for målet flytter sig vel også konstant. Vi har bevist været afsøgende og åbne, og ikke alle har undervejs vidst eller forstået, hvor vi ville hen med dette projekt, og nogle har undrende betragtet os. Vi har konsekvent ladet de unge vise os vejen, og vi har således konsekvent fulgt deres til tider slingerende spor. Desuden har vi satset bredt og gået mange nye veje samt fulgt mange forskellige interessante og ukendte spor. Det har også betydet, at nogle af de forfulgte spor har vist sig at være blinde spor. Nogle af vores idéer og tiltag har således vist sig ikke at være anvendelige, at de har krævet mere tid end forventet, eller at tiden endnu ikke har været moden til dem. Sådan er det, når man arbejder med at skabe nyt. Man vinder noget på gyngerne og taber noget på karrusellerne. Sådan vil det altid være. Det kan godt være lidt hårdt, men vi har villet det.

Vi har bevæget os mellem mange forskellige verdener. Mellem aldersmæssige, eksistentielle, faglige, etniske, sociale verdener osv. og er hele tiden blevet klogere på, hvad det vil sige at være ung i dag. Vi har nu skabt et godt og interessant fundament for videre udvikling af arbejdet med ungeinddragelse i UNG i 12. Vi mener, at et sådan stykke arbejdet vil være relevant, overkommeligt og muligt for andre end os at gennemføre. Derfor har vi valgt at lave denne bog. Vi håber, at du har fundet bogen såvel inspirerende som anvendelig i forhold til den praksis, du yder din daglige indsats i.

Skulle du have spørgsmål af den ene eller den anden art, det være sig spørgsmål om hvordan du selv kan gennemføre noget lignende i din praksis eller spørgsmål af den mere forundrede art, skal du være mere end velkommen til at kontakte os.

Vi vil slutteligt gerne rette en stor tak til de mennesker, der villigt og åbent har lagt tid, kræfter og deres dyrebare tid i at støtte dette projekt.

KAN VI VÆRE MED?

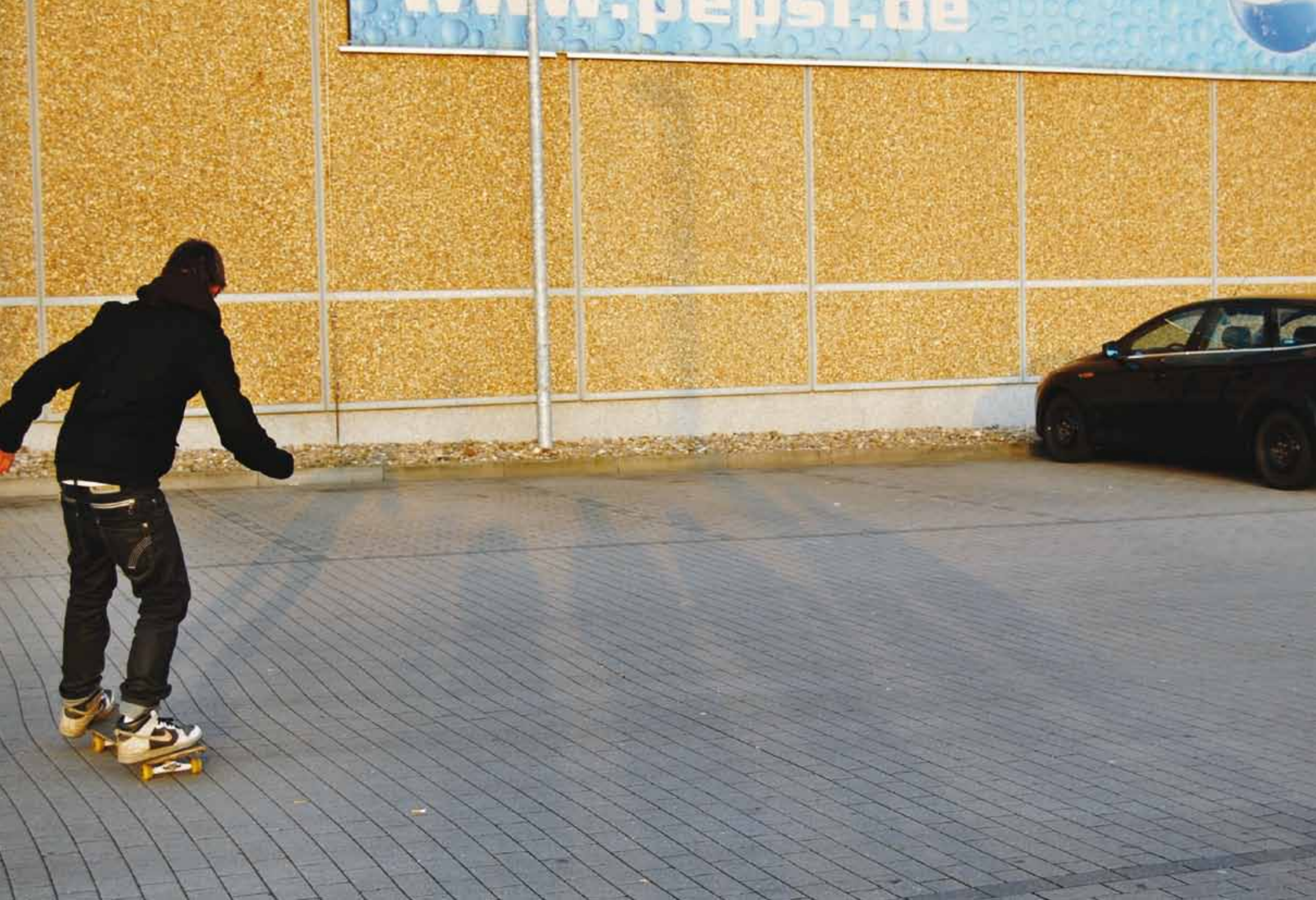
Ungdommen er en forunderlig, foranderlig, vidunderlig, krøllet, til tider kaotisk og desværre også for nogle en smertefuld og svær periode. Det er en tid, hvor forandring på alle niveauer synes at være en grundpræmis. Vi må derfor i vores arbejde med de unge være villige til at finde den ydmyghed, forundring, fleksibilitet og åbenhed, der skal til for at forstå de unge og de verdener, de er eksperter i, nemlig deres egne. Det skal vi, således at vi kan arbejde konkret og målrettet med aktivt at inddrage dem i de demokratiske processer, der omgiver dem og hjælpe dem på vej til at blive reflekterede, kritiske, nysgerrige, handlekompetente og aktive deltagere i det samfund, de vokser op i og ind i. Det kan være svært at gøre i praksis, fordi vi så gerne vil opdrage på dem, markere grænser for dem og vise os som autoriteter overfor dem, men også fordi vi har travle hverdage med konstante praktiske løsninger, der skal findes, mål, der skal nås, fagplaner, der skal følges, budgetter og tidsrammer, der skal overholdes osv. Som bogens forside symboliserer, må vores fornemste opgave derfor være at definere de pædagogiske rammer på en måde, så de er synlige og tydelige for de unge på de rette og mest relevante steder. Og samtidig på en måde, så de definerer et tydeligt omrids i forhold til de øvrige sociale arenaer, de unge bevæger sig på. Rammer, som de unge selv kan forholde sig til og overskride i deres bevægelse mellem verdener. Vi skal også selv huske at lade os friste til en gang i mellem at slå autopiloten fra, forlade vores faglige og pædagogiske komfortzone og 'tænke ud af boksen' i forhold til de pædagogiske rammer, vi skaber for de unge, så vi hele tiden kan være med. Det skylder vi de unge.

Og så skylder vi også de unge ikke at have så travlt på deres vegne og teste, evaluere og skubbe til dem i ét væk, så de ikke når at være unge, mens de er det. Som Christian fra 8. klasse udtrykker det i et essay skrevet på baggrund af dette projekt: *'De [unge] bruger så meget tid på at få en god uddannelse og så meget tid på at planlægge deres fremtid, at de måske løber tør for tid, inden de rigtigt når at komme i gang med deres liv'*. Det ville da være synd og skam, hvis vi ikke forstod de unge godt nok til at vide, at deres attituder og udsagn som dette ikke er udtryk for slendrian og dovenskab, men faktisk er udtryk for, at de er i stand til selv at forundres

over det liv, de lever og den verden, de vokser op i. Det er her incitamentet til det aktive medborgerskab opstår, nemlig gennem kritisk refleksion og stillingtagen til den omgivende verden. Der hvor de unge viser, at de ikke bare flyder med strømmen, men faktisk kigger sig omkring og lader sig forundre over den måde, tingene foregår på. Det er her, de unge øver sig i at tegne de søkort, de skal navigere efter på livets store ocean. Vi kan give dem redskaberne til at navigere og lære dem at bruge dem, men vi kan ikke give dem søkortene, de skal navigere efter. De forandres alligevel konstant, så dem skal de unge lære selv at tegne og løbende justere. Vi kan bl.a. hjælpe dem med at træne deres evne til at navigere på egen hånd ved, så ofte det er muligt, at inddrage dem aktivt i udformningen af de pædagogiske praktikker, aktiviteter og rammer, der omgiver deres hverdag i skolerne, klubberne og ungdomsskolerne. Det er det, vi har forsøgt os med på dette projekt. De unge fortjener åbenhed og anerkendelse fra vores side, for det er faktisk *dem*, og ikke os, der er eksperterne i at være unge og i at være dem selv på deres færd og opdagelsesrejse 'mellem verdener'.

09 Tiden

Tiden er timet perfekt. Den vil altid ramme det rigtige klokkeslæt, aldrig være forsinket, og aldrig møde op for tidligt. Alligevel er tiden en tung byrde, der ligger på dine skuldre. Den giver dig et konstant pres. Dermed må du hele tiden følge med, da du ikke kan snyde den. Hvor mange gange har du ikke lige ønsket, at døgnet var en time længere, eller at man kunne sove fem kvarter i timen? Du og tiden går hånd i hånd og følges ad. Tiden kan også være en mur. Det vil sige, den kan bremse dig. Træde ind foran dig og blokere din vej. Enten jager den dig bagfra, eller blokerer din dag som en mur.

Du kender garanteret også det, at tidens tempo føles forskelligt, alt efter om du laver noget eller keder dig. En dag kan føles tre gange længere, end den egentlig er, hvis du bare sidder i en stol i et hjørne på grund af, at der er en ekstrem lang kø hos vagtlægen. Omvendt kan den også være overstået som et lyn, hvis du fx har rigtigt travlt eller bare har det rigtigt dejligt og nyder livet. Når du ligger der i din sædvanlige liggestol nede på Tenerife, så føles din ferieuge som to dage. Hvorfor er det mon sådan, at vores hjerne kan blive snydt på den måde?

Man kan heller ikke rigtig beskrive tiden som en ting. Den har ingen form, ingen størrelse og intet liv. Den er ligesom bare en del af luften. Tiden er ingenting, en tangent til at andet. Når jeg hører ordet tid, tænker jeg på en mystisk usynlig substans, som svæver rundt mellem os, imens den holder øje med os. Man kan se tiden som en ven, der er lidt irriterende, men du ved du aldrig slipper af med eller som en fjende, der bare venter på, at du laver en bommert, som den kan slå ned på og gøre værre, end den egentlig er. Hvad kan en borger gøre, hvis han er utilfreds med at et døgn har 24 timer? Intet. Tiden vil altid være, som den er. Om mange mange år, når jorden en dag går under, vil tiden så blive hængende i det uendelige? Vil den bare blive ved med at eksistere og fortsætte sin uendelige cyklus?

Jeg tror ikke på, tidsrejser nogensinde vil blive en realitet. Men tænk, hvis det en dag bliver muligt for os. Fik vi mon så gjort de ting, vi ikke lige nåede i første omgang og ikke gjort de ting, vi ville ønske, vi ikke havde gjort? En situation ville kunne opleves igen, og igen, men hver gang med et nyt resultat. Folk ville ikke længere være bange for deres handlinger, da de altid vil kunne rette deres fejltagelser. Dermed ville hele verden være forvandlet til et stort, men perfekt kaos. Man kan sammenligne det med en DVD-afspiller, som afspillede livet som en film, hvor vi kunne spole tilbage til de gode steder og henover de dårlige. Trykke på pauseknappen når vi manglede et pusterum, og inden det sidste billede var kørt over skærmen, ville man kunne gå ind i menuen og genstarte filmen. Der er også folk, der påstår, at der findes et rum uden for tiden. Et rum hvor tiden ikke er der, altså et sted hvor klokken altid vil være det samme. Hvor ville det være dejligt, hvis sådan et sted findes. Så vil man kunne tage en miniferie til "Rummet uden tid", hvor man bare kunne slappe af på en måde, man aldrig har prøvet at slappe af på før. Men sig mig en engang. Hvordan kommer man ind i dette rum?

Tid i dag går også ud på at bruge så lidt som muligt af den og udnytte den fuldt ud. Man ser hele tiden nye reklamer i fjernsynet eller i aviser, som reklamerer for et eller andet nyt tidsbesparende produkt. Til sidst er der nok så mange ting, der er lavet for at give os mere tid, at vi ikke ved hvad vi skal bruge tiden på. Alligevel vil vi bare have mere og mere fritid. Dette er nok grunden til at vi mennesker i dag er så stressede. Jeg tror ikke vi er i stand til at sætte farten ned, før vi bliver gamle, og da er det kun, fordi vi bliver nødt til det. Kravene til unge bliver også større og større. Der er så meget, de skal nå for at deres liv kan blive vellykkede. Oveni det er der deres uddannelse. De bruger så meget tid på at få en god uddannelse og så meget tid på at planlægge deres fremtid, at de måske løber tør for tid, inden de rigtigt når at komme i gang med deres liv.

Men uanset hvad tid er, tror jeg ikke at verden vil kunne fungere særlig godt uden. Vi er alt for afhængige af den. Når man har glemt sit ur, kan man virkelig mærke, hvor afhængig man er af at have en tidsfornemmelse.

Mens jeg skrev dette essay, gik der nogle timer af mit liv, min tid.

Christian, 8. klasse

10 Kontaktinfo

Anders Høgsbro Holm

Lærer og cand.pæd. i pædagogisk antropologi
Mob.: 2251 4699
Mail: anhoe@mail.tele.dk

Anja Madsen Kvols

Lærer og cand. pæd. i generel pædagogik
Mob.: 5190 7434
Mail: kvols@hotmail.com

Anne Jørgensen

Antropolog
Mob.: 2226 9792
Mail: joergensen_anne@hotmail.com

Irena Kjærgaard

Konsulent v/Videnscenter for Pædagogisk Udvikling, Børn & Unge Århus Kommune
Mob.: 2920 9937
Mail: irkj@aarhus.dk

Jette Dahl Nielsen

FU-leder UNG I 12
Mob.: 5157 5757
Mail: dahl@aarhus.dk

Lisbeth Galtung

Cand. pæd. i pædagogisk antropologi
Mob.: 2344 7154
Mail: lgaltung@hotmail.com

Louise Nabe-Nielsen

Lærer og cand.pæd. i pædagogisk filosofi
Mob.: 5188 0009
Mail: louise@nabe-nielsen.dk

Marlene Lind

Ungdomsskolekoordinator UNG i 12 for afdelingerne Harlev og Engdal
Mob.: 5157 5720
Mail: marli@aarhus.dk

Mikael Aagaard Poulsen

Lærer på Aaby Skole
Mob.: 2819 9772
Mail: mikael_aagaard_poulsen@hotmail.com

Pernille Holm Andersen

Fotograf
Mob.: 2087 4237
Mail: pernille@madebygirls.dk
Hjemmeside: www.madebygirls.dk

Peter Lilleheden

Lærer og cand. pæd. i pædagogisk antropologi
Mob.: 2920 8866
Mail: pli@aarhus.dk

Peter Povlsen

SSP-konsulent v/ Videnscenter for Sundhed & Trivsel, Børn & Unge Århus Kommune
Mob.: 2920 8494
Mail: pepo@aarhus.dk

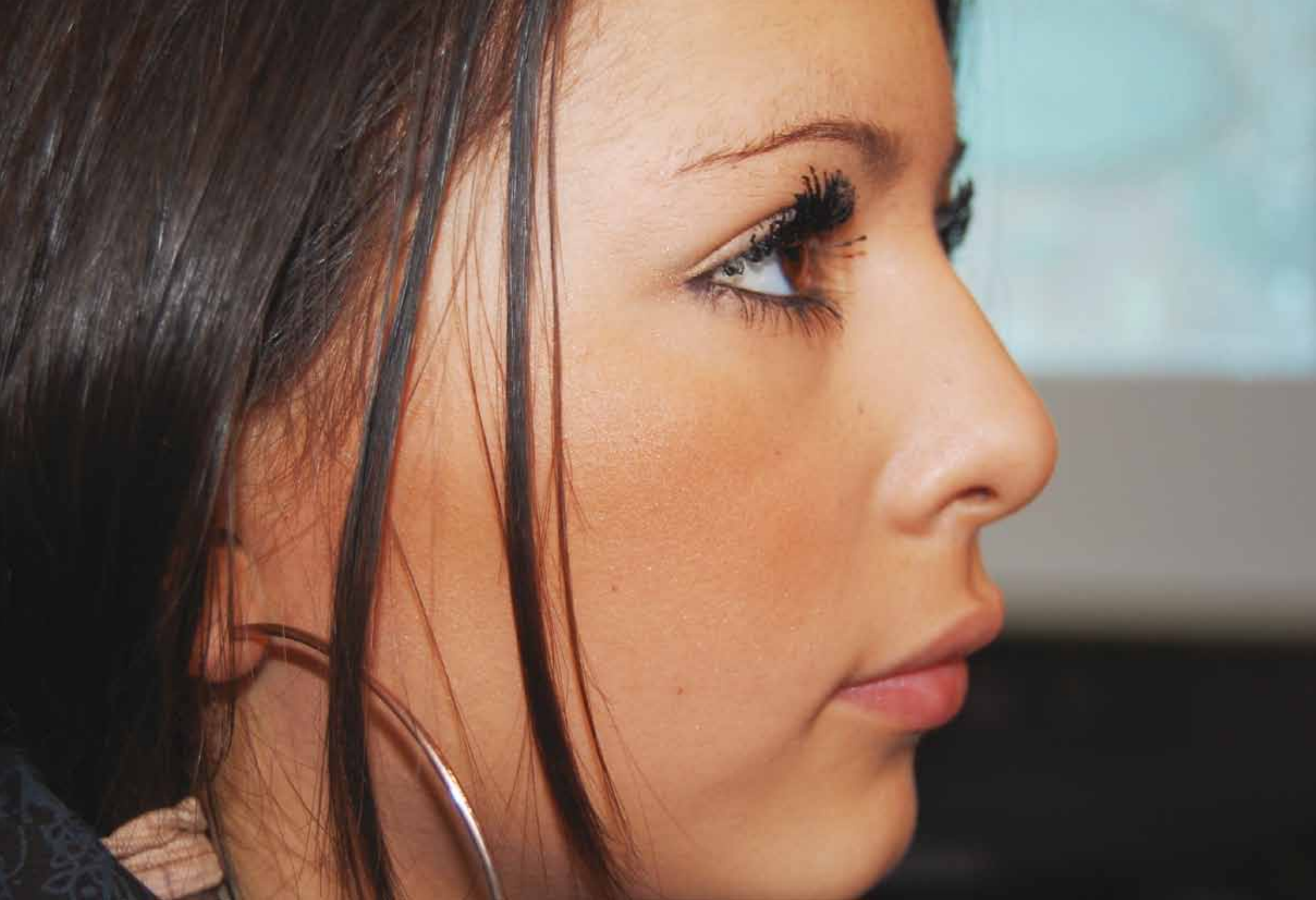
Thomas Stenumgaard Lind

Vice FUleder UNG i 12
Mob.: 2920 8778
Mail: tsli@aarhus.dk

UNG i 12

Tlf.: 8713 9284
Mail: ungi12@mbu.aarhus.dk

Du står med en arbejdsbog i hånden. **Kopier løs!**

